

PHILHARMONIA
PARTITUREN • SCORES • PARTITIONS

ZOLTÁN KODÁLY

TE DEUM

grois Waldbauer, Temesváry, Kornstein, Kerpely.

II. QUATUOR.

I

Zoltán Kodály, Op. 10.

A photograph of a page from a musical score, likely for a string quartet. The page is tilted and shows several staves of music. The notation includes various note values, rests, and dynamic markings such as 'pizzicato', 'cresc.', and 'p'. The paper is aged and slightly discolored. The background of the page is a solid blue color with a white floral pattern. The page number '3' is visible in the top right corner. The title 'II. QUATUOR.' is printed in large, bold letters. The composer's name 'Zoltán Kodály, Op. 10.' is printed below the title. The publisher's information 'Copyright 1921 by Universal-Edition. Universal-Edition No. 9455.' is printed at the bottom.

ZOLTÁN KODÁLY
(1882–1967)

EGY MAGYAR MESTER A MODERNITÁS ÉS A HAGYOMÁNY ÚTJÁN

KODÁLY ZOLTÁN (1882–1967)

A HUNGARIAN MASTER ON THE ROAD
OF MODERNITY AND TRADITION

ZOLTÁN KODÁLY (1882–1967)

Kiállítási katalógus ❖ An Exhibition Catalogue

MTA BTK Zenetudományi Intézet Zenetörténeti Múzeum
Museum of Music History of the Institute for Musicology RCH HAS

Budapest, 2018

EGY MAGYAR MESTER A MODERNITÁS ÉS A HAGYOMÁNY ÚTJÁN
KODÁLY ZOLTÁN (1882–1967)

*A Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Zenetudományi Intézet 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum kiállítása*

A HUNGARIAN MASTER ON THE ROAD OF MODERNITY AND TRADITION
ZOLTÁN KODÁLY (1882–1967)

*An exhibition of the Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, Institute
for Musicology, Research Centre for the Humanities, Hungarian Academy of Sciences*

Rendezte ♣ Curator DALOS Anna

Közreműködtek ♣ Collaborators A 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum munkatársai
The staff of the Archives for 20th–21st Century Hungarian Music

IGNÁCZ Ádám, HANVAY Hajnalka, KUSZ Veronika, LASKAI Anna, OZSVÁRT Viktória,
RÁNKI András, SZABÓ Ferenc János, TIHANYI Zsuzsanna, WUTZEL Eszter Emília

Fordította ♣ Translated by POKOLY Judit

ISBN 978-615-5167-13-3

© by MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont

© by Anna Dalos, Ádám Ignác, Veronika Kusz, Eszter Király, Anna Laskai,
Viktória Ozsvárt, Judit Pokoly, András Ránki, Ferenc János Szabó

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

www.zti.hu/muzeum ♣ www.zti.hu/mza

zti.muzeum@btk.mta.hu, zenetorteneti.muzeum@btk.mta.hu,
magyar.zenei.archivum@btk.mta.hu

Borítóterv ♣ Cover design KIRÁLY Eszter

Grafikai terv és tipográfia ♣ Graphic design and typography DEMETER Gitta

Felelős kiadó ♣ Responsible editor DALOS Anna

Támogatók ♣ Sponsors

EMMI, Magyar Tudományos Akadémia, MTA BTK Zenetudományi Intézet

MTA
Bölcsészettudományi
Kutatóközpont
**Zenetudományi
Intézet**

Nyomda ♣ Press Pannónia Nyomda Kft.

www.pannonianyomda.hu, nyomda@pannonianyomda.hu

Felelős vezető ♣ Responsible manager HALÁSZ Gábor, ügyvezető/CEO

TARTALOM ❖ CONTENTS

BEVEZETŐ ❖ INTRODUCTION	5
BUDAPEST 1900 ❖ BUDAPEST 1900	9
MODERN NŐALAK ❖ A MODERN WOMAN	12
KODÁLY ÉS AZ IRODALOM ❖ KODÁLY AND LITERATURE	15
A NAGY HÁBORÚ ❖ THE GREAT WAR	19
A SZÍNPAD BÚVÖLETÉBEN ❖ UNDER THE SPELL OF THE STAGE	22
HARC AZ ÚJ ZENÉÉRT ❖ FIGHTING FOR THE NEW MUSIC	26
SZÁZ ÉVES TERV ❖ A HUNDRED-YEAR PLAN	29
A TUDÓS ZENESZERZŐ ❖ SCHOLAR AND COMPOSER	32
MAGYAR ZSOLTÁR ❖ HUNGARIAN PSALM	35
HOMO POLITICUS ❖ HOMO POLITICUS	37
TEST, LÉLEK, ANYANYELV ❖ BODY, SOUL, MOTHER TONGUE	40
KODÁLY ESTÉJE ❖ KODÁLY'S GOLDEN YEARS	43
FÜGGELÉK ❖ APPENDIX	45

BEVEZETŐ

INTRODUCTION

A modernitás iránti elkötelezettség és a hagyomány tisztelete kettős vezérfonalként húzódik végig Kodály Zoltán életpályáján. Az Eötvös Collegium diákjaként a századforduló Budapestjére költöző ifjú zeneszerzős-növendék és tudósjelölt itt ismerte meg a modern nagyváros szellemi pezsgését, Ady Endre (1877–1919) költészetét, az európaivá érlelődő magyar bölcsészettudomány diszciplínáit és a modernekért: Brahmsért, Wagnerért rajongó gazdag zeneéletet. A német–osztrák és a francia modern művészet és életszemlélet befogadásából építkező magyar kultúra és tudomány intenzív érdeklődést mutatott saját nemzete gyökerei iránt is – nem csoda, hogy az ifjú Kodály maga is a magyar művészet és a magyarságtudomány aktív képviselőjévé vált. Adyt követve olyan korszerű Magyarországot álmodott meg, amely saját népi és történelmi gyökereiből táplálkozik, ám közben nyitottan fogadja be a modernitás eszményeit is. Mindez közvetlenül kapcsolódott Kodálynak a magyar nemzet kulturális emancipációjáért vívott küzdelméhez is. E kulturális emancipáció – a kodályi látószögből – a nemzet felemelkedésének, felnőtté válásának egyetlen és ezért megkerülhetetlen feltétele, amely független a mindenkori po-

Commitment to modernity and respect for tradition is the intertwining clew running along the life and work of Zoltán Kodály. Having moved to Budapest to be a student of the Eötvös College, the young would-be composer and scholar got acquainted here with the intellectual ferment of a modern metropolis, the poetry of Endre Ady (1877–1919), the disciplines of the Hungarian humanity studies gradually maturing by European standards, and a rich music life with its admiration for Brahms and Wagner. Hungarian culture and scholarship nurtured by the reception of German-Austrian and French modern art and life philosophy searched eagerly for the origins of the nation, too. It is no wonder then that young Kodály also became an active representative of Hungarian art and Hungarian studies. In the wake of Ady he envisioned a modern Hungary which was fed by its own traditional and historical roots, but was at the same time open to integrate the ideas of modernity. All this was directly related to Kodály's fight for the cultural emancipation of the Hungarian nation. This cultural emancipation – from the vantage point of Kodály – was the only and hence inevitable condition for the elevation of the nation, for its coming into age, independent-

litikai környezettől, a rezsimek 20. századi sűrű váltakozásától. Ez a vezérelv ihlette a zeneszerző nemzetféltő és a nemzetet önmaga gyengéivel szembesítő műveinek hosszú sorát, ez ösztönözte őt a népi kultúra felfedezésére és annak művészi, tudományos feldolgozására, és ez ébresztette fel érdeklődését a jövő magyarjai, a gyermekek iránt is. S habár a modernitás és a hagyomány értelmezésén hosszú életpályája folyamán a hangsúlyok áthelyezése, a megközelítések módosítása révén többször is változtatott, a két, számára elválaszthatatlan fogalom közel hét évtizedig mégiscsak vezéreszmeként lebegett előtte.

Jelen kiállítás e változások sorát kívánja bemutatni a hosszú életpálya dokumentumaira támaszkodva. A modernitást egyaránt reprezentálják a bemutatott fényképek, hanglemezek – a 20. századi új média jellegzetes képviselői –, a mozgás, a sport, a naturizmus iránt érdeklő zeneszerző emléktárgyai, a magyar modernitás jeles alakjaihoz – többek között Ady Endre, Balázs Béla (1884–1949), Bartók Béla (1881–1945), Móricz Zsigmond (1879–1942) – fűződő kapcsolatának vagy éppen a Kodály modernizmusa körüli heves sajtóvitáknak a dokumentumai. A hagyományt a népdal, Kodály népzene-kutatói, zenetörténeti és zenei szakírói munkássága, továbbá népzenei feldolgozó műveinek hosszú sora reprezentálja. A kiállított dokumentumok ugyanakkor betekintést engednek Kodály, a tanár, a gondolkodó, a könyvolvasó és az érző magánember életébe is. A tárlat tizenkét különböző témát dolgoz fel. E témák szorosan kapcsolódnak a komponista pályájának jellegzetes szakaszaihoz. A témák sugallatos címei – *Budapest 1900, Kodály és az irodalom, Modern nőalak, A nagy háború, Harc az új zenéért, Magyar zsoltár, A színpad bűvöletében, A tudós zeneszerző, 100 éves terv, Test, lélek, anyanyelv, Homo politicus, Kodály estéje* – ugyanakkor a kodályi életmű szűkebb és tágabb környezetére is utalnak. Az MTA BTK ZTI 20–21. Századi

ly of the actual political environment, the frequent succession of regimes in the 20th century. This guiding principle inspired the long row of his works full of anxieties for the nation and those confronting it with its weaknesses; this urged him to discover folk culture and elaborate it in art and science, and kindled his interest in the Hungarians of the future: children. Though in his long life's course modifications of approaches shifted the accents in his interpretation of modernity and tradition several times, these two – for him inseparable – notions were the motors behind an indefatigable activity for nearly seven decades.

The present exhibition wishes to show these modifications relying on documents of his long career. Modernity is represented by the displayed photos, audio recordings – typical representatives of the 20th-century new media –, the tokens of a composer keenly interested in physical exercise, sport, naturism, and also by the documents of his relationships with the salient figures of Hungarian modernity including Endre Ady, Béla Balázs (1884–1949), Béla Bartók (1881–1945), Zsigmond Móricz (1879–1942), or, for that matter, of the press polemics about his modernism. Tradition is represented by the folk song, by Kodály's oeuvre as a folk music researcher, musicologist and musical writer, in addition to the series of his compositions based on folk music. The exhibited documents allow a glimpse of Kodály the teacher, thinker, reader and a sensitive human being. The exhibition worked out twelve theme. These themes are closely tied to special phases of the composer's career. The suggestive titles of the themes – *Budapest 1900, Kodály and literature, A modern woman, The Great War, Fighting for new music, Hungarian Psalm, Under the spell of the stage, Scholar and composer, A hundred-year plan, Body, soul, mother tongue, Homo politicus, Kodály's golden age* – also allude to the narrow and broader setting of the Kodályian oeuvre.

Magyar Zenei Archívuma évfordulós kiállítása Kodály Zoltán életének a modernitás és a hagyomány útján megtett legfontosabb lépéseit mutatja be, végigvezetve a látogatót az 1900-as évek Budapestjétől az I. és II. világháború tragédiáján át a nagyhatású közéleti ember beérkezéséig és az idős mester derűs rezignációjáig. E kiállítás emléket állít a magyar kultúra és történelem páratlanul nagyhatású, máig megkerülhetetlen alakjának, és a kodályi életmű fénytörésében láttatja a 20. század magyar történelmének hét évtizedét is.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

E kiállítás nem jöhetett volna létre számos magánszemély és intézmény támogatása nélkül. Hálával tartozunk Kodály Zoltánné Péczely Saroltának, aki a Kodály Archívum nagyszámú dokumentuma digitális másolatának kiállításához járult hozzá. Köszönet illeti ifj. Kertész Gyulát, amiért megosztotta velünk magángyűjteményének értékes emlékeit. Számos emléktárgyat az MTA BTK Zenetudományi Intézet Bartók Archívumából, a Zenetudományi Szakkönyvtárból, a Zenetörténeti Múzeumból, a Népzene és Néptánc Archívumból, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Könyvtárából és Zenetörténeti Kutatókönyvtárából, a Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpontból, az Országos Széchényi Könyvtár Törzsgyűjteményéből, Színháztörténeti Tárából, Zeneműtárából, Plakát- és Kisnyomtatványtárából, továbbá a Petőfi Irodalmi Múzeumból, a Budapest Történeti Gyűjteményből, az MTA Kézirattárából, a Magyar Állami Operaház Emléktárából, az Eötvös József Collegium Mednyánszky Dénes Könyvtár és Levéltárából, a Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténeti Könyvtárából, a Ráday Gyűjteményből és a Bárdos Lajos Múzeumból állítottunk ki – ezen intézmények támogatását ezúton is köszönjük. Külön köszönet illeti a Hagyományok Házát, amiért engedélyezte a Lajtha László-gyűjtemény könyvei-

The jubilee exhibition of the Archives for 20th–21st Century Hungarian Music presents the most important stages of Zoltán Kodály's life path along the road of modernity and tradition, leading the visitor from the Budapest of the 1900s through the disasters of the two world wars to his wide recognition as a decisive public figure and to the serene resignation of the old master. The exhibition pays tribute to this peerlessly influential, compelling figure of Hungarian culture and history, and shows seven decades of 20th-century Hungarian history filtered through the oeuvre of Kodály.

ACKNOWLEDGEMENTS

The exhibition could not have been realized without the support of several private persons and institutions. We owe our deep gratitude to Mrs Zoltán Kodály, who gave consent to exhibit digital copies of a great number of documents in the Kodály Archives. We thank Gyula Kertész Jr for sharing with us the valuable relics of his private collection. Several objects were put on display by courtesy of the Bartók Archives, the Library of Musicology, the Museum of Music History, the Archives of Folk Music and Folk Dance Research of the Institute for Musicology RCH HAS; the Central Library and Musicological Research Library of the Liszt Academy; the Franz Liszt Memorial Museum and Research Centre; General Collection, Collections of Theatre History, Music, Posters and Small Prints of the National Széchényi Library; the Petőfi Literary Museum; the Budapest Historical Collection; the Manuscript Collection of HAS; Collection of Memorabilia of the Hungarian State Opera; the Mednyánszky Dénes Library and Archives of the Eötvös József College; the War Historical Library of the Institute and Museum of War History; the Ráday Collection and the Bárdos Lajos Museum. A special thank is due to the Hungarian Heritage House for the per-

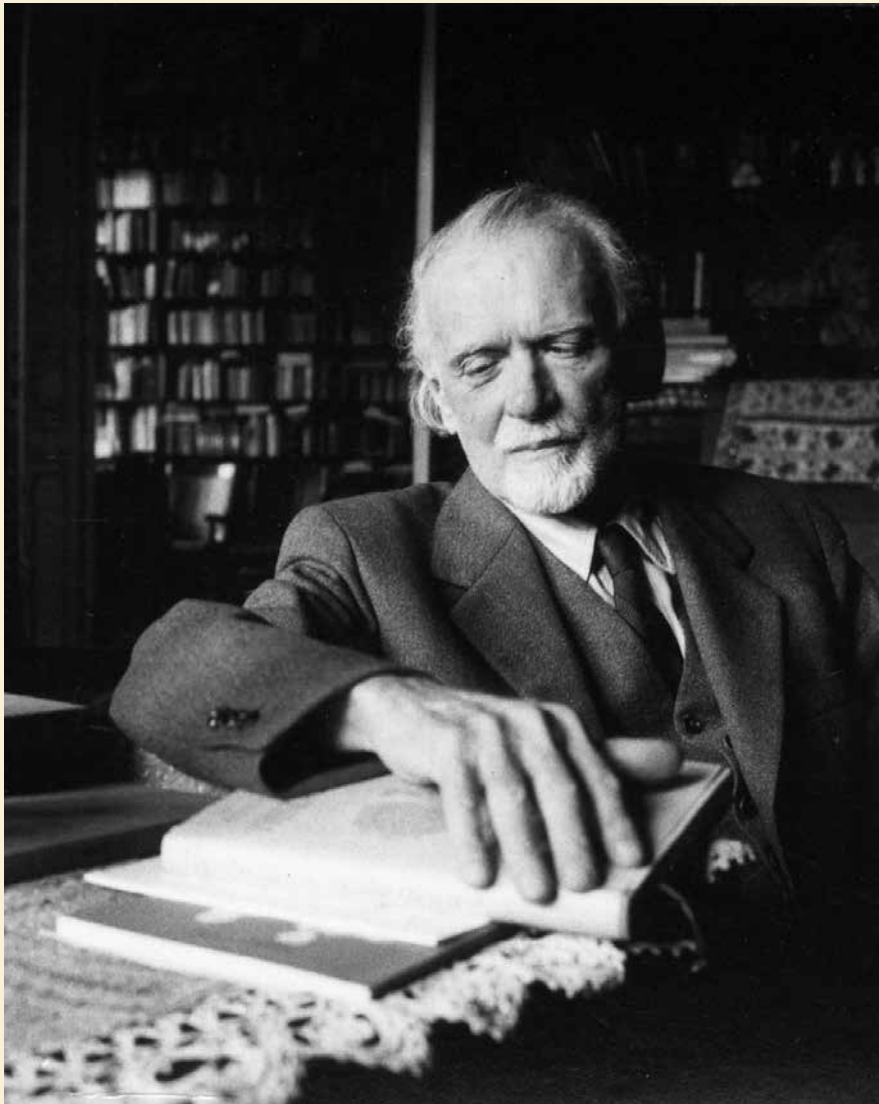

nek kiállítását. Köszönjük Bajnai Klárának, Hamburger Klárának, Markszt Péternek és Bukszár Mártának, Sulyok Borókának, Szesztay Zsoltnének, hogy hozzájárultak dokumentumaik felhasználásához. A katalógus függeléke tartalmazza valamennyi kiállított tárgy részletes leírását a tulajdonos és a lelőhely, valamint a jelzet megadásával.

Dalos Anna

mission to exhibit the books in the Lajtha Collection. We are indebted to Klára Bajnai, Klára Hamburger, Péter Markszt and Márta Bukszár, Boróka Sulyok and Mrs Zsolt Szesztay for consenting to use their documents. The appendix of the catalogue contains the detailed description, owner, provenance and mark of each exhibit.

Anna Dalos

Kodály. Gink Károly fotója (1952).

Kodály. Photo by Károly Gink (1952).

BUDAPEST 1900

BUDAPEST 1900

Kodály Zoltán 1900-ban kezdte meg felsőfokú tanulmányait az ekkoriban „második reformkorát” élő Budapesten. Ez idő tájt eszmélt önmagára és hivatására az az 1870-es és 1880-as években született művész-tudós nemzedék, amely egyre határozottabban szembefordult a ferencjózsefi békeidők magyaros érzelmű, de valójában németes tájékozódású, provinciális kultúrájával. Kodályt, a wagneriánus-brahmsiánus Zeneakadémia légkörében nevelkedő zeneszerzőt már tanulóévei alatt az európai színvonalú nemzeti zene megteremtésének gondolata foglalkoztatta. E küldetésre való felkészülésében nagyban segítettek bölcsészeti tanulmányai, melyek során a modern klasszika-filológia olyan iskolateremtő egyéniségétől tanulhatott, mint Ponori Thewrewk Emil (1838–1917), illetve hogy növendéke volt a francia mintára létrehozott Eötvös Collegiumnak, amely különös hangsúlyt fektetett az újlatin és angolszász kultúrákra is kiterjedő, széles körű műveltség megszerzésére. A nemzeti felemelkedés haladó polgári programjának vállalása alapozta meg közvetlen barátságát Balázs Bélával, akinek révén nemcsak a Thália Társaság tagja, rövid ideig zenei tanácsadója volt, de Bartók Bélával együtt előadója is a Vasárnap Társasághoz kötődő

Zoltán Kodály began university studies in 1900 in Budapest, a city in its „second age of reforms”. The generation of artists and scholars born in the 1870s and 1880s, who turned more and more resolutely against the provincial culture of the „happy peacetime” of Austro-Hungarian dualism which was Hungarian in sentiments but German in orientation, began to realize their worth and mission around that time. Kodály as a student of composition in the Wagnerian-Brahmsian atmosphere of the Music Academy was already preoccupied with the idea of creating national music of European standards. His preparations for this mission were greatly enhanced by his philosophical studies with such school-founding scholars of classical philology as Emil Ponori Thewrewk (1838–1917) and by being a student at the Eötvös College introduced upon French models, where special emphasis was laid on broad cultural erudition involving the Latin and Anglo-Saxon culture. The progressive bourgeois programme of the elevation of the nation was the basis for his close friendship with Béla Balázs, through whom he was not only a member and for a short period musical adviser of the Thália Society, but he was also a lecturer, together with Béla Bartók, at the Free School of Humanities connect-

Kodály tanulmányainak befejezése
idején (1906 körül).

Kodály after his graduation (c. 1906).

Szellemi Tudományok Szabad Iskolájának. Művészi világképe, kulturális missziója ahhoz a *Figyelő* és a *Nyugat* című folyóiratok által fémjelzett tágabb szellemi körhöz kapcsolta, amely programadójaként Ady Endrét vallotta magáénak.

A tárló középpontjában álló fénykép tanulmányainak befejezése idején, 1906 körül örökíti meg az ifjú Kodályt. A művészi fejlődésére hatást gyakorló zeneakadémiai miliőt négy dokumentum érzékelteti. A zenei oktatást meghatározó idősebb generációt egyrészt Kodály zeneakadémiai végbizonyítványa (1904) jeleníti meg, amelyet a Zeneakadémia igazgatója, a Wagner-hívő Mihailovich Ödön (1842–1929) szignált, másrészt Kodály zeneszerzéstanáráának, a brahmsiánus Koessler Jánosnak (1853–1926) a portréfotója. A Zeneakadémia 1900/1901-es évkönyvének bemutatott oldalain a fiatalabb nemzedékhez tartozó Koessler-tanítványok névsora olvasható, köztük Bartók Bélával. A Zeneakadémia 1906/1907-es évkönyvének az újonnan épült Liszt Ferenc téri zenepalota homlokzatát ábrázoló fotómelléklete pedig felidézí Mihalovich újító szándékait is, amelyeknek eredményeképpen 1907-ben a pályakezdő Kodály a Zeneakadémia tanári gárdájába léphetett. A kiállított pár levélrészlet, illetve a zenei kéziratmásolat Kodály formálódó zenei világára vet fényt. Kodály Schneider Miklósnak (Mikulaš Schneider-Trnavský; 1881–1958), egykori nagyszombati gimnáziumi társának 1901. november 23-án írt levele a nemzeti zene ügye mellett való korai elköteleződés dokumentuma, míg Gruber Emmának (1863–1958), későbbi feleségének írt sorai az 1906–1907-es berlini és párizsi tanulmányút legfontosabb tapasztalatait rögzítik.

A tárló alsó részében az életre szóló indítást jelentő bölcsészeti tanulmányok dokumentumai kaptak helyet. Az Eötvös Collegium Csillag utcai épületének modern, illetve a Pázmány Péter Tudományegyetem épületének korabeli fényképe a tudományos munkára készülő Kodály életének fontos

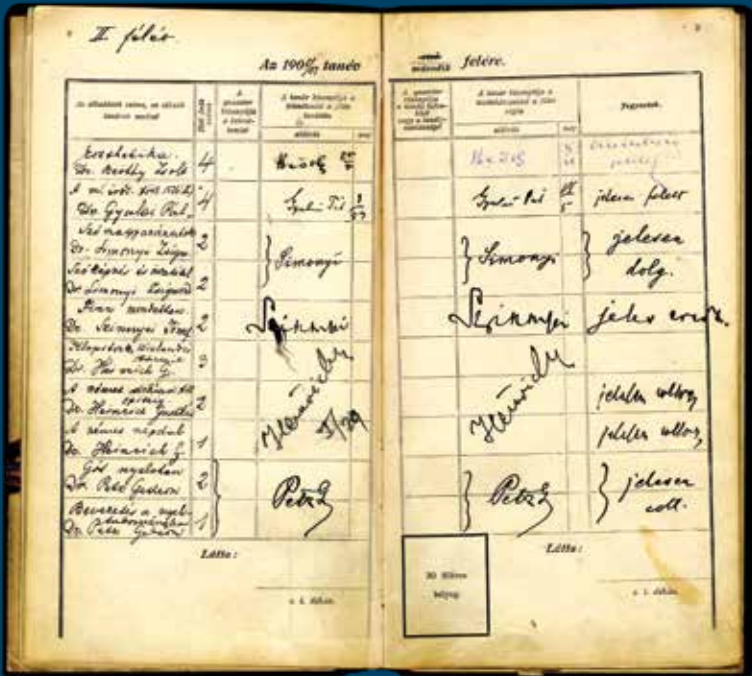
ed to the Sunday Circle. His artistic world view and cultural mission attached him to the broader intellectual group hallmarked by the periodicals *Figyelő* and *Nyugat*, which professed Endre Ady as their paragon.

The photo in the middle of the showcase was taken of young Kodály around 1906, the termination of his studies. Four documents give an idea about the milieu of the Music Academy which had a profound influence on his artistic development. The older generation fundamentally determining the course of music education is referred to by Kodály's certificate of graduation (1904) signed by the director of the Music Academy, the Wagner adherent Ödön Mihailovich (1842–1929) and by a portrait of the Brahmsian János Koessler (1853–1926), Kodály's instructor in composition. On the displayed page of the Music Academy yearbook for 1900/1901 the list of the Koessler students of the younger generation including Béla Bartók can be read. The appended photo of the façade of the newly built palace of music in Liszt Ferenc Square on the shown page of the Music Academy yearbook for 1906/1907 symbolizes Mihalovich's innovative moves as a result of which Kodály could join the teaching staff of the Academy in 1907 to start his career. The passages from letters and copies of musical autographs shed light on Kodály's evolving musical world. His letter of 23 November 1901 to Miklós Schneider (Mikulaš Schneider-Trnavský, 1881–1958), a former schoolmate of his in Nagyszombat, is a document of his early commitment to national music, while his letters to Emma Gruber (1863–1958), his future wife, perpetuated the most important impressions of his study tour of Berlin and Paris in 1906–1907.

In the lower part of the exhibition case documents of his philological studies, an impact for life, are displayed. The modern photo of the Csillag Street building of the Eötvös College and the archive photo of the building of the Péter Pázmány University show important venues of Kodály

színhelyeit mutatja be, Kodály egyetemi leckekönyvének (1900/1901, 2. félév) másolata pedig a nyelvészeti tanulmányok részleteibe enged betekintést. A Ponorinak Párizsból írt levél értékes utalást tartalmaz a nyelvész-tanár *A magyar zene tudományos tárgyalása* című munkájára, amely minden bizonnyal a magyar nép- és műzene gyűjtése, történeti vizsgálata tekintetében is közvetlen inspirációt jelenthetett Kodály számára. Míg az Eötvös kollégista Kodályt egy vidéki hangverseny zenekari tagjaként ábrázoló fotó (1903. október 8.) a tudományos és művészi tevékenység együttes jelenlétének korai dokumentuma, az igen ifjú előadókból álló Walbauer-Kerpely vonósnégyes társaságában készült Bartókkal közös fénykép (1910) a tudományos kutatással a kezdetektől összeforró új szellemű zenei alkotómunka fiatal nemzedékre gyakorolt hatását is példázza.

Ránki András

preparing for a scholarly career. The copy of his university lecture book (1900/1901, 2nd semester) affords a glimpse of the details of his philological studies. A letter written to Ponori from Paris contains a valuable reference to the linguist-professor's work entitled *The scientific examination of Hungarian music*, which must have been direct inspiration for Kodály toward the collection and historical examination of Hungarian folk and art music. While a photo showing Kodály, a student of the Eötvös College, as a member of an orchestra in a provincial concert (8 October 1903) is an early document of the joint presence of scholarly and artistic activities, the photo of Kodály with Bartók and the Waldbauer-Kerpely Quartet of very young musicians (1910) exemplifies the influence upon the young generation of a fresh new musical creativity going hand in hand with scholarly research from the beginning.

András Ránki

Kodály egyetemi leckekönyvének részlete (1900/1901, 2. félév).

Excerpt from the registration book of Kodály at the university (1900/1901, 2nd semester).

Koessler zeneszerzés-növendékeinek névsora. *A Zeneakadémia évkönyve, 1900/1901* (1901).

List of Koessler's pupils. *Yearbook of the Academy of Music, 1900/1901* (1901).

MODERN NŐALAK

A MODERN WOMAN

Kodály Zoltán 1905-ben ismerkedett meg Gruber Henrikné Sándor (Schlesinger) Emmával, akinek Dohnányi Ernő (1877–1960), majd Bartók Béla után zeneszerzőjévé lett. Az ifjú Kodályt lenyűgözte a rendkívüli asszony, akit kiváló zenei adottságai, kimagasló intelligenciája és műveltsége, széles szellemi látóköre, eredeti egyénisége és nem utolsósorban gazdag kapcsolatrendszere miatt nem túlzás a 20. századi budapesti kulturális élet meghatározó alakjának tekintenünk. Jellemző például, hogy Kodály az ő közvetítése révén ismerkedett meg és kötött barátságot Bartókkal. Az ifjú zenetanár és tizenkilenc évvel idősebb tanítványa között eszményi szerelem szövődött, ezért Emma elvált első férjétől, s 1910-ben feleségül ment Kodályhoz. Közel ötven évig, az asszony haláláig tartó szimbiózisukat kölcsönös, gyengéd ragaszkodás, mély egymás iránt való tisztelet és páratlan harmónia jellemezte.

A tárló dokumentumai kapcsolatuk korai éveibe vezetnek be a látogatót. Ez alól egyetlen, 1953-ban készült fotó képez kivételt, mely viszont a mellette látható, 1910-es kettős árnyképhez hasonló helyzetben mutatja a házaspárt, s így módon Kodály és Emma hosszú, közös életét szimbolizálja. A házasság előzményei két különösen ér-

It was in 1905 that Zoltán Kodály made the acquaintance of Mrs Henrik Gruber born Emma Sándor (Schlesinger), whom he instructed in composition after Ernő Dohnányi (1877–1960) and Béla Bartók. Young Kodály was captivated by the extraordinary woman who can be regarded without exaggeration as one of the decisive figures of the 20th-century cultural life of Budapest on account of her excellent musical gifts, outstanding intellect and erudition, broad intellectual vision, original personality and not least her rich network of relations. Typically enough, Kodály got acquainted and made friends with Bartók through her mediation. Ideal love unfolded between the young music teacher and his pupil nineteen years his senior, so Emma divorced her husband and married Kodály in 1910. Their symbiosis lasting for nearly fifty years until the woman's death was characterized by mutually tender attachment, profound respect for each other and unparalleled harmony.

The documents in this display case allow a glimpse into the early years of their relationship. There is a single exception, a photo taken in 1953, which shows the couple in a similar posture to the silhouette portrait of the 1910s, and thus symbolizes the long

Énekszó, op. 1 (1907-1909).
Budapest: Rózsavölgyi, 1921.

Songs, op. 1 (1907-1909).
Budapest: Rózsavölgyi, 1921.

tékes dokumentum révén még hangsúlyosabban megjelennek. Az egyik Dohnányi Ernő, a korábbi zeneszerzéstanáár 1897-ben komponált, op. 4-es zongoravariációinak kézírata – a mű „G. E.”, azaz Gruber Emma témájára készült. Hasonlóképp tiszteletéről és szeretetéről árulkodik a következő instruktor, Bartók Béla Emma asszonynak szóló, eredetiben bemutatott levele is. Hogy a kiváló zeneszerzéstanárok erőfeszítése nem volt hiábavaló, azt Gruber Emma Hét dalának (Sieben Gesänge für eine Singstimme mit Klavierbegleitung) 1905-ös kiadása bizonyítja, mely nem is az egyetlen, nyomtatásban megjelent kompozíciója a tehetséges asszonynak. Így vagy úgy, az ifjú zeneszerzéstanárok mindegyike fontosnak érezte, hogy a karizmatikus személyiség kompozíciós munkája megjelenjen valahogy saját művében: Dohnányi az említett variációsorozathoz választotta egy témáját; Bartók a *Gyermekeknek*-sorozatba emelte be két, remekül sikerült feldolgozását; Kodály pedig az I. vonósnygyes (op. 2) variációinak sorába illesztett egy Emma által írt változatot. Az ehhez kapcsolódó, Kodály javításait is tartalmazó kézirat digitális másolata éppúgy megtekinthető a tárlóban, mint a vonósnygyes első kiadása. A recepció szempontjából kulcsfontosságú darab 1910. március 17-én, Kodály első szerzői estjén – nem mellesleg Emma negyvenhetedik születésnapján – hangzott el először koncertpódiumon.

Nem Emma volt azonban az egyetlen inspiráló nőalak a fiatal zeneszerző életében: bár Kodály később tapintatosan hallgatott róla, ma már tudjuk, hogy a házasságkötés előtti években traumatikus érzelmi válságot élt át, amelyben többek között az a Bálint Aranka (1885–1969) – Kodály *Nausikaa*-

communion of Kodály and Emma. Two particularly valuable documents provide an insight into the antecedents of their married life. One is the manuscript of the piano variations (op. 4) by Ernő Dohnányi, Emma's earlier instructor in composition – written on the theme of “E. G.”, Emma Gruber. The token of similar respect and affection is the original letter to Emma by her next instructor Béla Bartók. That the outstanding composition instructors did not work in vain is proven by Emma Gruber's Seven songs (Sieben Gesänge für eine Singstimme mit Klavierbegleitung) published in 1905, which is not the only composition of the gifted woman that appeared in print. This way or that, each of the young composition teachers deemed it important to incorporate the charismatic personality's work in their own pieces: Dohnányi chose a theme for the mentioned variations, Bartók included two excellent adaptations of hers into the series *For children*, and Kodály fitted a variation composed by Emma in the series of variations in his first string quartet (op. 2). The digital copy of the manuscript containing Kodály's corrections is exhibited in the showcase, together with the first edition of the quartet. The piece of key importance in his reception was first performed on the concert stage on 17 March 1910, Kodály's first author's night, and, more importantly, on Emma's 47th birthday.

However, Emma was not the only inspiring female figure in the young composer's life: though later Kodály kept tactfully silent about it, it is now known that in the years before their wedding Kodály lived through a traumatic emotional crisis which affected, among others, Aranka Bálint (1885–1969) –

Emma Gruber: **Sieben Gesänge für eine Singstimme mit Klavierbegleitung** (1905 körül). Strassburg: Süddeutscher Musikverlag, 1905.

Emma Gruber: **Seven songs for solo voice with piano accompaniment** (c. 1905). Strassburg: Süddeutscher Musikverlag, 1905.

jának költője – is érintett volt, akit Kodály diáktársa és barátja, Balázs Béla (akkoriban Bauer Herbert) választott ideáljának. A tárló alsó része ezt az érzelmileg roppant felkavaró, részben Berlinben és Párizsban töltött időszakot (1906–1907) és annak szereplőit mutatja be. A dokumentumok többszörösen is összefüggésben állnak egymással: a legértékesebb közülük Balázs naplója, mely éppen annál a bejegyzésnél van kinyitva, ahol a költő Aranka visszautasítása miatti teljes kétségbeesésének ad hangot. A bejegyzés – a tárlóban már nem látható – folytatásában Kodály neve mint szerelmi vetélytársé bukkan fel. Balázs és Kodály berlini lányismerőset, a színésznő Eva Martersteig alakját a válogatásban Balázs nekrológja idézi meg. A két fiatal művész kapcsolatát, mely nem roppant meg az érzelmi viharok alatt, sokatmondóan jellemzik Balázs finom rajzai is. Közülük az egyik, a „Zoltán Párizsban” közös utazásuk következő állomását rögzíti, a másik, a „Quartett” keletkezése során készült kép pedig még előbbre mutat: ezért a felső tárlórészben kapott helyett. A két egység kapcsolatát – melyeknek akár az „Emma előtt”, illetve „Emma” címet is adhatnánk – az *Énekszó* című Kodály-dal-sorozat dekoratív első kiadása fűzi még szorosabbra, melynek „Három út előttem” című nyitódarabja ugyan Kodály dilemmáiról mesél, dedikációja azonban már Emmának szól.

Kusz Veronika

the poet of Kodály's *Nausicaa* – whom Béla Balázs (Herbert Bauer at that time) chose for his ideal. The lower part of the showcase conjures up this period of intense emotional turmoil spent partly in Paris and Berlin (1906–1907) as well as the persons involved. The documents are multiply interrelated: most valuable of them is the diary of Balázs which is open at the page on which the poet pours out his despair over being rejected by Aranka. In the further, undisclosed part of the entry the name of Kodály appears as a rival suitor. The figure of a girlfriend of Balázs and Kodály in Berlin, the actress Eva Martersteig is evoked by the obituary written by Balázs. The relationship between the two young artist friends, which was not impaired by the emotional storms, is suggestively depicted by Balázs' subtle drawings. One of them, "Zoltán in Paris" refers to the next stage of their common journey, the other one drawn during the work on the "Quartet" points even further, so it is in the upper section of the vitrine. The interrelation of the two units – that might be labelled "before Emma" and "Emma" respectively – are bound even more tightly by the first decorative edition of *Énekszó* [Songs], a series of songs by Kodály, the first one – "Three roads are before me" – alluding to Kodály's dilemmas, but its dedicatee is already Emma.

Veronika Kusz

Kodály Zoltánné Sándor Emma (1910). Kodály fotója.

Mrs Zoltán Kodály (1910).
Photo by Kodály.

Árnykép Kodályról és feleségéről, Emmáról. Kodály fotója (1910 körül).

Silhouettes of Kodály and his wife, Emma. Photo by Kodály (c. 1910).

KODÁLY ÉS AZ IRODALOM

KODÁLY AND LITERATURE

Kodály ifjúkorától kezdve bensőséges kapcsolatot ápol az irodalommal: úgy a magyar költészettel és szépprózával, mint a világirodalom legkülönbözőbb korszakaival, alkotóival, alkotásaival. Már bölcsészhallgatóként rendkívül olvasottnak számított, irodalmi műveltsége pedig később is lenyűgözte kortársait. Mindez – ahogy egykori tanítványa, a korszakalkotó zenetörténész, Szabolcsi Bence (1899–1973) fogalmazott – számára „nem »olvasmánykultúra«, szobaműveltség volt, hanem közvetlen élmény, meglepetés, sőt reveláció”. Szabolcsi írta azt is, hogy Kodályt nem kapcsolat: „szövetség” fűzte az irodalomhoz lévén alapvetően vokális ihletésű zeneszerző, s mindemellett ráadásul nyelvész tudós is, aki páratlan érzékkel nyúlt vershez, szöveghez, anyanyelvhez. A régi magyar irodalom beható tanulmányozása lehetővé tette számára, hogy irodalmi megzenésítéseiben biztos kézzel nyúljon 15–16. századi alkotásokhoz: gondoljunk például a protestáns énekmondó, Kecskeméti Vég Mihály (16. század) szövegére az életmű egyik főművében, a *Psalmus Hungaricus*-ban vagy éppen Janus Pannonius (1434–1472) Hunyadi János emlékére írt sírfeliratára, amelyet kései éveiben dolgozott fel. Kodály dalai („ének”-ei, „melódia”-i) és kórusai

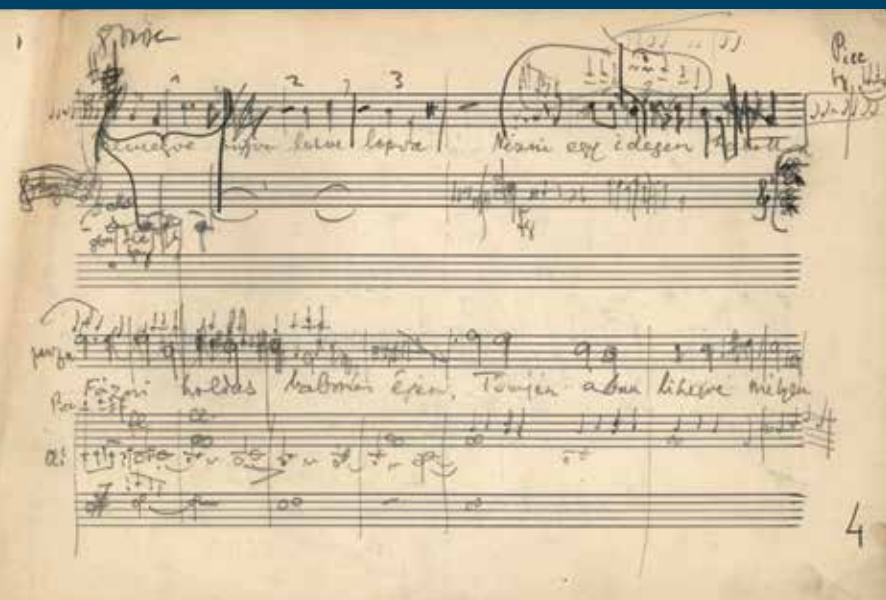
From his early youth Kodály had an intimate relationship with literature: with both Hungarian poetry and fiction, and diverse periods, authors and works of world literature. He was extremely well-read already as a philology student, and his literary erudition was marvelled at by his contemporaries later, too. It was “not ‘book culture’, knowledge confined to the study” as his former pupil the epoch-making musicologist Bence Szabolcsi wrote, “but direct experience, surprise, even revelation”. It is also Szabolcsi’s observation that Kodály’s attachment to literature was not a simple connection but an “alliance”, as he was a composer of basically vocal inspiration and a linguist-philologist to boot with an extraordinary flair for verse, text, mother tongue. His absorption in early Hungarian literature enabled him to use safely 15–16th-century texts, e.g. the words of the Protestant psalmist Mihály Kecskeméti Vég (16th c.) in *Psalmus Hungaricus* or the epitaph written by Janus Pannonius (1434–1472) in memory of János Hunyadi set to music in his advanced years. In addition to words by late 18th-century poets such as János Batsányi (1763–1845), Mihály Csokonai Vitéz (1773–1805), Dániel Berzsenyi (1776–1836), Ferenc

szövegéül a késő 18. század – például Batsányi János (1763–1845), Csokonai Vitéz Mihály (1773–1805), Berzsenyi Dániel (1776–1836), Kölcsey Ferenc (1790–1838) – és az érett romantika – Petőfi Sándor (1823–1849), Vörösmarty Mihály (1800–1855), Arany János (1817–1882) – alkotásai mellett előszeretettel használta a vele sokszor baráti kapcsolatban is álló kortársak, Ady Endre, Móricz Zsigmond, Balázs Béla, sőt a nálánál jóval fiatalabbak, Weöres Sándor (1913–1989), Gazdag Erzs (1912–1987) verseit. Világirodalmi megzenésítései ennél is tágabb időszakot ölelnek fel: ha a Homéroszsal (i.e. 8. század) való intenzív foglalkozásnak nem is lett közvetlen gyümölcse a zeneszerzői életműben, antik, illetve középkori latin és kora reneszánsz olasz szövegektől kezdve Shakespeare-en, majd Goethén át a kortársi angol líráig rendkívüli sokszínűség és soknyelvűség mutatkozik meg kompozícióiban.

A tárló felső polcának középpontjába két kortárs irodalmi személyiség, Ady Endre és Weöres Sándor került. Előbbit Kodály első Ady-dalához, a *Sírni, sírni* című kompozícióhoz kapcsolódó dokumentumok idézik

Két ének: Sírni, sírni
(1913–1916). Kézirat.

Two Songs: To cry, cry
(1913–1916). Autograph.

Kölcsey (1790–1838) and poets of high romanticism – Sándor Petőfi (1823–1849), Mihály Vörösmarty (1800–1855), János Arany (1817–1882) – he liked to use texts by his contemporaries, many of them his friends, e.g. Endre Ady, Zsigmond Móricz, Béla Balázs, and even by such younger poets as Sándor Weöres (1913–1989) and Erzs Gazdag (1912–1987) for his songs and choruses. His adaptations of texts from world literature embrace an even wider span of time: although his intense immersion in the work of Homer (8th c. BCE) did not result directly in compositions, his oeuvre is extraordinarily diverse and multilingual from classical and medieval Latin and early renaissance Italian, through Shakespeare and Goethe to contemporary English poetry.

In the centre of the upper shelf of the cabinet two contemporary literary figures: Endre Ady and Sándor Weöres are evoked. The former is conjured up by documents related to *Sírni, sírni* [To cry, cry], the first Kodály composition based on an Ady poem: the first edition of the book of verse entitled *Az Illés szekeren* [On Elijah's chariot], a copy of the draft of the song and the first edition of the cycle *Two songs*. Pál Bodon's (1884–1953) Ady song is reckoned by musicology as the earliest adaptation; in his wake Hungarian composers turned increasingly to the highly influential Hungarian poet's works – together with Bartók's songs Kodály's early Ady settings belong to this tendency. By contrast, it would be in vain to search for analogies to a Sándor Weöres poem adaptation in music history, as Weöres was only 16 when Kodály took note of one of his first publications, the poem *Öregek* [Old people]. He clipped it out from the paper, introduced corrections and asked the young poet's permission to the setting of the poem. These earliest documents of the relationship between Weöres and Kodály can be seen in the showcase together with a later Weöres adaptation, the spectacular autograph of *Norvég lányok* [Norwegian girls].

meg: *Az Illés szekerén* című verseskötet első kiadása, a dal folyamatfoglalmazványának másolata, illetve a *Két ének* című ciklus első kiadása. A legkorábbi Ady-megzenésítés-ként Bodon Pál (1884–1953) 1908-as dalát tartja számon a zenetörténet-írás; nyomában a magyar zeneszerzők egyre intenzívebb érdeklődéssel fordultak a nagyhatású költőegyeniség versei felé – Kodály korai Ady-dalai, Bartók dalaival együtt, ehhez a tendenciához kapcsolódnak. Az első Weöres Sándor-megzenésítéshez ezzel szemben hiába keresnénk párhuzamokat a zenetörténetben, hiszen Weöres mindössze tizenhat esztendő volt, amikor Kodály felfigyelt első publikációinak egyikére, az *Öregek* című versre. A költemény hírlapi közlését kívágta, a szövegbe javításokat vezetett, majd az ifjú költő beleegyezését kérte a meglehetősen átalakított vers zenei feldolgozásához. A Weöres–Kodály-kapcsolat e legkorábbi dokumentumai éppúgy megtekinthetők a tárlóban, mint egy későbbi Weöres-megzenésítés, a *Norvég leányok* című kórusmű látványos szerzői kézírata.

A tárlóban felvonultatott értékes 19. századi könyvek – részben a megzenésített versek első kiadásai –, illetve a zeneművekhez kapcsolódó kéziratmásolatok és első kiadások révén Batsányi, Csokonai, Berzsenyi, Petőfi és Arany alakja is megjelenik a kiállításon. Mészöly Gedeon (1880–1960) „Odisszea”-fordítása, melyhez Kodály – elégedetlen lévén a korábbi, Devecseri Gábor-féle (1917–1971) magyarítással – maga írt előszót, a Homérosz-kapcsolatot idézi fel. A tárló alsó részében végül olyan, klasszikus irodalmi alkotások tűnnek fel, melyek Kodály páratlanul gazdag, a tárlóban egyébként fotókon is látható könyvtárát hivatottak felidézni. Ezek közt már fontos világirodalmi olvasmányok is felbukkannak, például Shakespeare, Goethe és Schiller művei.

Kusz Veronika

Through the 19th-century books – in part the first publications of the set poems – and autograph copies and first editions of compositions related to the poems the figures of Batsányi, Csokonai, Berzsenyi, Petőfi and Arany are evoked, too. Gedeon Mészöly's (1880–1960) translation of the *Odyssey* to which Kodály – dissatisfied by the earlier Hungarian rendering by Gábor Devecseri (1917–1971) – wrote the foreword stands for his attraction to Homer. In the lower part of the cabinet there are works from classical literature which are meant to give an impression of Kodály's peerlessly rich library also represented by photos in the showcase. They include major readings from world literature such as Shakespeare, Goethe and Schiller works.

Veronika Kusz

Kodály Zoltán könyvtárában
(1955 körül). Molnár Edit fotója.

Zoltán Kodály in his private
library (c.1950). Photo by Edit Molnár.

A NAGY HÁBORÚ

THE GREAT WAR

Kodály Zoltánt és feleségét az I. világháború kitörése nyaralás közben, a svájci hegyek közt érte. Kalandos hazautazásuk új kompozíció keletkezésének háttéréül szolgált. Így számolt be erről később a Léner-vonósnyegyessel írt levelében: „1914 nyarán a legelsőrendű lelki és testi dispositióban töltöttem néhány hetet Svájcban. A háborúüzenet napja feleségemmel Zermattban talált. Egy két nap alatt kiürült az egész hely, nekünk is búcsúznunk kellett a leghatalmasabb hegylátványoktól, mert bezárták a szállókat. Az út utolsó szakaszát a svájci határra már teherkocsiban kellett [meg]tennünk, mert Svájc is mozgósított. Egy tiroli határközségben (Feldkirch) kellett vesztegelnünk napokig. Itt jelent meg hirtelen a dúó víziója. [...] Kótapapírt Feldkirchben nem lehetett kapni, ezért az 1. tétel amit ott írtam le szinte végig változatlanul, iskolai kótás füzetben van írva. Ilyen talajból nőtt ki a Dúó. Hogy mások valaha megtalálják benne akár a hegyóriások leírhatatlan nagyságából akár egy hirtelen háború homályos sejtelmeiből valamit, nagy kérdés marad” (1924. február 8.).

Az I. világháború évei Kodály élete egyik legtermékenyebb időszakának számítanak, zeneszerzői és tudósi aktivitása egyaránt bizonyítja ezt. Zeneakadémiai tanári kötelezettségei mellett népzene-tudományi

Zoltán Kodály and his wife were spending their summer vacations in the Swiss mountains when the news of the outbreak of WWI reached them. Their adventurous journey home is in the background of a new composition. Kodály recalled the trip later in a letter to the Léner Quartet: “In the summer of 1914 I was spending several weeks in Switzerland in the most exquisite mental and physical disposition. The declaration of war reached me and my wife in Zermatt. In a day or two the whole settlement was empty, we, too, had to take farewell of the most majestic alpine sights because our hotel was closed. The last stretch of the road to the Swiss border was covered in a cargo wagon because mobilization was ordered in Switzerland as well. We got stuck in a Tyrolean frontier village (Feldkirch) for some days. That was where the vision of the duo suddenly appeared. [...] There was no music paper available in Feldkirch, so the 1st movement which I put down almost unaltered to the end is written in a school notebook for music. That was the soil from which the Duo sprouted. It remains a great question whether anyone will ever find something of the indescribable majesty of the giant mountains or the vague presentiments of a sudden war in it” (8 February 1924).

tanulmányokat publikált az *Ethnographiá*-ban és a *Zenei Szemlé*ben, 1917-től többek közt Claude Debussyról, Maurice Ravelről és Bartók Béláról írt a *Nyugat* hasábjain, illetve 1918 októberétől kezdve zenekritikákat közölt a *Pesti Napló*ban. Ugyanezekben az években játszották először Amerikában az I. vonósnyégyest, míg Budapesten Lichtenberg Emil (1874–1944) a Magyar Nők Karegyesülete élén bemutatta a *Két zoborvidéki népdalt*, Mórícz Zsigmond pedig kísérezőnért kért tőle a *Pasirtaszó* nemzeti színházi előadásához. 1918. május 7-én zeneszerzői estet tartott a Zeneakadémián, ahol elhangzott a Duó, a Szonáta szólógordonkára, a *Megkésétt melódiák* több tétele és a II. vonósnyégyes Kálmán Oszkár (1887–1971), Bartók Béla és a Waldbauer-Kerpely-vonósnyégyes tagjainak előadásában.

Annak ellenére, hogy az Osztrák–Magyar Monarchia háborúban állt, Kodálynak mégis alkalmá nyílt népdalgyűjtésre: 1915-ben Bars és Nyitra megyében, majd 1916-ban Arany János szülőhelyén, Nagyszalontán, 1917-ben pedig Bartók Bélával együtt katonák között gyűjtött népzénét. Utóbbi gyűjtés a Császári és Királyi Hadügyminisztérium Zenetörténeti Központja az Osztrák–

The years of WWI are one of the most fruitful periods of Kodály's career, both as a composer and scholar. He published folk music studies in *Ethnographia* and *Zenei Szemle*, wrote, among others, about Claude Debussy, Maurice Ravel and Béla Bartók in the periodical *Nyugat*, and published music criticism in *Pesti Napló* from October 1918, in addition to his teaching obligations at the Music Academy. These years witnessed the first performance of his String quartet No. 1 in America, *Two folk songs from Zobor* premiered in Budapest in the performance of the Choir Association of Hungarian Women led by Emil Lichtenberg (1874–1944), Zsigmond Mórícz asked him to compose incidental music for *Lark song*. In the author's night on 7 May 1918 the Duo, the Solo sonata for cello, several movements of *Be-lated melodies* and String quartet No. 2 were performed by Oszkár Kálmán (1887–1971), Béla Bartók and members of the Waldbauer-Kerpely Quartet.

Although the Austro-Hungarian Monarchy was at war, Kodály had a chance to collect folk songs: in Bars and Nyitra counties in 1915, in 1916 in the birthplace of János Arany, Nagyszalonta, and with Béla Bartók

Kodály Zoltán 1918. május 7-i szerzői estjének hirdetése.

Advertisement of Zoltán Kodály's author's night of 7 May 1918.

Magyar Monarchia katonadalait bemutató népzeneudományi vállalkozásának részét képezte. A tervezett kiadványsorozatból azonban csak az osztrák katonadalokat tartalmazó kötet jelenhetett meg. A magyar kötet – amely a legkorábbi modern magyar népdalgyűjtemény lehetett volna – csak 2010-ben látott napvilágot, rekonstruált formában.

Kodály ugyanakkor ének-zongora feldolgozásokat is készített a katonáktól gyűjtött népdalokból, s ezek – Kodály Emma és Bartók Béla népdalfeldolgozásaival együtt – elhangoztak az 1918-as bécsi Történeti hangversenyen, valamint Budapesten az Operaház Honvéd-hangversenyén. Az előadóművésznek, Székelyhidy Ferencnek (1885–1954) szóló ajánlással később a *Magyar népzene* sorozat füzeteiben nyomtatásban is megjelentek, Székelyhidy – Bartók Béla és Kentner Lajos (1905–1987) zongorakíséretével – nagy részükből hanglemezfelvételt is készített. Kodály az 1917-es katonadalgyűjtés során ismerte meg a „Sej verd meg Isten, ki a gőzöst csinálta” kezdetű népdalt is, mely tíz évvel később a *Háry János*ban Örzse dalaként nyerte el műzenei alakját.

Szabó Ferenc János

Kádár István. Székelyhidy Ferenc és Bartók Béla. Hanglemez. His Master's Voice AN 215 (1928).

Kádár István. Ferenc Székelyhidy and Béla Bartók. Gramophone record. His Master's Voice AN 215 (1928).

among soldiers in 1917. The latter endeavour constituted part of a major undertaking by the Centre of Music History in the Imperial and Royal War Ministry to present the soldiers' songs of the Austro-Hungarian Monarchy. Out of the planned series, only the book containing Austrian soldiers' songs was actually published. The Hungarian volume – which could have been the earliest modern Hungarian folk song collection – only appeared in reconstructed form in 2010.

In the meantime Kodály also made arrangements for voice and piano from the folk songs collected from soldiers and these – together with some folk song adaptations by Emma Kodály and Béla Bartók – were performed at a wartime Historical Concert in Vienna in 1918 and in the Budapest Opera House at an army concert. Dedicated to their performer, the singer Ferenc Székelyhidy (1885–1954) they were later published in the series *Hungarian folk music* and most of them were also recorded in the performance of Székelyhidy, with Béla Bartók and Lajos Kentner (1905–1987) at the piano. During collecting Kodály also found the folk song with the incipit “Sej verd meg Isten, ki a gőzöst csinálta” [Damn, o Lord, the one who made the steam engine] which acquired an art music form as the song of Örzse in *Háry János* ten years later.

Ferenc János Szabó

Duó, op. 7 (1914).
Wien: Universal Edition, 1922.

Duo, op. 7 (1914).
Wien: Universal Edition, 1922.

A SZÍNPAD BÜVÖLETÉBEN

UNDER THE SPELL OF THE STAGE

Kodály Zoltánt hosszú élete során mindig is vonzotta a színpad világa. Ennek ellenére kevés színpadi művet fejezett be, s ezek sem operák vagy zenedrámák, hanem olyan, a hagyományos műfaji kritériumok alapján be nem sorolható színpadi alkotások, amelyek népzenei gyűjtései során megismert népdalok vagy éppen magyar történeti dal-
lamok felhasználásával-feldolgozásával és a 20. századi modernitás szellemében értelmezik újra a színpadi zene fogalmát.

Kodály korai színpadi művei még alkalmi alkotások: az Eötvös Collegium évente megrendezett farsangi multságain előadott bolondos színdarabokhoz több alkalommal is ő írta a kísérőzenét (1902–1904). Első valódi színházi bemutatójára azonban csak valamivel később, az I. világháború éveitől került sor: Móricz Zsigmond *Pacsirtaszó* című színművéhez írt kísérőzenéjét 1917. szeptember 14-én mutatták be a Nemzeti Színházban. A kísérőzene részleteit Kodály átmentette más műveibe: a II. felvonás táncjelenetéből komponálta a *Magyar rondót* (1917), míg a „Fáj a szívem” kezdetű énekszám lett az 1925-ben kiadott Négy dal utolsó tétele.

Kodály már a *Pacsirtaszó* kísérőzenéjében kísérletet tett a népzene gyűjtő útjain fellelt

The realm of the stage had a permanent appeal to Zoltán Kodály throughout his long life. In spite of that, he completed few stage works, and these are not operas or musical plays but stage works that cannot be classified in terms of traditional genre criteria. They were composed by using-adapting folk songs he had got to know during his collecting activity or Hungarian historical tunes with the intention of reinterpreting stage music in terms of 20th-century modernity.

Kodály's early stage pieces were occasional works: he wrote incidental music to several of the comic plays performed every year during the carnival festivities of the Eötvös College (1902–1904). His first real theatre debut was somewhat later, during WWI: the incidental music he composed to Zsigmond Móricz' *Lark song* premiered in the National Theatre on 14 September 1917. Parts of this incidental music were incorporated by Kodály in other works of his: the dance scene of Act II became the *Hungarian rondeau* (1917), and the song "Fáj a szívem" [My heart's aching] became the last movement of *Four songs* published in 1925.

Already in the *Lark song* Kodály tried to embed the Hungarian folklore treasure

magyar folklór-kincs modern színpadi zenébe történő beágyazására. Első színpadi műve, melynek zenéjét teljes egészében népdalokból állította össze, a *Székely fonó* 1924-ben a Blaha Lujza Színházban bemutatott korai alakja. Ezt követte immár az Operaház színpadán a *Háry János* (1924–1926, bemutató: 1926. október 16.), a *Székely fonó* teljes estét betöltő verziója (bemutató: 1932. április 24.), illetve a II. világháború után a Balázs Bélával közösen jegyzett *Cinka Panna* (bemutató: 1948. március 15.). Ezekkel a népzene és magyar zenetörténeti emlékekre épülő színpadi művekkel Kodály tudatosan vállalta a magyar kultúrájú közönség nevelését. 1946-ban, Bartók Béla *A kékszakállú herceg vára* című operájának sikertelen bemutatójára visszaemlékezve így nyilatkozott: az Operaház falait „előbb ki kell bélelni a magyar nép hangjával, ha azt akarjuk, hogy az abból lelkeztet művek visszhangra találjanak bennük. A közönséget pedig saját zenei nyelve öntudatára kell ébreszteni, különben meg sem érti, amit ezen a nyelven mondanak neki. A *Háry János*, a *Székely fonó* erre a feladatra vállalkozott.”

found during fieldwork into modern stage music. His first theatrical work built from folk songs throughout was the early version of *The spinning room* presented in the Blaha Lujza Theatre in 1924. It was followed by *Háry János* (1924–1926, premiere: 16 October 1926), the full-night version of *The spinning room* (premiere: 24 April 1932), and after WWII *Cinka Panna* written jointly with Béla Balázs (premiere: 15 March 1948). With his musical stage plays built on folk music he deliberately took on the education of a public of Hungarian culture. When in 1946 he recalled the failure at the premiere of Béla Bartók's *Bluebeard's castle*, he said: first the walls of the Opera House “must be lined with the music of the Hungarian peasantry if we want the works sprouting from it to reverberate there. And we have to arouse the public to the awareness of its own musical language, or else they will not understand what is said to them in this language. This was the task undertaken by *Háry János* and *The spinning room*.”

The music of *Háry János* and *The spinning room* did not only line the walls of the

A *Székely fonó* pécsi gyermekelőadása Szesztay Zsolt átdolgozásában (1968).

School performance of *The Spinning Room* in Pécs, Zsolt Szesztay's arrangement (1968).

Bp. 1930. 11. 3.

Kedves Zoltán.

Most találok valamelyest belek.
Közle alatt sárgapetűt megkérdeztem.
Így ezétek volna az utolsó munkái.
Hogy petűtől kőből megkérdeztem, rajzolás
hogy nem tudtam előre.

Életemben a magamra vonatkozó
a dolgok, hogy már nem lát a 20 éves
nap, s emiatt kénytelen vagyok sokat
elintézésből feltesztem a szöveget. Szer-
a nyavalyás szív betegségei: a
nyavalya epém kőből kőből a
még most sem nyugodt.

Ezért a kompromisszum. De nem volt
Kedves a hűvös, elgátlottam a
percek, a most újra ki tudom mondani
vénom kell rá.

Jött a nagy öreg olasz: az egész
az, mi a kor előreléte jelentette.
Ez a jött az opera: most én vagyok a központi!

Mintegy két óra alatt azaz hogy
munkák forgatásában láttam, nem
elég volt, hanem, hogy odgyenem reka-
máljam. Ezt nekem az opera, hogy
2-3 óra előadja az egész.

De most hogy a varázsi
pennél is leghaték, ha van az a
intermediumot, vaddal az egész.

Vendégek között
Kodály Zoltán

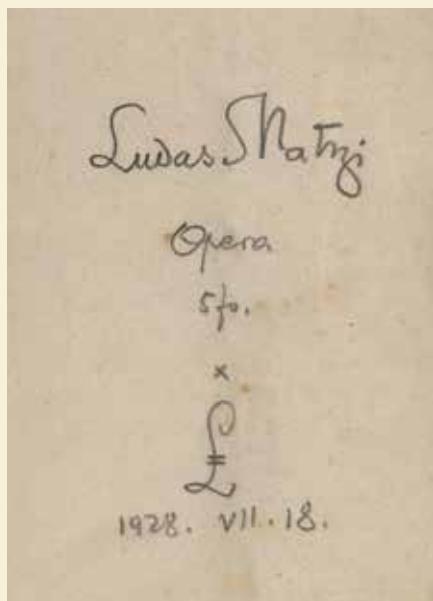
A *Háry János* és a *Székiely fonó* zenéje végül nemcsak az Operaház falait bélelte ki, hanem még Kodály életében eljutott a világ számos pontjára. A *Háry* részletei 1928-ban az ösbemutató előadónak tolmácsolásában bekerültek a His Master's Voice magyar hanglemezeinek repertoárjába, míg a *Székiely fonó* részleteiből az 1940-es években készültek az első budapesti hangfelvételek. A *Székiely fonó* részleteiből a clevelandi Western Reserve University együttese is készítették stúdiófelvételt, melynek lemezeit Kodály Zoltánnak is elküldték. A *Háry János* zenéjét az abból összeállított szvit világszerte ismertté tette, de a daljátékból két filmfeldolgozás (1941, 1964) is készült. Szesztay Zsolt (1935–2007) az 1960-as években előbb a *Háry János*, majd a *Székiely fonó* zongorakíséretes gyermekoperai változatát is elkészítette – a *Háry János*-ét még a zeneszerzővel egyeztetve –, ennek előadásával ő és

Opera House but reached various points of the world already in his lifetime. Excerpts from *Háry* in the performance of the cast of the premiere got into His Master's Voice's repertoire of Hungarian records in 1928, while the first sound recordings of excerpts from *The spinning room* were made in Budapest in the 1940s. The ensembles of Western Reserve University, Cleveland, also made studio recordings of parts of *The spinning room* and sent the disc to Kodály. The music of *Háry János* earned world fame thanks to the suite compiled from it, and it was also filmed twice (1941, 1964). Zsolt Szesztay (1935–2007) adapted *Háry János*, and later *The spinning room* for children with piano accompaniment in the 1960s – the score of *Háry* still in cooperation with the composer – and he and his Pécs students guest-performed them in several towns of Hungary. With these productions and

Kodály Zoltán levele Móricz Zsigmondhoz (1930. november 3.).

Zoltán Kodály's letter to Zsigmond Móricz (3 November 1930).

diverse performances for workers Zoltán Kodály could indeed open the gate of the Hungarian folk music and musical theatre to a new audience.

Musicology knows of several operatic plans by Kodály which were not realized. Between 1906 and 1918 several different stage works were deliberated in collaboration with Béla Balázs. The best known of them is *Bluebeard's castle*, which Balázs originally meant to be put to music by Kodály. Between 1917 and 1930 Zsigmond Móríc wrote some libretti for Kodály from his earlier plays of including *Dózsa* and *The wanderings of Odysseus*. These planned stage pieces, similarly to music for Ernő Szép's (1884–1953) tale *The prince in the adage* and Sándor Weöres's *Boatman in the moon*, remained unrealized.

Ferenc János Szabó

Móríc Zsigmond: **Ludas Matyi** (é.n.). Librettó.

Zsigmond Móríc: **Ludas Matyi** (no date). Libretto.

pécsi diákjai Magyarország több városában is vendégszerepeltek. Ezek az előadások, valamint a különböző munkásemlőadások révén Kodály Zoltán valóban új közönség előtt tudta megnyitni a magyar népzene és a zenés színház kapuját.

Számos megvalósulatlan Kodály-opera-tervet tart számon a zenetudomány. 1906 és 1918 között több különböző, Balázs Bélával együttműködésben létrehozandó színpadi mű terve is felmerült, legismertebb közülük *A kékszakállú herceg vára*, melyet Balázs eredetileg Kodállal akart megzenésíttetni. 1917 és 1930 között Móríc Zsigmond korábbi drámái nyomán több librettót is írt Kodály számára, köztük a *Dózsát*, valamint az *Odysseus bolyongásait*. Ezek a zenés színpadi tervek – Szép Ernő (1884–1953) *Az egyszeri királyfi* című meséjéhez és Weöres Sándor *Holdbéli csónakosához* hasonlóan – végül nem valósultak meg.

Szabó Ferenc János

Háry János, **Toborzó**.
Colorvox hanglezmez.

Háry János, **Recruiting song**.
Colorvox record.

HARC AZ ÚJ ZENÉÉRT

FIGHTING FOR THE NEW MUSIC

Kodály Zoltán neve a szélesebb zenei nyilvánosság elé lépésének pillanatában összeforrt a hagyomány és a modernitás kérdéseivel. Kompozíciói a napi sajtó, a művészeti, kulturális folyóiratok és a muzsikusszakma orgánumainak tanúsága szerint éppúgy megosztották a műkedvelőket, mint a zene hivatásos művelőit. Alkotásainak jelentőségét és újszerűségét érzékelteti, hogy az első szerzői estjéről (1910) született kritikák között találunk vitriolos pamfletet, de elragadtatott hangú vagy éppen szakszerűen elemző bírálatot is. A legélénkebb vita a rövid darabokból álló *Zongoramuzsika* (op. 3) című sorozat körül gyűrűzött: ki az ultramodern pózolás mesterkélt termékeit, ki a beethoveni klasszicizmus, az újabb francia muzsika és a nemrégiben fölfedezett magyar parasztzene hagyományait ötvöző, eredeti Kodály-stílus remekbe szabott, emblematisztikus miniatűrjeit látta benne. E művészet hazai elismertetése érdekében kezdetekben talán a zeneszerző, brácsaművész, esztéta Molnár Antal (1890–1983) tette a legtöbbet, a későbbiekben azonban nem kevésbé fontos Tóth Aladár (1898–1968), illetve a Kodály-tanítvány zenetudós, Szabolcsi Bence szerepe sem. Az előadóként, művészi és tudományos fegyvertársként mindig Kodály

From the moment Zoltán Kodály entered the public life of music, his name became associated with questions of tradition and modernity. As the daily press, the artistic-cultural periodicals and the organs of the musical community reveal, his compositions equally divided the amateur and professional adherents of music. It is a clear indication of the significance and novelty of his first author's night (1910) that the reviews of it include both vitriolic pamphlets, rapturous accounts and competent, expert criticism alike. The most animated debate centered round *Piano music* (op. 3), a series of short pieces: some saw them as laboured outcome of ultramodern affectation, others hailed them as exquisite, emblematic miniatures alloying Beethovenian classicism, new French music and the recently discovered original Hungarian peasant music in a singular Kodályian style. At the beginning the popularization at home of Kodály's efforts is mainly to the credit of the composer, viola player and aesthete Antal Molnár (1890–1983), and later the role of Aladár Tóth (1898–1968) and the former Kodály pupil Bence Szabolcsi was important in this regard. Béla Bartók, who was always a supporter of Kodály with his prestige as performer, fellow composer

mellett álló Bartók Béla, tekintélyét is latba vetve, számos külföldön publikált cikkében méltatta barátja életművét, ahogy a leghatározottabban kiállt mellette Magyarországon az őt érő személyes támadások idején is. Kodály az új zene ügyét nemcsak szerzeményeivel, hanem a tömör fogalmazású és csiszolt értekező próza legszebb hagyományait követő zenei írásaival is következetesen szolgálta. A modern magyar zenei termés megszólaltatóinak működését és Bartók művészetét 1917-től a *Nyugat*, 1918-tól a *Pesti Napló* kritikusaként éppúgy méltatta, mint jeles külföldi lapok (*Musikblätter des Anbruch*, *La Revue Musicale*) alkalmi szerzőjeként.

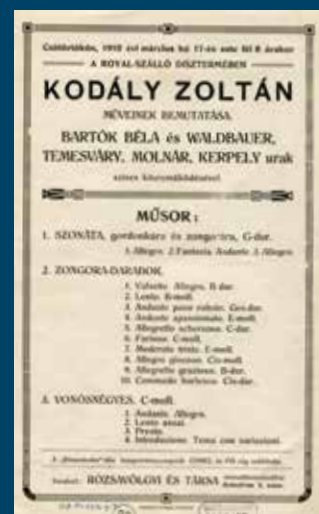
A tárló Kodály recepciójának és az új magyar zenéért folytatott küzdelmének fordulópontjait mutatja be huszonegy, 1910 és 1936 között keletkezett dokumentum segítségével. Az első dokumentumcsoport az eredeti műsorlap által is fölidézett szerzői est utáni fogadtatásról nyújt képet. A *Zongoramuzsika*, illetve a gordonka-zongora szonáta (op. 4) kottája arra a két kompozícióra hívja föl a figyelmet, amelyek az olykor egy-egy kritikán belül is polarizálódó ellentétek megfogalmazására serkentették az ítéseket. A *Nap* című politikai napilap névtelenül közölt pamfletje, a *Kotkotkotkotkodály, Zoltánka, ne komponály!* képviselte a legélesebb hangú elutasítást. Mérsékeltőbb, a szakmai kvalitásokat többnyire elismerő álláspont körvonalazódott a *Színjáték* című színházi és zenei hetilap bírálatában, melyet a zeneakadémiai tanártárs, Siklós Albert (1878–1942) jegyzett. A Rózsavölgyi Kiadónál publikált *Zongoramuzsikát* értékelő írások: Kovács Sándor (1886–1918) *Renaissance*-, illetve Molnár Antal *Zeneközlöny*-beli cikke a kodályi művészetet elismerő, értő bírálat, illetve méltatás példái voltak. Balázs Bélának a *Színjáték*ban, illetve Molnárnak a berlini *Jung-Ungarn*ban megjelent elemzése már szélesebb kontextusban tárgyalták Kodály és az új magyar zene jelentőségét. A második dokumentumcsoport a magyarországi zenei élet egyik vezető személyiségévé váló

and scholar, promoted his friend's work in several articles abroad just as he took his side firmly when Kodály was being persecuted. Kodály consistently served the cause of contemporary music with both his compositions and his musical writings adopting the finest tradition of concise and polished prose of essay writing. He reviewed the activity of the performers of modern Hungarian music and the art of Bartók as the critic of *Nyugat* from 1917 and of *Pesti Napló* from 1918, and also as an occasional contributor to notable foreign periodicals (*Musikblätter des Anbruch*, *La Revue Musicale*).

The showcase presents the turning points in Kodály's reception and his struggle for the new Hungarian music with the help of 21 documents from between 1910 and 1936. The first group of documents gives an overview of the reception after his first author's night also signified by the original program bill. The scores of *Piano music* and the cello-piano sonata (op. 4) direct the attention to the two compositions that elicited diametrically different opinions from the critics, sometimes within a single review. The fiercest condemnation is represented by an anonymous pamphlet with a rudely mocking title in the political daily *A Nap*. The review in *Színjáték*, a theatre and music weekly, had a more moderate tone, mostly acknowledging the professional qualities. It was written by a fellow teacher at the Music Academy, Albert Siklós (1887–1942). The critical writings about *Piano music* (its sheet music released by Rózsavölgyi) – one by Sándor Kovács (1886–1918) in the *Renaissance* and one by Antal Molnár in *Zeneközlöny* – were professionally competent both in their critical remarks and their praise about the art of Kodály. Béla Balázs' analysis in *Színjáték* and Molnár's published in *Jung-Ungarn* in Berlin discussed the importance of Kodály and new Hungarian music in a broader context. The second group of documents highlights the evaluation of Kodály as a leading personage of new Hungarian music and the movement

Zongoramuzsika, op. 3 (1909).
Nyomtatott kotta. Budapest:
Rózsavölgyi és Társa, 1910.

Piano music, op. 3 (1909).
Printed score. Budapest:
Rózsavölgyi & Co., 1910.

Kodály első szerzői estjének
műsorlapja, 1910. március 17.

Programme of Kodály's first
author's night, 17 March 1910.

Kodály és a nevével egygyé vált mozgalom hazai és nemzetközi megítélésének alakulását állítja a középpontba. Molnár *Huszedik Században* 1918-ban megjelent tanulmánya, az *Európa zenéje a háború előtt* Kodályt és Bartókot nemcsak a magyar zenekultúra vezető elméiként láttatta, de az európai művészettörténet összefüggésében is útmutató alakokként jellemezte. A Két ének (op. 5) kottája Cserna Andor (1885–1933) Kodály elleni személyes támadását idézi föl 1921-ből. A *Magyarország*-beli Cserna-cikk és Bartók válasza mellett Bartók Kodályért való híres *Nyugat*-beli kiállása is helyet kapott. Kodály és Bartók szövetségét és az új magyar zene nemzetközi elismertségét ilusztrálja Kodály Bartókról írott cikke a *La Revue Musicale*-ban, a *Musikblätter des Anbruch* Kodály-írást is tartalmazó Bartók-különszáma, illetve Bartók Kodályt is elemző, modern magyar zenéről publikált tanulmánya az *Il Pianoforte* című folyóiratban. A Kodály működését élesen elutasító sajtópolemikák későbbi példája Diósy Béla (1863–1930) *Neues Pester Journal*-beli 1925-ös támadása a tanítványok ellen, illetve Kodály válaszcikke, a *Budapesti Hírlap*-ban megjelent „Tizenhárom fiatal zenészerző”. A Kodály és az új magyar zene melletti állásfoglalások egyre növekvő súlyáról tanúskodik Szabolcsi 1934-es cikke, a *Pester Lloyd*-ban publikált „Der Kampf um die neue Musik in Ungarn”, valamint Molnárnak a *Népszerű zenefüzetek* sorozatában 1936-ban megjelent Kodály-kismonográfiája.

Ránki András

identified with his name both at home and abroad. In his study entitled *The music of Europe before the war* published in *Huszedik Század* in 1918 Molnár did not only acknowledge Bartók and Kodály as the leading minds of the Hungarian musical culture but described them as pioneering figures in the context of the history of European culture, too. The score of *Two songs* (op. 5) recalls Andor Cserna's (1885–1933) personal attack against Kodály in 1921. Next to Cserna's article in *Magyarország* and Bartók's reply, Bartók's famous declaration in support of Kodály published in *Nyugat* is also exhibited. Kodály's and Bartók's alliance and the international recognition of new Hungarian music are illustrated by Kodály's article on Bartók on *La Revue Musicale*, the special Bartók issue of the *Musikblätter des Anbruch* containing a Kodály writing, and Bartók's study on modern Hungarian music including an analysis of Kodály in *Il Pianoforte*. A later example of press polemics including the sharp rejection of Kodály's endeavours is Béla Diósy's (1863–1930) offensive against Kodály's students in *Neues Pester Journal* in 1925 followed by Kodály's response entitled “Thirteen young composers” in *Budapesti Hírlap*. The growing weight of statements in support of Kodály and the new Hungarian music is attested by Szabolcsi's article “Der Kampf um die neue Musik in Ungarn” in *Pester Lloyd*, 1934, and by Molnár's short monograph of Kodály published in the series *Népszerű zenefüzetek* in 1936.

András Ránki

SZÁZ ÉVES TERV

A HUNDRED-YEAR PLAN

1947-ben keletkezett, „Száz éves terv” című írásának bevezetőjében Kodály Zoltán kijelölte azokat a feladatokat, amelyek az autonóm magyar zenekultúra megteremtéséhez vezetnek. Az utolsó bekezdésben felvázolt jövőkép megvalósításához Kodály a szükséges eszközökre is rámutatott, amikor felhívta a figyelmet a zenei nevelés fontosságára. E bekezdésben a komponista törekvéseinek a jövőre gyakorolt, reményteljes hatását is megfogalmazta: „Jósolni nem tudunk. De ha a szaktanítás elve 1968-ra, száz évvel a népiskolai törvény születése után megvalósul az életben is: biztos remélhetjük, hogy mire 2000-et írunk, minden általános iskolát végzett gyermek folyékonyan olvas kottát. Nem nagy vívmány. De ez csak külső jele lesz annak, ami addigra bizonyosan kifejlődik, s ami akkor majd joggal viseli nevét: a magyar zenekultúrának.” Kodály már ebben az írásában hivatkozott saját munkásságának azon alappilléreire, amelyek kezdeményező szerepet játszottak az általa kijelölt úton való elindulásban. A megfogalmazott cél elérése érdekében a zeneszerző azonban nem csupán írásaival és nyilatkozataival szállt síkra („Zene az ovodában”, 1941), de pedagógiai műveivel (*Bicinia Hungarica*, 1937–1942; *Énekeljünk tisztán!*, 1941; *15 kétszólamú olvasógyakorlat*,

In the introduction to his writing “Hundred-year plan” written in 1947 Kodály defined the tasks that would lead to the emergence of an autonomous Hungarian musical culture. In a sketch of the future in the last passage Kodály also pointed out the necessary tools for the attainment of the goal by emphasizing the importance of musical education. He put into words the hoped-for influence of his efforts on the future, too: “We cannot tell the future. But if the principle of special education could be realized by 1968, a century after the public education act, we might cherish the hope that by 2000 every children would fluently read music after finishing the primary school. That won’t be a great achievement. But it will be the visible sign of what will have been certainly developed by then and will justly bear its name then: Hungarian musical culture.” Already in this writing he referred to the basic pillars of his endeavours signposting the road along which a start could be made towards the set goal. It was not only the theoretical writings that Kodály deployed for the goal (“Music in the kindergarten”, 1941) but also his pedagogical compositions (*Bicinia Hungarica*, 1937–1942; *Let us sing correctly!*, 1941; *15 2-part exercises*, 1941; a series of two-part

1941; valamint a kétszólamú énekgyakorlatok sorozata, 1954; a *Tricinia*, 1954) és gyermekkarra írt kompozícióival is. Ez utóbbiak közül a kiállításon megtekinthető a *Villő* (1925) és a *Túrót eszik a cigány* (1925) kéziratának másolata, valamint e két kompozíció – a *Gyermekkarok* – nyomtatott kottája is.

Az iskolai nevelési program megvalósításában jelentős szerepet játszott egykori tanítványa, Ádám Jenő (1896–1982), aki Kodály kérésére dolgozta ki új koncepciójuk alapelveit (*Módszeres énektanítás a relatív szolmizáció alapján*, 1944). Közös munkájuk során olyan kiadványokkal teremtették meg az általános iskolai tananyag gerincét, mint az 1943-ban megjelent *Szó-mi*-kötetek vagy az általános iskolák számára készült énektan-könyvek (*Iskolai énekgyűjtemény I-II.*, 1943–1944). Szintén egykori tanítványai – Ádám Jenő mellett Bárdos Lajos (1899–1986) és Kerényi György (1902–1986) – támogatásával jött létre a közös éneklés megszeretése és elterjesztése céljából indított Éneklő ifjúság mozgalom. A mozgalom elterjedésében nagy szerepet játszott a Kertész Gyula és Bárdos Lajos által alapított *Magyar Kórus* folyóirat és kiadvállalat, illetve a legfontosabb lapok: az 1933-ban elindított *Énekszó*, majd 1941-től a mozgalom nevét viselő

singing exercises, 1954; *Tricinia*, 1954) and his compositions for children's voices. From among the latter, copies of the autographs of *The straw guy* (1925) and *See the gypsies* (1925), and the printed score of the two – with the title *Children's choruses* – are put on display.

A salient role was played in the implementation of his pedagogical programme by his former pupil Jenő Ádám (1896–1982), who worked out the basic principles of their new conception (*Systematic singing education on the basis of relative solmization*, 1944) upon Kodály's request. Their collaboration resulted in publications constituting the backbone of elementary school curriculum such as the *So-mi* booklets of 1943 or the schoolbooks of singing (*Collected songs for schools I-II.*, 1943–1944). It was again the support of his former pupils – beside Jenő Ádám, Lajos Bárdos (1899–1986) and György Kerényi (1902–1986) – that brought into being the Singing Youth movement for the popularization and spreading of choral singing. A great role was played in the dissemination of the movement by the periodical and publishing house *Magyar Kórus* founded by Gyula Kertész and Lajos Bárdos, and by the most important papers like *Énekszó* launched in

Kodály a Wesselényi utcai iskola fiúkórusával és vezetőjükkal, Borus Endrével. Képeslap (1924 körül).

Kodály with the boys choir of the Wesselényi Street School, and the choirmaster. Postcard (c. 1924).

Kodály Zoltán–Ádám Jenő: **Szó-mi 1.**
Budapest: Magyar Kórus, 1943.

Zoltán Kodály–Jenő Ádám: **Sol-Mi 1.**
Budapest: Magyar Kórus, 1943.

Éneklő Ifjúság. A fővárosban és vidéken szervezett dalosünnepek szintén hozzájárultak a kórusmozgalom népszerűsítéséhez. Ezek közül kiemelkedő jelentőségű az az 1937. június 6-i margitszigeti hangverseny, melyen a Kodály- és Bartók-házaspár is részt vett.

A kodályi elvek megvalósításához ugyanakkor számos fontos zenei központ (Kecskemét, Pécs, Békés-Tarhos) és tanáregyéniség – például Vásárhelyi Zoltán (1900–1977), Andor Ilona (1904–1977), Gulyás György (1916–1993), Borus Endre (1885–1960) és Sztojanovics Adrienne (1890–1976) – is hozzájárult. A vidéki központok közül talán a legfontosabb a zeneszerző szülővárosa, Kecskemét, ahol az országban elsőként létesült ének-zenei általános iskola (1950). Az intézmény jelentősebb eseményein – az első ballagáson vagy az új épület avatóünnepségén – készült fényképek is megtekinthetők a kiállításon. A felvételek között szerepel továbbá egy Békés-Tarhoson készült fénykép Mánya Éva szabadtéri szolfézsórájáról (1950). De látható Kodály előadóművész kollégái társaságában is: Andor Ilonával és kórusával (1961), illetve a Wesselényi utcai polgári iskola fiúkórusával és vezetőjükkel Borus Endrével (1924 körül). Az együttesek úttörő tevékenységét példázzák továbbá a kiállításon elhelyezett hanglemezek is, amelyeken, a már említett két kóruson kívül, a Sztojanovics Adrienne vezette Budapesti Szilágyi Erzsébet Leánylíceum és a Gulyás György vezette Békés-tarhosi Zenei Gimnázium kórusának Kodály gyermekkori kompozícióiról készült felvételei is szerepelnek.

Laskai Anna

1933 and *Éneklő Ifjúság* [Singing youth] from 1941 adopting the name of the movement. The festivities with singing held in the capital city and in the countryside also contributed to the popularizing of the movement. An outstanding event was the concert on 6 May 1937 in Margaret Island also involving the Kodály and Bartók couples.

To the realization of Kodály's principles several important centres of music (Kecskemét, Pécs, Békés-Tarhos) and great pedagogues – e.g. Zoltán Vásárhelyi (1900–1977), Ilona Andor (1904–1977), György Gulyás (1916–1993), Endre Borus (1885–1960) and Adrienne Sztojanovics (1890–1976) – also contributed. Among the rural centres the most important one is perhaps the native town of the composer Kecskemét, where the first music primary school was founded (1950). Photos taken at the major events of the school – school leaving ceremony, inauguration of the new building – are also exhibited. There is also a photo of Éva Mánya holding a sol-fa lesson in the open at Békés-Tarhos. Kodály can also be seen with performing colleagues: Ilona Andor and her choir (1961), the boys' choir of the Wesselényi Street School and their leader Endre Borus (around 1924). The pioneering activity of the ensembles is also attested by the exhibited audio records featuring Kodály's choruses for children's voices in the performance of the girls' choir of the Szilágyi Erzsébet Secondary School of Budapest led by Adrienne Sztojanovics and the choir of the Music Secondary School of Békés-Tarhos conducted by György Gulyás, in addition to the above-mentioned choirs.

Anna Laskai

Villő. Kézirat (1925).

The straw guy. Autograph (1925).

A TUDÓS ZENESZERZŐ

SCHOLAR AND COMPOSER

„A tudós annál külön, minél több van benne a művészből és viszont. Intuíció, fantázia nélkül a tudós legfeljebb téglahordója lehet tudományának. Művész pedig szoros belső rend, szerkesztő logika nélkül megreked a művészet peremén” – írta Kodály Zoltán 1948-ban, elnöki megnyitóbeszédében a Magyar Tudományos Akadémián. Bár alkotópályája, amelyben egybeolvad a zeneszerző, a tudós és a zenepedagógus tevékenysége, e termékeny szimbiózis kézenfekvő mintapéldáját kínálná, mégis fontos belegondolnunk abba, hogy a zeneszerző Kodály tudói életpályáját bizonyos értelemben a körülményekből fakadó kényszer hívta életre. A 20. század elején a még gyerekcipőben járó magyar zenetudomány nagyszámú sürgető kérdése, a paraszti közösségek megőrizte magyar népzene összegyűjtésének halaszthatatlan munkája mindegyre újabb megkerülhetetlen feladatok elé állította a komponistát. Kodály tudományos munkássága, az abban megfogalmazott nagyszámú alapvető megfigyelés, az újszerű szemléletmód alapjaiban határozta meg a hazai népzenetudomány további alakulását. A népzenei gyűjtések hatása markánsan megjelenik Kodály zeneszerzői életművében. Az énekhangra és zongorára készült népdalfeldolgozások mellett Kodály kórusaiban,

“A scientist is the more outstanding, the more he shares with the artist, and vice versa. Without intuition and imagination a scholar can at best be the hodman of his discipline. An artist, in turn, will get stuck on the periphery of art without a strict internal order and structuring logic,” Zoltán Kodály wrote in 1948, in his presidential address opening the Hungarian Academy of Sciences. Although his creative career in which the activity of the composer, scholar and music pedagogue merged, would offer the obvious example of this fertile symbiosis, it is important to consider that the scholarly career of the composer Kodály was, in a sense, brought about by constraint rooted in the circumstances. Many urgent questions of Hungarian musicology still in its infancy at the onset of the 20th century, the pressing necessity of collecting the Hungarian folk music preserved by the peasant communities kept confronting the composer with newer and newer unavoidable tasks. Kodály’s scholarly endeavours, the high number of basic insights, the novel approach fundamentally determined the further course of Hungarian ethnomusicology. Folk music collection has greatly influenced the oeuvre of Kodály the composer. In addition to folk

színpadi műveiben és nagyszabású szimfonikus kompozícióiban is felhasználta a gyűjtött dallamokat, ötvözve a klasszikus formaépítkezést a népzeneből megismert zenei világgal.

Kodály népzenei gyűjtőútjai során a történelmi Magyarország több mint kétszáz helységében megfordult, és több mint ötezer dallamlejegyzést készített. A legtöbb alkalommal a Felvidéken és az északi határsáv mentén gyűjtött, de többször járt Erdélyben és Bukovinában is. Tapasztalatait összefoglaló tudományos munkái utat mutattak az ekkor kibontakozó magyar népzene-tudománynak. Ezek közé a szemléletformáló kiadványok közé tartozik többek között Kodály első tudományos igényű népdalközlése, a „Mátyusföldi gyűjtés” (1905), továbbá a zeneszerző 1906-ban elkészült disszertációja, a *Magyar népdal strófa-szerkezete*. Az 1917-ben napvilágot látott „Ötfokú hangsor a magyar népzeneben” kulcsfontosságú tanulmány, mely a magyar népzene pentaton rétegét írja le. A Bartók Bélával (1881–1945) közösen szerkesztett *Erdélyi magyarság* (1923) százötven dallamot tartalmaz. A históriás énekek és a népzene kapcsolatát, illetve szöveg és dallam viszonyát kibontó „Árgirus nótája” (1921) vagy a „Néprajz és zenetörténet” (1933) című tanulmány a különböző területek – irodalom- és népzene-tudomány, etnográfia és zenei historiográfia – egymást ösztönző hatására és a különféle felkutatható források összefüggéseire irányítja a figyelmet.

song arrangements for voice and piano, he adapted the collected tunes in his choral and stage works and monumental orchestral compositions, alloying the classical form construction with the musical realm he got to know in folk music.

During his collecting fieldwork Kodály visited over two hundred settlements in historical Hungary and wrote down over five thousand tunes. He most often collected in Upper Hungary and in the northern frontier zone, but he went to Transylvania and Bukovina several times, too. His works summarizing his scientific experience paved the way for the unfolding Hungarian ethnomusicology. These epochal publications include his first folk song publication of a scientific intent, “Collection from Mátyusföld” (1905) and the composer’s dissertation entitled “The strophic structure of the Hungarian folk song” in 1906. His “Pentatonic scale in Hungarian folk music”, a description of the pentatonic layer of Hungarian folk music, is a study of key importance published in 1917. *The Hungarians of Transylvania* (1923) co-edited with Béla Bartók (1881–1945) contains one hundred and fifty tunes. The “Song of Árgirus” (1921) or “Ethnography and musicology” (1933) emphasize the mutually stimulating effects of different areas of scholarship – literary and folk music studies, ethnography and music historiography – and the correlations between most diverse sources to be sought out.

Kiss Lajos, Kerényi György, Járdányi Pál és Kodály Zoltán a **Magyar Népzene Tára** szerkesztőségében (1954 április).

Lajos Kiss, György Kerényi, Pál Járdányi and Zoltán Kodály editing the **Corpus Musicae Popularis Hungaricae** (April 1954).

„A magyar népdal strófa-szerkezete”. Különlenyomat a **Nyelvtudományi Közlemények** XXXVI. évfolyamából. Budapest: 1906.

“The stanzaic structure of the Hungarian folk song”. Off-print from **Linguistic Publications**, vol. XXXVI. Budapest: 1906.

A tudós zeneszerző egyetemes szemléletmódjára jellemző, hogy Kodály az általa gyűjtött dallamanyagot többféle műfajban használta fel, s így más és más oldalukat helyezte érdeklődése középpontjába. Erre példa a „Meghalok, meghalok” szövegkezdetű népdal, melyet a zeneszerző 1906-ban a felvidéki Nyitra megyében gyűjtött, majd a dallamot *Két zoborvidéki népdal* (1908) című kórusművének első tételében dolgozta fel, tudományos összefüggéseire pedig szokásdallamként a „Zoborvidéki népszokások” (1909) második részében világított rá. Hasonló jelenségre kínál példát a *Lengyel László* című gyermekkari mű. Az alapjául szolgáló népdal lejegyzése 1913-ból származik, a kórusművet 1927-ben komponálta Kodály, a játék dallamát rendszertani szempontok szerint pedig a *Magyar Népzene Tára* 1951-ben napvilágot látott első kötete, a *Gyermekjátékok* közölte. Kodály népzenei gyűjtéseinek dokumentumai a fennmaradt támlapok mellett a gyűjtőutakon készült fényképek is.

A szakirodalomban a pentatónia szimbólumaként aposztrofált Páva-dallamot Kodály több művében dolgozta fel: a nagyzenekarra hangszerelt *Páva-variációk* (1937–1939) esetében, mint azt a zeneszerző megjegyezte, a variációsorozat – azaz egy klasszikus zenei forma – úgy nő ki a népdalból, „mint a virág a magból”. Az Ady Endre versére komponált férfikari kompozícióban szintén feltűnik a dal, egyben visszaultra arra a szemléletformáló hatásra, melyet a költő a fiatal Kodályra gyakorolt. Utóbbi mű kéziratát a *Magyar Kórus* folyóirat egyik alapítója, Kertész Gyula gyűjteménye őrzi. A folyóirat másik alapítója, Bárdos Lajos Kodály óráin készült népzenei témájú feljegyzéseit a Bárdos-hagyatékból származó kis füzet tartalmazza. A *Magyar Kórus* kiadó-vállalként is működött: a Kodály kórusműveiből fennmaradt nyomdai előkészítő példányai közül a tárlóban a fuvolára és gyermekkara komponált *Karácsonyi pásztortánc* (1935) kézírata kapott helyet.

Ozsvárt Viktória

It well characterizes the universal approach of a scholarly composer that Kodály used the collected musical material in diverse genres and could thereby focus his interest on different aspects of the material. An example is the folk song “I will die” which he registered in the northern county of Nyitra in 1906, then used it for the first movement of his choral *Two folk songs from Zobor* (1908), and explored its connections as a custom-related tune in the second part of the article “Folk customs in Zobor” (1909). *László Lengyel* composed for children’s voices offers another example. The folk song was put down in 1913, the chorus was composed in 1927, and in the scientific typology of folk songs the tune was published in the first volume of the *Collection of Hungarian Folk Music* in 1951. Apart from the data sheets of tunes, the photos taken during fieldwork are also documents of Kodály’s folk music collecting endeavours.

Kodály arranged the Peacock melody, the symbol of pentatony as special literature labels it, in several compositions: in the *Peacock variations* (1937–1939) for orchestra, the series of variations – a classical musical form, that is – grows out of the folk song “as a flower sprouts from a seed”, to quote the composer’s words. The tune appears again in the choral composition for men’s voices based on Endre Ady’s poem, also referring to the formative influence the poet had exerted upon young Kodály. The autograph of the latter work is preserved in the collection of one of the founders of the periodical *Magyar Kórus*, Gyula Kertész. The other founder Lajos Bárdos’ folk music related notes taken down in Kodály’s lessons are contained in the little notebook from the Bárdos estate. *Magyar Kórus* was also a publishing house: in the showcase the autograph of *Shepherds’ Christmas dance* (1935) for flute and children’s choir can be seen from among the material of Kodály choral works prepared for printing.

Viktória Ozsvárt

Kodály a zenekari **Fölszállott a páva** kéziratával. Gách Marianne fotója (1941. szeptember 5.).

Kodály with the autograph of the orchestral version of **The Peacock**. Photo by Marianne Gách (5 September 1941).

MAGYAR ZSOLTÁR

HUNGARIAN PSALM

Pest, Buda és Óbuda egyesítésének ötvenedik évfordulója (1923) alkalmából három kortárs zeneszerző, Bartók Béla, Dohnányi Ernő és Kodály Zoltán kapott megrendelést a székesfővárostól ünnepi mű komponálására. Erre az alkalomra született – Bartók *Táncszvitje* és Dohnányi *Ünnepi nyitánya* mellett – a *Psalmus Hungaricus*, amely a 16. században élt Kecskeméti Vég Mihály 55. zsoltár-parafrazisát dolgozza fel tenorszólóra, vegyes karra és zenekarra. A *Psalmus*, amely a kortársak és az utókor egybehangzó véleménye szerint is Kodály főművének tekinthető, s amely a komponista hazai és nemzetközi elismertségének mérföldkövévé vált, egyszerre önéletrajzi vallomás és egy nemzet panaszának zenévé formálása. A zsoltárokozó szavai, amelyekben az ellenségekkel körülvelt főhős panaszolkodása ölt költői alakot, magán- és közéleti reflexióként egyidejűleg állítják eléink az 1920-ban a Zeneakadémián korábbi aligazgatói tevékenysége miatt meghurcolt Kodály alakját és a trianoni békeszerződés után megroppant magyarságot. A *Magyar zsoltár* – ahogy a mű bemutatója idején nevezték e kompozíciót – nyitja meg Kodálynak a nemzet sorskérdéseit vizsgáló műsorozatát, amely a *Háry Jánostól* (1924–1926) és a *Székelty fonótól* (1924–1932) kezdve a *Páva-variációkon* át (1937–

Three contemporaries, Béla Bartók, Ernő Dohnányi and Zoltán Kodály received commissions from the Municipality of Budapest to compose festive works for the 50th anniversary of the unification of Pest, Buda and Óbuda (1923). In addition to Bartók's *Dance suite* and Dohnányi's *Festive overture*, *Psalmus Hungaricus* was composed for this occasion. It elaborates the paraphrase of Psalm 55 by a 16th-century preacher Mihály Kecskeméti Vég for tenor solo, mixed voices and orchestra. The *Psalmus*, unanimously regarded by the contemporaries and posterity as Kodály's chef d'oeuvre and considered a milestone in the recognition of the composer at home and abroad, is both an autobiographic reflection and the musical expression of the grievance of a nation. The words of the psalmist, conveying the complaints of the hero surrounded by the enemy in a poetic form, set before us the figure of Kodály persecuted at the Music Academy for his former deputy directorship in 1920, and the fate of the Hungarians under the blow of the Trianon Peace Treaty. The *Hungarian Psalm* as it was called around the time of the premiere launches a series of Kodály works tackling the essential questions of national existence from the early *Háry János* (1924–1926) and

A *Psalmus hungaricus* zenekari bevezetőjének vázlata (1923).

Sketch for the orchestral introduction of *Psalmus hungaricus* (1923).

A *Psalmus Hungaricus* zürichi
bemutatójának programfüzete
(1926. június 17.).

The program booklet of the
Zürich performance of *Psalmus
Hungaricus* (17 June 1926).

A 114. genfi zsoltár (1952). Sulyok Imre kézírásos másolata előadói bejegyzésekkel (1950-es évek).

Genevan Psalm 114 (1952).
Imre Sulyok's manuscript copy
with annotation for the
performance (1950s).

1939) egészen a *Zrínyi szózatáig* (1954), illetve a Magyarország helyzetére reflektáló férfi- és vegyes karokig ível, és amely az életmű legmeghatározóbb, a nemzetet a modernitás szellemében megújítani és ösztönözni kívánó vonulatát képviseli. A *Psalmus* nyomában születő genfi zsoltár-megzenésítések is e rejtjeles nemzetépítő és nemzetkritikai tevékenység dokumentumai.

A tárló középpontjában a *Psalmus Hungaricus* azon kézírata áll, amelyet Kodály a megrendelés nyomán a székesfővárosnak átadott, ehhez társul a mű egy másik kéziratpéldányának 1987-ben megjelentett faksimile kiadása. A nagyalakú partitúrák mellett a mű zeneszerzői hagyatékban fennmaradt vázlatainak digitális másolata látható: a zenekari bevezető első oldala és a kórus által megszólaltatott rondó téma. A tárlóban megjelenik egy 1736-os református énekeskönyv is, amely az 55. zsoltár szövegének egy, a Kecskeméti Vég Mihályéval közel egykorú változatát őrizte meg. Kass János (1927–2010) grafikája (1977) a *Psalmus* képzőművészeti recepcióját dokumentálja, míg a tárlóban kiállított sajtódokumentumok és a koncertmeghívó a mű első külföldi előadásához (Zürich, 1926. június 18.) kapcsolódnak. A *Psalmus Hungaricus*t követően Kodály többször is visszatért a magyar nyelvű genfi zsoltárok szövegeihez: A 150. genfi zsoltár 1936-ban, a 121. genfi zsoltár 1943-ban, az 50. genfi zsoltár 1948-ban, míg a 114. genfi zsoltár 1952-ben keletkezett. A kiadott kották és első kiadások mellett a 114. genfi zsoltárt Kodály zeneszerzés-tanítványának, a mű egyik orgonista előadójának, Sulyok Imrének (1912–2008) saját használatra készült kézírata képviseli.

Dalos Anna

The Spinning room (1924–1932) through the *Peacock variations* (1937–1939) to *Zrínyi's appeal* (1954) and to the men's and mixed choruses reflecting upon Hungary's situation as the most decisive range of the oeuvre meant to revive and inspire the nation in the spirit of modernity. The adaptations of the Genevan psalms after the *Psalmus* are also documents of this coded nation-elevating and nation-castigating activity.

In the centre of the display case is the autograph of *Psalmus Hungaricus* which Kodály submitted to the Municipality, complemented with the facsimile of another autograph copy of the work published in 1987. Next to the large scores digital copies of sketches found in the composer's estate can be seen: the first page of the orchestral introduction and the rondeau theme sung by the chorus. The showcase holds a Calvinist songbook from 1736 preserving a nearly contemporaneous variant of the text of Psalm 55. The graphic work (1977) by János Kass (1927–2010) illustrates the reception of *Psalmus* in the visual arts, while the press documents and the invitation refer to the first performance of the work abroad (18 June 1926, Zurich). After *Psalmus Hungaricus* Kodály returned to the Genevan psalms in Hungarian translation several times: he composed Psalm 150 in 1936, Psalm 121 in 1943, Psalm 50 in 1948 and Psalm 114 in 1952. In addition to the sheet music and first editions, Genevan psalm 114 is represented by the manuscript copy for personal use by Imre Sulyok (1912–2008), a student of Kodály in composition and a performer of the piece on the organ.

Anna Dalos

HOMO POLITICUS

HOMO POLITICUS

Kodály Zoltán életében és művében olyan „sűrűséggel” van jelen a 20. századi magyar történelem, mint talán senki máséban az elmúlt százötven esztendő legjelentősebb magyar zeneszerzői közül. A komponista tudta, hogy nagyszabású zenei népművelési programjának végrehajtása érdekében folyamatosan párbeszédet kell folytatnia a mindenkori hatalom képviselőivel, s hogy szakmai tekintélyének érvényesítésével sokat tehet programja megőrzéséért. Tekintélye és közéletbe való beágyazottsága miatt pedig olyan esetekben is viszonylagos védettséget élvezett, amikor egy-egy írásával vagy zeneművével egyértelmű kritikát fogalmazott meg a fennálló politikai rezsimmal szemben, vagy kiállt valamilyen számára fontos ügy mellett. Miközben Kodály a nyílt politizálástól mindig is tartózkodott, közéleti és tudományos tisztségek vállalásával, s főként a művészeti eszközeivel számos sorsfordító eseménynél hallatta a hangját. Tagja volt az 1918-as Nemzeti Tanács szépirodalmi és művészeti szaktanácsának, az 1919-es Zenei Direktóriumnak, a II. világháború utáni újjáépítés éveiben (1946–1949) a Magyar Tudományos Akadémia elnökeként tevékenykedett, röviddel később pedig a Magyar Zeneművészek Szövetségének tiszteletbeli elnökévé

20th-century Hungarian history is present in Zoltán Kodály’s life and work in “such concentration” that is unparalleled among the most outstanding Hungarian composers of the past one and a half centuries. So as to be able to realize his comprehensive music educational programme, the composer knew he had to pursue a permanent dialogue with representatives of power, and that asserting his professional prestige might largely contribute to the upkeep of this programme. He enjoyed relative protection through his authority and embeddedness in public life even in cases when a writing or composition of his expressed criticism of the ruling political regime or lifted the banner for an important cause. Always aloof of direct politicizing, he had his voice heard by accepting public and scholarly positions and first of all, through his compositions when fatally important events took place. He was a member of the National Council’s board of experts for Literature and Arts in 1918, the Music Directorate in 1919, he was the president of the Hungarian Academy of Sciences during the post-war reconstruction (1946–1949), and little later the honorary president of the Association of Hungarian Musicians. He was not inactive in the inter-

választották. De a két világháború közötti időszakban és a II. világháború idején sem volt tétlen: ebből az időszakból származik *A magyarokhoz* (1936) című műve, amelyet Bárdos Lajos a harmincas években felvirágzó énekes mozgalom „forradalmi jellegének” nevezett, a Norvégia német megszállásakor komponált *Norvég leányok* (1940) vagy az 1943-ban Petőfi Sándor versére írott *Csatadal*, amely az önállóságában veszélyeztetett, háborús veszteségektől szenvedő nemzet függetlenségéért emelt szót. Kodály 1945 után is sok esetben kompozíciói révén artikulálta politikai véleményét. Az 1947-es *Sírató ének* így például a vészidőszak emlékeit idézi fel, a *Zrínyi szózata* (1954) pedig a nemzeti értékek és a nemzeti függetlenség megőrzését hirdeti egy olyan korszakban, amikor az ország önálló cselekvési tere minimálisra szűkül.

Kodály és a nagypolitika közvetlen találkozásának egyik legkorábbi dokumentuma az Országos Magyar Zeneművészeti Főiskola 1918–1919-es tanévet bemutató évkönyve, amely az akkor igazgatói posztot betöltő zeneszerző szerkesztésében látott napvilágot. Hogy ő maga is milyen sorsfordító időszakként emlékezett vissza a forradalmakra, bizonyítja előszava, amelyet Reinitz Béla (1878–1943), a Tanácsköztársaság zenei életének első számú vezetője 1956-ban posztumusz megjelent dalainak kötetéhez fogalmazott. Kodály írásos hagyatékában szintén találni olyan – műfajukat tekintve különböző – tételeket, amelyek a szerző politikai meggyőződésének és szerepvállalásának dokumentumaiként értékelhetők. A magyarságtudat és a nemzeti önkép kérdéseit veti fel az e témákkal foglalkozó, 1945 előtt keletkezett tudományos munkák talán legismertebbike, a Szekfű Gyula (1883–1955) által szerkesztett *Mi a magyar?* (1939) című kötet egyik tanulmányaként megjelent *Magyarság a zenében*. A magas rangú politikusokkal folytatott levelezések közül kiemelkedik a Kádár Jánossal (1912–1989) való levélváltás. A terjedelmesebb szó-

war years or during WWII, either: he had composed by that time *To the Hungarians* (1936) which was named Lajos Bárdos as the “revolutionary motto” of the singing movement brought to efflorescence in the 1930s. *Norwegian girls* was composed when the Germans invaded Norway (1940), and *Battle song* (1943) to Petőfi’s poem called for the independence of the nation suffering from war losses and the threat of losing self-determination. After 1945, too, Kodály often channelled his political opinion into compositions. For instance, *Lament of 1947* evokes the memory of the Holocaust, *Zrínyi’s appeal* (1954) promulgated the protection of national independence in an age in which the country’s autonomy was reduced to the minimum.

One of the earliest documents of Kodály’s direct encounter with high politics is the yearbook of the Hungarian Academy of Music presenting the academic year 1918–1919, edited by the composer in the capacity of deputy director. The time of the Hungarian revolutions of 1918–1919 lived on in his memory as a truly fateful period as his foreword to the book of songs of Béla Reinitz (1878–1943), the number one leader of the music life during the Hungarian commune, published posthumously in 1956. Among Kodály’s posthumous papers one can find items of most diverse genres

Kodály Zoltán (szerk.):
**A Zeneművészeti Főiskola
Évkönyve (1918–1919).**

Zoltán Kodály (ed.):
**Yearbook of the Academy
of Music (1918–1919).**

A *Zrínyi szózata* bemutatója,
vezényel: Vásárhelyi Zoltán (1955).

Premiere of *Zrínyi’s Appeal*,
conductor: Zoltán Vásárhelyi (1955).

Kodály Zoltán átveszi Tildy Zoltán köztársasági elnöktől a Kossuth-díjat (1948).

Zoltán Kodály receives the Kossuth Prize from the president of Hungarian Republic Zoltán Tildy (1948).

beli megnyilatkozások mellett ugyanakkor helye lehet a *Pesti Napló*-ban 1938. május 5-én megjelent, Kodály által szintén aláírt deklarációnak is, amelyben a magyar értelmiség illusztris tagjai nyíltan kifejezték a zsidótörvények miatti aggodalmukat. Kodály politikai-közéleti beágyazottságának mértékére és kapcsolati hálójára a hivatalos célból készült és magánjellegű fotók is rávilágítanak. A zeneszerző különösen a II. világháború utáni időszakból és az államszocializmus éveiből származó képeken látható együtt a politikai elit képviselőivel: például Tildy Zoltán (1889–1961) köztársasági elnökkel, Révai József (1898–1959) népművelési miniszterrel és Biszku Béla (1921–2016) belügyminiszterrel.

Ignác Ádám

which can be seen as documents of the composer's political conviction and role-taking. His study *Hungarianness in music* was published in one of the best known works addressing before the war the questions of Hungarian awareness and national self-identity, entitled *What does Hungarian mean?* (1939), and edited by Gyula Szekfű (1883–1955). In his correspondence with high-ranking politicians outstanding is his exchange of letters with János Kádár (1912–1989). In addition to lengthier verbal utterances, the declaration published in *Pesti Napló* on 5 May 1938 also signed by Kodály was an expression by illustrious members of the Hungarian intelligentsia of their anxieties about the anti-Jewish laws. Official and private photos also reveal the extent of Kodály's embeddedness in the political or public life and his network of relations. He can mainly be seen with representatives of the political elite after WWII and during the years of state socialism, such as Zoltán Tildy (1889–1961), president of the republic, József Révai (1898–1959), minister of public education and Béla Biszku (1931–2016), minister of the interior.

Ádám Ignác

Sírató ének (1947).

Lament (1947).

TEST, LÉLEK, ANYANYELV

BODY, SOUL, MOTHER TONGUE

A test, lélek és anyanyelv hármassága Kodály Zoltán életfilozófiájának alapvető eleme volt. Mindhárom szorosan összefüggött nevelési elveivel és a század eleji életmódreformtörekvésekkel. A zeneszerző már ifjúkorától fontosnak tartotta a testedzést, s ennek később a nevelésben is alapvető jelentőséget tulajdonított. 1943-as „Magyar testnevelés” című írásában a torna, a tánc meghatározó szerepe mellett egyaránt hangsúlyozta a mozgás és a zene ősi kapcsolatát. Továbbá arra is célzott, hogy a test és a lélek nevelése szervesen összekapcsolódik: „engedjük, hogy a lélek formálja a testet engedelmes eszközévé. Engedjük, hogy a magyar lélek a maga képére és hasonlatosságára formálja a magyar testet és annak mozgását.”

Ő maga sokat tartózkodott a szabadban: kirándulások alkalmával vagy éppen sportolás közben készült fényképek sokasága tanúskodik erről. A kiállításon bemutatott, ritkán látott felvételek között szerepel például a Tündér-sziklát megmászó komponista fényképe, a Balatonban Emma asszonnyal és Kertész Gyulával fürdőző zeneszerző vagy egy felvétel Székely Zoltán (1903–2001) társaságában, mely egy közös teniszjáték alkalmával készült. De látható Kodály a havas tájban, kedves tanítványa,

The trinity of body, soul and mother tongue were fundamental elements of Kodály's life philosophy. All three were tightly related to his pedagogical principles and the early 20th-century reform trends of healthy living. From his early youth the composer laid great stress on physical training and ascribed it great importance in education. In his article “Hungarian body training” of 1943 he emphasized the ancient connection between movement and music in addition to the importance of gymnastics and dance, and pointed out the close correlation between the education of body and soul: “let us allow the soul to mould the body into its obedient tool. Let us allow the Hungarian soul to shape the Hungarian body and its movements to its form and likeness.”

He spent much time in the open. This is testified by multitudes of photos taken on excursions or doing sports. The rarely seen shots displayed include the composer climbing the Fairy Rock, bathing in Lake Balaton with Emma and Gyula Kertész, posing with Zoltán Székely (1903–2001) at a tennis game. Kodály can also be seen in the snow-covered landscape in Galyatető with his beloved pupil Pál Járdányi (1906–1966) or in a caricature by Antal Doráti (1906–1988) – a former

Járdányi Pál (1920–1966) társaságában Galyatetőn és – szintén egykori növendéke – Doráti Antal (1906–1988) karikatúráján, amely a korcsolyázó komponistát ábrázolja. Ugyanakkor a zeneszerző néhány kompozíciója is magán viseli természetélményeit. Ilyen például az egynemű karra komponált *Hegyi éjszakák* (1923) sorozata, melynek egyik kéziratos példányát Kodály a mű „első megszólaltatójának”, Karvaly Viktor-nak (1887–1974) dedikálta. Ide sorolható ugyanakkor a Hat tréfás kánon *Fürdő után* (1936) című darabja vagy az op. 12-es Trió-szerenád (1919–1920) második tételének természetzenéje is. Míg a tétel kortárs elemzői a hegedű és brácsa párbeszédéből egy nő és egy férfi dialógusát vélték kihallani, addig Breuer János (1932–2016) a reprízben e két szólam „szerepcseréjét” a természet és az ember párbeszédéként értelmezte. Kodály természet iránti kötődése kapcsán Szabolcsi Bence megjegyezte egykori mesteréről: „Közte és a hegyvidék között – ezt nyomban lehetett látni –, titkos és szoros összefüggések, mély rokoni szálak szövődtek; Kodály és egész élete, egész műve a szabad levegőhöz, a tájhoz, de főleg a hegyekhez kapcsolódott. Én úgy éreztem, hogy a hegyeken keresztül fogom őt valaha megérteni, őt, a mindenkinél titokzatosabbat, kiismerhetetlenebbet és varázsló-szerűbbet.”

pupil of his, too – skating. Some of Kodály’s compositions also allude to his experience of nature. Such are the pieces in his series *Mountain nights* for equal voices (1923) one of the autograph copies of which he dedicated to “the first performer” Viktor Karvaly (1887–1974). We may range here his humorous canon *After bath* (1936) or the nature music of the second movement of his Trio serenade, op. 12 (1919–1920). While contemporary analysts of the movement tended to discern a dialogue between a woman and a man in the alternation of the violin and viola, János Breuer (1932–2016) interpreted the “exchange of roles” in the reprise as the dialogue between nature and man. Bence Szabolcsi remarked about the attachment of his former tutor to nature: “Between him and the mountains – it was immediately obvious – there were secret and tight connections, threads of profound kinship; Kodály’s entire life and work was connected to free air, to the landscape and first of all to the mountains. I felt that it would be through the mountains if I ever came to understand him: him, who was more mysterious, inscrutable and magician-like than anyone else.”

In several writings – “For correct Hungarian pronunciation” (1934), “Sziv vagy szív?” (1939) – Kodály called attention to the importance of the mother tongue

Síelés közben. Kodály Zoltánné fotója (1910-es évek).

Skiing. Photo by Mrs Zoltán Kodály (c. 1910s).

Kodály számos írásában – „A jó magyar kiejtésért” (1934), „Szív vagy szív?” (1939) – felhívta a figyelmet a nevelésben általa éppúgy fontosnak tartott anyanyelv, különösképpen a magyar nyelv helyes használatára. Nem csupán írásaival, de előadásaival is kiállt a nyelvművelés mellett. Az 1955-ben „Szóval: kultúr?” címen, a Magyar Rádióban elhangzott – majd nyomtatásban is megjelent – előadását ekképpen kezdte: „Ez a két szó mai nyelvünknek két legocsmányabb dudvája. Az egyik inkább a beszélt nyelvben, a másik mind a beszélt, mind az írott nyelvben burjánzik egyre vadabbul. Kiirthatatlanul? Nem hiszem. Szunnyadó nyelvérzékünk felébresztéséről sohasem mondhatunk le.” Az ő biztatására indította el például az egykori Eötvös kollégisták ifjabb generációjához tartozó, neves nyelvművelő, Lőrincze Lajos (1915–1993) *Édes anyanyelvünk* című műsorát a Magyar Rádióban. Ugyanakkor Kodály, a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvművelő Bizottságának elnökeként előszót írt Lőrincze *Nyelv és élet* (1953) című könyvéhez, mely kötet – ahogy Kodály bevezetőjében rámutatott – a nyelvművelés, „az új mozgalom első fecskéje”. Hogy Kodályt egész élete során mennyire foglalkoztatta a magyar nyelv helyes használata, arról éppen egy – a kiállításon is szereplő – Mészöly Dezső-fordítást (1918–2011) ért bírálat kapcsán írt Lőrincze-válaszlevél is tanúskodik.

Laskai Anna

*Szerenád, op. 12 (1919–1920).
A 2. tétel eleje.*

*Serenade, op. 12 (1919–1920).
The beginning of the 2nd movement.*

in education, especially the correct usage of the Hungarian language. He voiced the need for the cultivation of the language in his lectures, too. He began his reading aired by the Hungarian Radio with the title “Szóval: kultúr?” and printed later with these sentences: „These two words are the most hideous weeds of our language today. One is mainly rampant in speech, the other mostly in the written language. Are they inextinguishable? I don’t think so. We must never give up arousing the slumbering linguist in us.” The noted linguist Lajos Lőrincze (1915–1993) of the younger generation of Eötvös College students launched his radio programme series *Our mother tongue* upon his encouragement. As chairman of the philological committee of the Hungarian Academy of Sciences, Kodály wrote a foreword for Lőrincze’s book *Language and life* (1953), which – as he pointed out – was “the first swallow of the new movement”, the cultivation of the language. The composer’s preoccupation with the correct usage of the Hungarian language throughout his whole life is evidenced by Lőrincze’s exhibited letter replying to him about a criticised translation by Dezső Mészöly (1918–2011).

Anna Laskai

Járdányi Pállal Galyatetőn (1954).

With Pál Járdányi at Galyatető (1954).

KODÁLY ESTÉJE

KODÁLY'S GOLDEN YEARS

Kodály Zoltán útjának utolsó két évtizede (1945–1967) bővelkedik magán- és közéleti fordulópontokban. A II. világháborút követően, az ország újjáépítésekor zeneszerzőként, zeneélet-szervezőként, tudósként és közpolitikusként egyaránt pályája csúcsára ért. A kiteljesedést azonban megakasztotta az 1948-as drámai politikai fordulat: ezt követően Kodály közemberi tevékenysége elsősorban a hazai népzene kutatás kibontakoztatására és zenepedagógiai módszerének elfogadtatására irányult. A magánember Kodály életét a külföldi utazások, valamint a hazai és nemzetközi elismertség mellett nagyban meghatározta élete társának, Emmának elvesztése 1958-ban és a Péczely Saroltával (1940) kötött új házasság derűs harmóniája. Az ekkor keletkezett művek, tudományos publikációk, valamint a megszorodó, sokszor önéletrajzi mozzanatok is feltáró nyilatkozatok egyaránt jelzik: az idős Kodály életműve és pályája összegzésére összpontosított. A halált, illetve a zene hatalmát középpontba állító kórusműveiben, pedagógiai alkotásaiban, illetve kései, hangsúlyosan C-dúr hangnemű *Szimfóniájában* (1961) virtuóz kompozíciós tudását és a nagy klasszikus hagyományhoz való ragaszkodását demonstrálta, népzene-tudo-

The last two decades of Zoltán Kodály's private and public life (1945–1967) abounded in great turns. After WWII, during the reconstruction of the country, he reached the zenith of his career as composer, organizer of the music life, scholar and cultural politician alike, but the consummation was halted by the dramatic political turn of 1948: after that his public activity was focussed mainly on the promotion of folk music research in Hungary and the dissemination of his music pedagogical method. In addition to his travels abroad, his recognition at home and abroad, Kodály's private life was determined by the loss of his lifelong companion, his first wife Emma in 1958 and the serene harmony of his second marriage with Sarolta Péczely (1940). The works created in this period, the scholarly publications and the multiplying statements often revealing biographical details suggest that aging Kodály was concentrating on the summation of his life and work. In his choral works about death and the power of music, in his pedagogical pieces, in his late-day, emphatically C major Symphony (1961) he demonstrated his virtuosic knowledge of composition and his adherence to the great classical tradition. In his ethnomusicological writings he opened

mányi tanulmányaiban új kutatási területek felé nyitott kapukat, és a világban a magyar kultúra nagyköveteként képviselte hazáját.

Az idős Kodályról, felesége társaságában is, nagyszámú fénykép készült. Közülük a házaspár életre szóló, szoros szimbiozist dokumentálják ifjabb Kertész Gyula (1930) művészfotói az 1950-es évek végéről; szintén ő készítette a Kodályt és ifjú feleségét ábrázoló kettős portrét az 1960-as évek elején. A kései portrék közül jellegzetes kodályi arcélével tűnik ki Gink Károly (1922–2002) két fotója (1950-es évek vége), a Kodályt a Gellérthegyen ábrázoló, Vermes László készítette fénykép (1958. április 13.) és egy kép, amelyen az óvodás Kertész Márti ad át egy virágot az óvodát meglátogató messternek. A tárló az idős zeneszerző életének számos fontos eseményét mutatja be: Emma köszöntőversét, amelyet Kodály hetvenegyedik születésnapjára írt, az asszony gyászjelentését, valamint a Szimfónia II. tételét, amely Emma gyászzenéjeként vonult a köztudatba. A mű témája szoros rokonságban áll a *Bicinia Hungarica Folyik a víz* szövegkezdetű tételével. A kései kompozíciók közül az *I will go look for death* (1959) kéziratának digitális másolata, az *An ode for music* (1963) vázlata, valamint a *Laudes organi* (1966) első kiadása és Péczely Sarolta kézírásos másolata látható a tárlóban. Yehudi Menuhin (1916–1999) – aki szoros kapcsolatot ápol a magyar zeneélettől – hegedűversenyt rendelt Kodálytól. Az el nem készült mű iránti érdeklődését dokumentálja Kodálynak szóló levele és távirata, Kodály aktivitását pedig egy vázlatlap bizonyítja. A nemzetközi és a hazai zeneélettel való aktív kapcsolatról tanúskodnak a kiállított Kodály-előszók is: J. Ma. Corredor (1912–1981) Casals-könyvéhez, valamint Percy M. Young (1912–2004) Kodály-könyvéhez éppúgy maga a zeneszerző fogalmazott bevezető gondolatokat, ahogy *Legyen a zene mindenkié!* címmel saját írásainak Szöllősy András (1921–2007) szerkesztette kiadásához is 1952-ben.

Dalos Anna

the window upon new research areas, and in the world he represented his country as the ambassador of Hungarian culture.

Lots of photos were taken of aging Kodály in the company of his wife. Out of them Gyula Kertész Jr's (1930) artistic photos document the couple's lifelong tight symbiosis. He was the photographer of the double portrait of Kodály and his young wife in the early sixties, too. Among the old-age photos noteworthy are two pictures by Károly Gink's (1922–2002) of the characteristic Kodályian profile (late 1950s), a snapshot by László Vermes showing Kodály on Gellért Hill (13 April 1958) and little Márti Kertész handing a flower to the master visiting her kindergarten. The display case illustrates several salient events in the old composer's life: Emma's greeting poem written for his 70th birthday, the death notice of the woman, and the second movement of the Symphony widely believed to be mourning music for Emma. The theme of the work is closely related to the movement with the incipit *The water flows* in *Bicinia Hungarica*. Among the late-day compositions the digital copy of the autograph of *I will go look for death* (1959), the sketch for *An ode for music* (1963) and the first edition and a handwritten copy by Sarolta Péczely of *Laudes organi* (1966) can be seen in the vitrine. Yehudi Menuhin (1916–1999), who fostered close relations with the Hungarian music life, commissioned Kodály to compose a violin concerto. His letter and telegram document his inquiry about the tarrying work, and Kodály's activity is proven by a draft page. His active contacts with the international and Hungarian music life are evidenced by the exhibited forewords written, e.g., to J. Ma. Corredor's (1912–1981) Casals book, Percy M. Young's (1912–2004) book on Kodály, and to the volume of his own writings edited by András Szöllősy (1912–2007) with the title *Music should belong to everyone* in 1952.

Anna Dalos

Kodály. Gink Károly fotója (1950-es évek).

Kodály. Photo by Károly Gink (1950s).

FÜGGELÉK ❁ APPENDIX

A kiállított tárgyak listája / List of the objects exhibited

1. BUDAPEST 1900

Kottás dokumentumok

Achille-Claude Debussy: *1. vonósnégyes* (1893). Részlet a Kodály által emlékezetből lejegyzett 3. tétel kéziratából (1907). Digitális másolat. Kodály Archívum, Ms. mus. 584.

Írásos dokumentumok

Kodály egyetemi leckekönyvének részlete (1900/1901, 2. félév). Digitális másolat. Kodály Archívum.

Kodály zeneakadémiai végbizonyítványa (1904). Digitális másolat. Kodály Archívum.

Moravcsik Géza (szerk.): *A Magyar Országos Királyi Zeneakadémia évkönyve az 1900/1901 tanévről*. Budapest: Magyar Országos Királyi Zeneakadémia, 1901. MTA BTK ZTI, Zenetudományi Szakkönyvtár, Ma 2543.

Moravcsik Géza (szerk.): *A Magyar Országos Királyi Zeneakadémia évkönyve az 1906/1907 tanévről*. Budapest: Magyar Országos Királyi Zeneakadémia, 1907. MTA BTK ZTI, Zenetudományi Szakkönyvtár, 23.073.

Kodály levele Ponori Thewrewk Emilnek (1907. október 18.). Országos Széchényi Könyvtár, Kézirattár.

Fényképek

Az Eötvös-kollégista Kodály mint csellista, hátsó sorban jobbról a harmadik (1903). Kodály Archívum.

Kodály tanulmányainak befejezése idején (1906 körül). Kodály Archívum.

Kodály és Bartók a Waldbauer–Kerpely-vonósnégyes társaságában (1910). Kodály Archívum.

Hans Koessler, Kodály zeneszerzestanára (1910 körül). Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, Liszt Ferenc Kutatókönyvtár.

1. BUDAPEST 1900

Musical sources

Achille-Claude Debussy: *1st String Quartet* (1893). Excerpt from the 3rd movement written down by Kodály from memory (1907). Digital copy. Kodály Archives, Ms. mus. 584.

Written documents

Excerpt from the registration book of Kodály at the university (1900/1901, 2nd semester). Digital copy. Kodály Archives.

Kodály's leaving certificate from the Academy of Music (1904). Digital copy. Kodály Archives.

Géza Moravcsik (ed.): *Yearbook of the Hungarian Royal Academy of Music, 1900/1901*. Budapest: Hungarian Royal Academy of Music, 1901. IM RCH HAS, Library, Ma 2543.

Géza Moravcsik (ed.): *Yearbook of the Hungarian Royal Academy of Music, 1906/1907*. Budapest: Hungarian Royal Academy of Music, 1907. IM RCH HAS, Library, 23.073.

Letter of Kodály to Emil Ponori Thewrewk (18 October 1907). National Széchényi Library, Manuscript Collection.

Photos

Kodály, the student of Eötvös College as a cellist, in the back line third from the right (1903). Kodály Archives.

Kodály after his graduation (c. 1906). Kodály Archives.

Kodály and Bartók with the Waldbauer–Kerpely Quartet (1910). Kodály Archives.

Hans Koessler, Kodály's professor of composition (c. 1910). Library of the Liszt Academy of Music, Liszt Ferenc Research Library.

The former building of the Eötvös College in the Csillag Street (no date). Kodály Archives.

Az Eötvös Collegium régi, Csillag utcai épülete (é.n.). Kodály Archívum.
A Pázmány Péter Tudományegyetem épülete (é.n.). Kodály Archívum.

2. MODERN NŐALAK

Kottás dokumentumok

Dohnányi Ernő: *Variationen und Fuge über ein Thema von E. G.*, op. 4 (1897). Kézirat. MTA BTK ZTI Zenetudományi Szakkönyvtár, Ma Fond 2/53.

Emma Gruber: *Sieben Gesänge für eine Singstimme mit Klavierbegleitung* (1905 körül). Nyomatott kotta. Strassburg: Süddeutscher Musikverlag, 1905. Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Könyvtára, Z. 22.438.

I. vonósnégyes, op. 2 (1908–1909). Nyomatott kotta. Budapest: Rózsavölgyi, 1910. MTA BTK ZTI Zenetudományi Szakkönyvtár, 602.454.

Négy dal: Nausikaa (1907). Nyomatott kotta. Wien: Universal-Edition, 1925. MTA BTK ZTI Zenetudományi Szakkönyvtár, 603.554.

Énekszó, op. 1 (1907–1909). Nyomatott kotta. Budapest: Rózsavölgyi, 1921. MTA BTK ZTI Zenetudományi Szakkönyvtár, 603.663.

Sándor Emma kompozíció-tanulmányai Kodály javításával (1905 körül). Kézirat digitális másolata. Kodály Archívum.

Írásos dokumentumok

Bartók Béla levele Sándor Emmának (1906. november 25.). MTA BTK ZTI Bartók Archívum, BA-N: 6265/a-b.

Balázs Béla és Kodály Zoltán képeslapjai Bálint Arankának (1907. január 23., 1907. március 12.). MTA KIK, Kézirattár, Ms. 5663/177, 178.

Balázs Béla naplója, „Berlin II” (1907). MTA KIK, Kézirattár, Ms. 5023/14.

Balázs Béla: „Eva Martersteig”. *Nyugat* 7/3 (1914. március). Országos Széchényi Könyvtár, Törzsgyűjtemény.

Fényképek

Sándor Emma (1905 körül). Kodály Archívum.

Balázs Béla: *Zoltán először – a Quartett fölött* (1907 körül). Rajz. Kodály Archívum.

Balázs Béla: *Zoltán Párizsban* (1907). Rajz. Kodály Archívum.

Kodály Zoltánné Sándor Emma (1910). Kodály fotója. Kodály Archívum.

Kodály és felesége, Emma (1910 körül). Kodály fotója. Kodály Archívum.

Kodály és felesége, Emma (1953). Kertész Gyula fotója. Kertész Gyula gyűjteménye.

3. KODÁLY ÉS AZ IRODALOM

Kottás dokumentumok

Megkésett melódiák: Az élet dele, op. 6 (1912–1916). Kézirat digitális másolata. Kodály Archívum.

The building of the Péter Pázmány University (no date). Kodály Archives.

2. A MODERN WOMAN

Musical sources

Ernst von Dohnányi: *Variations and Fugue on E. G.'s Theme*, op. 4 (1897). Autograph. IM RCH HAS, Library, Ma Fond 2/53.

Emma Gruber: *Seven Songs for Solo Voice with Piano Accompaniment* (c. 1905). Printed score. Strassburg: Süddeutscher Musikverlag, 1905. Library of the Liszt Academy of Music, Z. 22.438.

String Quartet no. 1, op. 2 (1908–1909). Printed score. Budapest: Rózsavölgyi, 1910. IM RCH HAS, Library, 602.454.

Four Songs: Nausikaa (1907). Printed score. Wien: Universal-Edition, 1925. IM RCH HAS, Library, 603.554.

Songs, op. 1 (1907–1909). Printed score. Budapest: Rózsavölgyi, 1921. IM RCH HAS, Library, 603.663.

Emma Sándor's compositional studies with Kodály's corrections (c. 1905). Digital copy of the autograph. Kodály Archives.

Written documents

Béla Bartók's letter to Emma Sándor (25 November 1906). IM RCH HAS, Bartók Archives, BA-N: 6265/a-b.

Béla Balázs's and Zoltán Kodály's postcards to Aranka Bálint (23 January 1907, 12 March 1907). Library of the Hungarian Academy of Sciences, Department of Manuscripts & Rare Books, Ms. 5663/177, 178.

Béla Balázs's diary, “Berlin II” (1907). Library of the Hungarian Academy of Sciences, Department of Manuscripts & Rare Books, Ms. 5023/14.

Béla Balázs: “Eva Martersteig”. *Nyugat* 7/3 (March 1914). National Széchényi Library, General Collection.

Photos

Emma Sándor (c. 1905). Kodály Archives.

Béla Balázs: *Zoltán for the first time – above the Quartett* (c. 1907). Drawing. Kodály Archives.

Béla Balázs: *Zoltán in Paris* (1907). Drawing. Kodály Archives.

Mrs. Zoltán Kodály (1910). Photo by Kodály. Kodály Archives.

Kodály and his wife, Emma (c. 1910). Photo by Kodály. Kodály Archives.

Kodály and his wife, Emma (1953). Photo by Gyula Kertész. Gyula Kertész's Collection.

3. KODÁLY AND LITERATURE

Musical sources

Belated Melodies: The Meridian of Life, op. 6 (1912–1916). Digital copy of autograph. Kodály Archives.

Belated Melodies: The Meridian of Life, op. 6 (1912–1916). Wien: Universal-Edition, 1923. Library of the Liszt Academy of Music, Z. 19.611.

Megkésétt melódiák: Az élet dele, op. 6 (1912–1916). Nyomatott kotta. Wien: Universal-Edition, 1923. Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Könyvtára, Z. 19.611.

Két ének: Sírni, sírni (1913–1916). Kézirat digitális másolata. Kodály Archívum.

Öt dal (1915–1918). Nyomatott kotta. Wien: Universal-Edition, 1924. Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Könyvtára, Z. 22.682.

Öregék (1933). Nyomatott kotta. Budapest: Magyar Kórus, 1934. Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Könyvtára, Z. 50.670.

Norvég leányok (1940). Kézirat. Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtár, Ms. mus. 5.584.

A magyar nemzet (1947). Kézirat. Petőfi Irodalmi Múzeum, Kézírtattár, V. 4768.

A magyar nemzet (1947). Nyomatott kotta. Budapest: Magyar Kórus, 1947. MTA BTK ZTI Zenetudományi Szakkönyvtár, 602.201.

A franciaországi változásokra (1963). Nyomatott kotta. Budapest: Zeneműkiadó, 1963. MTA BTK ZTI Zenetudományi Szakkönyvtár, 211.286.

Írásos dokumentumok

Berzsenyi Dániel összes költeményei. Pest: Trattner, 1816. Petőfi Irodalmi Múzeum, Könyvtár, A. 2.168.

Petőfi Sándor összes költeményei egy kötetben. Pest: Emich, 1847. Petőfi Irodalmi Múzeum, Könyvtár, C.

Schiller's Werke I–III. Berlin: Grote'sche Verlagsbuchhandlung, 1876. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum, Dohnányi Ernő-gyűjtemény, MZA-DE-Ta-Script 3.167/1–3.

Petőfi Sándor költeményei I., III. Budapest: Athenaeum, 1888. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum, Dohnányi Ernő-gyűjtemény, MZA-DE-Ta-Script 3.147.

Arany János kisebb költeményei. Budapest: Franklin, 1900. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum, Dohnányi Ernő-gyűjtemény, MZA-DE-Ta-Script 3.004.

Goethes Werke I–V. Leipzig: Max Hesse, 1900 k. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum, Dohnányi Ernő-gyűjtemény, MZA-DE-Ta-Script 3.077/1–5.

Ady Endre: *Az Illés szekeren*. Budapest: Singer és Wolfner, 1909. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum, HH Lajtha László-gyűjtemény.

Ady Endre: *Vér és arany*. Budapest: Franklin Társulat, 1908. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum, HH Lajtha László-gyűjtemény.

Ady Endre: *A Minden-Titkok verseiből*. Budapest: Nyugat, 1910. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum, HH Lajtha László-gyűjtemény.

Ady Endre: *A magunk szerelme*. Budapest: Pallas, 1919. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum, HH Lajtha László-gyűjtemény.

Ady Endre: *Utolsó hajók*. Budapest: Athenaeum, 1923. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum, HH Lajtha László-gyűjtemény.

Two Songs: To Cry, Cry (1913–1916). Digital copy of autograph. Kodály Archives.

Five Songs (1915–1918). Printed score. Wien: Universal-Edition, 1924. Library of the Liszt Academy of Music, Z. 22.682.

The Aged (1933). Printed score. Budapest: Magyar Kórus, 1934. Library of the Liszt Academy of Music, Z. 50.670.

Norwegian Girls (1940). Autograph. National Széchényi Library, Music Collection, Ms. mus. 5.584.

The Hungarian Nation (1947). Autograph. Petőfi Literary Museum, Manuscript Collection, V. 4768.

The Hungarian Nation (1947). Printed score. Budapest: Magyar Kórus, 1947. IM RCH HAS, Library, 602.201.

To the Changes in France (1963). Printed score. Budapest: Zeneműkiadó, 1963. IM RCH HAS, Library, 211.286.

Written documents

Berzsenyi Dániel összes költeményei [Collected Poems by Dániel Berzsenyi]. Pest: Trattner, 1816. Petőfi Literary Museum, Library, A. 2.168.

Petőfi Sándor összes költeményei egy kötetben [Collected Poems by Sándor Petőfi in One Volume]. Pest: Emich, 1847. Petőfi Literary Museum, Library, C.

Schiller's Werke I–III. Berlin: Grote'sche Verlagsbuchhandlung, 1876. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, Ernst von Dohnányi Collection, MZA-DE-Ta-Script 3.167/1–3.

Petőfi Sándor költeményei I., III. [Collected Poems by Sándor Petőfi vols. 1, 3]. Budapest: Athenaeum, 1888. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, Ernst von Dohnányi Collection, MZA-DE-Ta-Script 3.147.

Arany János kisebb költeményei [Small Poems by János Arany]. Budapest: Franklin, 1900. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, Ernst von Dohnányi Collection, MZA-DE-Ta-Script 3.004.

Goethes Werke I–V [Goethe's Works I–V]. Leipzig: Max Hesse, c. 1900. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, Ernst von Dohnányi Collection, MZA-DE-Ta-Script 3.077/1–5.

Endre Ady: *Az Illés szekeren* [On Elijah's Chariot]. Budapest: Singer és Wolfner, 1909. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, HH László Lajtha Collection.

Endre Ady: *Vér és arany* [Blood and Gold]. Budapest: Franklin Társulat, 1908. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, HH László Lajtha Collection.

Endre Ady: *A Minden-Titkok verseiből* [From The Poems of All Secrets]. Budapest: Nyugat, 1910. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, HH László Lajtha Collection.

Endre Ady: *A magunk szerelme* [Our Own Love]. Budapest: Pallas, 1919. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, HH László Lajtha Collection.

Ady párisi noteszkönyve. Budapest: Amicus, 1924. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum, HH Lajtha László-gyűjtemény.

Weöres Sándor: *Öregek*. Első közlés Kodály megjegyzéseivel (1929). Kéziratot is tartalmazó nyomtatvány digitális másolata. Kodály Archívum.

Weöres Sándor levele Kodály Zoltánnak (1934. június 24.).

Kézirat digitális másolata. Kodály Archívum.

Ulisszes azaz Homérosz Odisszeája magyarul. Ford. Mészöly Gedeon. Budapest: Terra, 1959. Petőfi Irodalmi Múzeum, Könyvtár, B. 3.324.

William Shakespeare: *The Complete Works*. London: Collins, é. n. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum, HH Lajtha László-gyűjtemény.

Csokonai Vitéz Mihály összes művei I–II. Budapest: Magyar Könyvkiadó Intézet, é. n. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum, HH Lajtha László-gyűjtemény.

Fényképek

Kodály Zoltán (1955 körül). Molnár Edit fotója. MTA BTK ZTI Bartók Archívum.

Kodály Zoltán (1955 körül). Kertész Gyula fotója. Kertész Gyula gyűjteménye.

4. A NAGY HÁBORÚ

Kottás dokumentumok

Duó, op. 7 (1914). Wien: Universal Edition, 1922. MTA BTK ZTI, Zenetudományi Szakkönyvtár, 603.576.

Duó, op. 7 (1914). Wien: Universal Edition, 1922. Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Könyvtára, Z 25731.

„Sej, verd meg Isten...”, népdal. Támlap, Kodály Emma kéziratot lejegyzése Kodály megjegyzéseivel (1916). MTA BTK ZTI, Népzene- és Néptáncutató Osztály és Archívum, KR.14.339.

Kodály Emma: *Szép a huszár...* (1917). Kézirat digitális másolata. Kodály Archívum.

Írásos dokumentumok

Moravcsik Géza felterjesztése a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumhoz Bartók és Kodály katonadalgyűjtése ügyében (1915. december 22.). Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Irattára.

A bécsi történelmi hangverseny műsorfüzete (1918. január 12.). Digitális másolat. Kodály Archívum.

A Magyar Királyi Operaház 1918. február 11-i hangversenyének plakátja. Digitális másolat. Magyar Állami Operaház Emléktára.

Kodály Zoltán 1918. május 7-i szerzői estjének hirdetése. Digitális másolat. Bajnai Klára gyűjteménye.

Soldaten-Liederbuch. Wien: Reichenberg, [1918]. Digitális másolat. Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Könyvtár, 13.795/1.

Fényképek

Kodály Zoltán, az önkéntes őrsereg tagja (1914). Kodály Archívum.

Kodály Zoltán, az önkéntes őrsereg tagja (1914). Kodály Archívum.

Endre Ady: *Utolsó hajók* [The Last Ships]. Budapest: Athenaeum, 1923. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, HH László Lajtha Collection.

Ady párisi noteszkönyve [Ady's Paris Notebook]. Budapest: Amicus, 1924. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, HH László Lajtha Collection.

Sándor Weöres: *Öregek* [The Aged]. Digital copy. First edition with autograph remarks of Kodály (1929). Kodály Archives.

Sándor Weöres's letter to Zoltán Kodály (24 June 1934). Digital copy of the autograph. Kodály Archives.

Ulisszes azaz Homérosz Odisszeája magyarul [Ulysses or Homer's Odyssey in Hungarian]. Transl. by Gedeon Mészöly. Budapest: Terra, 1959. Petőfi Literary Museum, Library, B.3.324.

William Shakespeare: *The Complete Works*. London: Collins, no date. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, HH László Lajtha Collection.

Csokonai Vitéz Mihály összes művei I–II. [The Collected Poems by Mihály Csokonai Vitéz vols. I–II]. Budapest: Magyar Könyvkiadó Intézet, no date. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, HH László Lajtha Collection.

Photos

Zoltán Kodály (c. 1955). Photo by Edit Molnár. IM RCH HAS, Bartók Archives.

Zoltán Kodály (c. 1955). Photo by Gyula Kertész. Gyula Kertész's Collection.

4. THE GREAT WAR

Musical sources

Duo, op. 7 (1914). Wien: Universal Edition, 1922. IM RCH HAS, Library, 603.576.

Duo, op. 7 (1914). Wien: Universal Edition, 1922. Library of the Liszt Academy of Music, Z 25731.

“Damn, O Lord the one...”, folk song. Data sheet, autograph, Emma Kodály's transcription with Zoltán Kodály's comments (1916). IM RCH HAS, Archives and Department for Folk Music and Folk Dance Research, KR.14.339.

Emma Kodály: *Szép a huszár...* (1917). Digital copy of the manuscript. Kodály Archives.

Written documents

Memorandum by Géza Moravcsik to the Ministry of Religion and Public Education on the matter of the soldiers song collecting of Bartók and Kodály (22 December 1915). Archives of the Liszt Academy of Music.

Program notes of the Historical Concert in Vienna (12 January 1918). Digital copy. Kodály Archives.

Bill of the concert at the Royal Hungarian Opera on 11 February 1918. Digital copy. Archives of the Hungarian State Opera.

Advertisement of Zoltán Kodály's author's night of 7 May 1918. Digital copy. Collection of Klára Bajnai.

Hangfelvételek

Kádár István. Székelyhidy Ferenc és Bartók Béla. His Master's Voice AN 215 (1928). Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtár, Marton–Bajnai Gyűjtemény.

5. A SZÍNPAD BŰVÖLETÉBEN

Kottás dokumentumok

A nagybácsi (1904). Kézirat. Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtár, Ms. mus. 4.648.

Móricz Zsigmond–Kodály Zoltán: *Pacsirtaszó* (1917). Cimbalom szólamkotta ismeretlen kéztől származó kézirata. Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtár, Népsz. 1122.

Móricz Zsigmond–Kodály Zoltán: *Pacsirtaszó* (1917). A 2. trombita (színpadi zene) szólam ismeretlen kéztől származó kézirata. Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtár, Népsz. 1122.

Háry János (1924–1926). Kézirat digitális másolata. Kodály Archivum.

Székely fónó (1924–1932). Első kiadás. Wien: Universal Edition, 1932. Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Könyvtára, Rösler Endre hagyatéka, Rösler 243.

Írásos dokumentumok

Kodály Zoltán levele Móricz Zsigmondhoz (1930. november 3.). Petőfi Irodalmi Múzeum, Móricz Zsigmond hagyatéka, Kézirattár, M. 100/1075/2.

Kodály Zoltán levele Radnai Miklóshoz (1932. december 28.). Digitális másolat. Magyar Állami Operaház Emléktára.

Éneklő Ifjúság I/11 (1942. július). Bárdos Lajos Múzeum.

Éneklő Ifjúság II/11 (1943. július). Bárdos Lajos Múzeum.

Móricz Zsigmond: *Odysseus* (é.n.). Petőfi Irodalmi Múzeum, Móricz Zsigmond hagyatéka, Kézirattár, M.100/4751.

Móricz Zsigmond: *Ludas Matyi* (é.n.). Librettó. Petőfi Irodalmi Múzeum, Móricz Zsigmond hagyatéka. Kézirattár, M.100/4602/1.

A *Háry János* 1972. április 8-i budapesti gyermekelőadásának hirdetése. Digitális másolat. Szesztay Zsolt hagyatéka.

Fényképek

Kabarészereplő collegisták jelmezben (1903). Eötvös József Collegium, Mednyánszky Dénes Könyvtár és Levéltár.

Palló Imre mint Háry János (1926). Vajda M. Pál fotója. Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tár, KB 17.384 (217/1/1990).

Nagy Izabella mint Örsze (1926). Vajda M. Pál fotója. Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tár, KB 17.386 (217/8/1990).

Dalnoki Viktor mint Napóleon (1926). Vajda M. Pál fotója. Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tár, KC 1986/8.

Palló Imre mint Háry János a nagyabonyi kocsmában (1926). Vajda M. Pál fotója. Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tár, KA 4155/40.

Szabó Józsa, Marschalkó Rózi és Pálffy Anna (1926). Vajda M. Pál fotója. Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tár, KB 17.391 (217/4/1990).

Soldaten-Liederbuch. Wien: Reichenberg, [1918]. Digital copy. Ministry of Defence Military History Institute and Museum, Library, 13.795/1.

Photos

Zoltán Kodály, member of the volunteer home guard (1914). Kodály Archives.

Zoltán Kodály, member of the volunteer home guard (1914). Kodály Archives.

Sound recordings

Kádár István. Ferenc Székelyhidy and Béla Bartók. His Master's Voice AN 215 (1928). National Széchényi Library, Music Collection, Marton–Bajnai Collection.

5. UNDER THE SPELL OF THE STAGE

Musical sources

The Uncle (1904). Autograph. National Széchényi Library, Music Collection, Ms. mus. 4.648.

Zsigmond Móricz–Zoltán Kodály: *Lark Song* (1917). Transcription of the cimbalom part by an unknown copist. National Széchényi Library, Music Collection, Népsz. 1122.

Zsigmond Móricz–Zoltán Kodály: *Lark Song* (1917). Transcription of the 2. trumpet part (stage music) by an unknown copist. National Széchényi Library, Music Collection, Népsz. 1122.

Háry János (1924–1926). Digital copy of the autograph. Kodály Archives.

Spinning Room (1924–1932). 1st edition. Wien: Universal Edition, 1932. Library of the Liszt Academy of Music, legacy of Endre Rösler, Rösler 243.

Written documents

Zoltán Kodály's letter to Zsigmond Móricz (3 November 1930). Petőfi Literary Museum, legacy of Zsigmond Móricz, Manuscript Collection, M. 100/1075/2.

Zoltán Kodály's letter to Miklós Radnai (28 December 1932). Digital copy. Archives of the Hungarian State Opera.

Éneklő Ifjúság [Singing Youth] I/11 (July 1942). Lajos Bárdos Museum.

Éneklő Ifjúság [Singing Youth] II/11 (July 1943). Lajos Bárdos Museum.

Zsigmond Móricz: *Odysseus* (no date). Petőfi Literary Museum, legacy of Zsigmond Móricz, Manuscript Collection, M.100/4751.

Zsigmond Móricz: *Ludas Matyi* (no date). Libretto. Petőfi Literary Museum, legacy of Zsigmond Móricz, Manuscript Collection, M.100/4602/1.

Playbill of the school performance of *Háry János*, Budapest, 8 April 1972. Digital copy. Legacy of Zsolt Szesztay.

Photos

Students of the Eötvös College in cabaret costumes (1903). József Eötvös College, Dénes Mednyánszky Library and Archives.

Imre Palló as János Háry (1926). Photo by M. Pál Vajda (1926). National Széchényi Library, Theatre History Collection, KB 17.384 (217/1/1990).

Toronyi Gyula mint Ebelasztin lovag (1926). Vajda M. Pál fotója. Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tár, KB 17.388.

Sebeők Sári mint császárné (1926). Vajda M. Pál fotója. Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tár, KB 17.389 (217/9/1990).

Szekely fonó (1932). Magyar Királyi Operaház. Magyar Állami Operaház Emléktára.

Báthy Anna és Rösler Endre a *Szekely fonóban* (1932). Vajda M. Pál fotója. Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tár, KB 68/1963.

Nagy Izabella és Palló Imre mint Örzse és Hány (1940). Vajda M. Pál fotója. Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tár, KA 5565/45.

Kodály Zoltán, Melis György, Palánkay Klára, Palló Imre és Ferencsik János a *Hány János* előadása után (1957). Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tár, KB 17.401.

Maleczky Oszkár, Tiszay Magda, Ferencsik János, Kodály Zoltán, Rösler Endre, Rande Jenő, Melis György, Palló Imre, Szőnyi Olga, Fasang Árpád, Báthy Anna és Palánkay Klára (1957. december 15.). A *Hány János* első televíziós közvetítése alkalmából készült csoportkép. Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tár, KC 298/2/1984.

Kodály Zoltán a *Bécsi harangjáték* makettjével (1960-as évek). Ifj. Kertész Gyula fotója. Kertész Gyula gyűjteménye.

A *Szekely fonó* pécsi gyermekelőadása (1968). Bukszár Márta és Markszt Péter gyűjteménye.

A *Hány János* pécsi gyermekelőadása, Szesztay Zsolt átdolgozásában (1972). Szesztay Zsolt hagyatéka.

Hangfelvételek

Hány János, „Tiszán innen, Dunán túl”. Nagy Izabella, Palló Imre, vezényel Rékai Nándor. His Master’s Voice AN 208 (1928). Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtár, Marton–Bajnai Gyűjtemény.

Szekely fonó, részlet. Rösler Endre. Odeon A 198140-b (1940–1943). Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtár, Marton–Bajnai Gyűjtemény.

Szekely fonó, részletek. Western Reverse University kórusa. Tesztlemesz. Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtár, Marton–Bajnai Gyűjtemény.

Hány János, Toborzó. Palló Imre, vezényel Ferencsik János. ColorVox ML 5560/643, Pekáry István rajzával. Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtár, Marton–Bajnai Gyűjtemény.

Egyéb

Oláh Gusztáv háttérfüggőnye a *Szekely fonó*hoz (1932). Digitális másolat. Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tár, KE 141.

Bartók Péter akvarellje a *Szekely fonóról* (1932). Digitális másolat. Kodály Archívum.

A *Hány János* film sajtóhirdetése (1941). Digitális másolat. Kodály Archívum.

Márk Tivadar jelmeztervei a *Szekely fonó*hoz (1942). Digitális másolat. Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tár, KE 9623.

Cinka Panna, Márk Tivadar jelmezterve (1948). Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tár, KD 4169.

Cinka Panna, Oláh Gusztáv díszletterve (1948). Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tár, KE 69.

Izabella Nagy as Örzse (1926). Photo by M. Pál Vajda (1926). National Széchényi Library, Theatre History Collection, KB 17.386 (217/8/1990).

Viktor Dalnoki as Napoleon (1926). Photo by M. Pál Vajda (1926). National Széchényi Library, Theatre History Collection, KC 1986/8.

Imre Palló as János Hány at the tavern of Nagybony (1926). Photo by M. Pál Vajda (1926). National Széchényi Library, Theatre History Collection, KA 4155/40.

Józsa Szabó, Rózsi Marschalkó and Anna Pálffy (1926). Photo by M. Pál Vajda (1926). National Széchényi Library, Theatre History Collection, KB 17.391 (217/4/1990).

Gyula Toronyi as knight Ebelasztin (1926). Photo by M. Pál Vajda (1926). National Széchényi Library, Theatre History Collection, KB 17.388.

Sári Sebeők as the empress (1926). Photo by M. Pál Vajda (1926). National Széchényi Library, Theatre History Collection, KB 17.389 (217/9/1990).

The Spinning Room (1932). Royal Hungarian Opera. Archives of the Hungarian State Opera.

Anna Báthy and Endre Rösler in *The Spinning Room* (1932). Photo by M. Pál Vajda (1940). National Széchényi Library, Theatre History Collection, KB 68/1963.

Izabella Nagy and Imre Palló as Örzse and Hány. Photo by M. Pál Vajda (1940). National Széchényi Library, Theatre History Collection, KA 5565/45.

Zoltán Kodály, György Melis, Klára Palánkay, Imre Palló and János Ferencsik, after the performance of *Hány János* (1957). National Széchényi Library, Theatre History Collection, KB 17.401.

Oszkár Maleczky, Magda Tiszay, János Ferencsik, Zoltán Kodály, Endre Rösler, Jenő Rande, György Melis, Imre Palló, Olga Szőnyi, Árpád Fasang, Anna Báthy and Klára Palánkay (15 December 1957). Group picture at the first TV broadcast of *Hány János*. National Széchényi Library, Theatre History Collection, KC 298/2/1984.

Zoltán Kodály with the maquette of the *Viennese Musical Clock* (1960s). Photo by Gyula Kertész. Gyula Kertész’s Collection.

School performance of *The Spinning Room* in Pécs (1968). Collection of Márta Bukszár and Péter Markszt.

School performance of Zsolt Szesztay’s arrangement of *Hány János* in Pécs (1968). Collection of Zsolt Szesztay.

Sound recordings

Hány János, “Tiszán innen, Dunán túl”. Izabella Nagy, Imre Palló, conducted by Nándor Rékai. His Master’s Voice AN 208 (1928). National Széchényi Library, Music Collection, Marton–Bajnai Collection.

The Spinning Room, excerpt. Endre Rösler. Odeon A 198140-b (1940–1943). National Széchényi Library, Music Collection, Marton–Bajnai Collection.

The Spinning Room, excerpts. Choir of the Western Reverse University. Test pressing. National Széchényi Library, Music Collection, Marton–Bajnai Collection.

Háry János, Oláh Gusztáv díszletterve (1952). Digitális másolat. Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tár, OG71.

Háry János, Fülöp Zoltán díszletterve (1965). Digitális másolat. Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tár, KE 6588.

Háry János, Fülöp Zoltán díszletterve (1965). Digitális másolat. Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tár, KE 6584.

Székelly fonó, Fülöp Zoltán díszletterve (1965). Digitális másolat. Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tár, KF 764.

6. HARC AZ ÚJ ZENÉÉRT

Kottás dokumentumok

Zongoramuzsika, op. 3 (1909). Nyomatott kotta. Budapest–Leipzig: Rózsavölgyi et Co., 1910. MTA BTK ZTI, Zenetudományi Szakkönyvtár, 242.851.

Szonáta gondolkára és zongorára, op. 4 (1909–1910). Nyomatott kotta. Wien: Universal Edition, 1922. MTA BTK ZTI, Zenetudományi Szakkönyvtár, 603.569.

Két ének, op. 5 (1913–1916). Nyomatott kotta. Wien: Universal Edition, 1924. MTA BTK ZTI, Zenetudományi Szakkönyvtár, 603.574.

Írásos dokumentumok

Kodály első szerzői estjének műsorlapja, 1910. március 17. MTA BTK ZTI, Bartók Archivum, BA-N: 2049/59.

[N.N.]: „Kotkotkotkotkodály Zoltánka, ne komponály!”. *A Nap* 7/67 (1910. március 19.): 6. MTA BTK ZTI, Bartók Archivum, Waldbauer-gyűjtemény, B VII-220/17.

Siklós Albert: „Bartók és Kodály”. *Színjáték* 1/4 (1910. március 24.): 77. Digitális másolat. Országos Széchényi Könyvtár, Törzsgyűjtemény, H 247.

Balázs Béla: „A zenei szépség evolúciójáról”. *Színjáték* 1/15 (1910. június 9.): 288–291. Digitális másolat. Országos Széchényi Könyvtár, Törzsgyűjtemény, H 247.

Kovács Sándor: „Kodály Zoltán: Zongoramuzsika”. *Renaissance II.* (1910. szeptember 10. – 1910. december 25.): 195–196. Digitális másolat. Országos Széchényi Könyvtár, Törzsgyűjtemény, H 8.168.

Csáth Géza: „Új hangjegyek”. *Nyugat* 3/23 (1910. december 1.): 1748–1749. *Nyugat. 1910. II. kötet* [hasonmás kiadás]. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1980. 1748–1749. MTA BTK ZTI, Zenetudományi Szakkönyvtár, 100.533/A.

Molnár Antal: „Kodály Zoltán: Zongoramuzsika”. *Zeneközlöny* 10/1 (1911. november 6.): 30–34. MTA BTK ZTI, Zenetudományi Szakkönyvtár, Ma 4186.

Molnár Antal: „Európa zenéje a háború előtt”. Különlenyomat a *Füszadik Századból*. Budapest: Világosság, 1918. március. Liszt Ferenc Zemeművészeti Egyetem Könyvtára, K 42.567.

Il Pianoforte II/7 (1921. július). MTA BTK ZTI, Bartók Archivum.

Cserna Andor: „(Berzsenyi–Ady–Kodály)”. *Magyarország* 28/8 (1921. január 12.): 5. Digitális másolat.

Háry János, Recruiting song. Imre Palló, conducted by János Ferencsik. ColorVox ML 5560/643, with the drawing of István Pekáry. National Széchényi Library, Music Collection, Marton–Bajnai Collection.

Others

Backdrop design of *The Spinning Room* by Gusztáv Oláh (1932). Digital copy. National Széchényi Library, Theatre History Collection, KE 141.

Watercolour of Péter Bartók about *Székelly fonó* (1932). Digital copy. Kodály Archives.

Advertisement of the *Háry János* movie (1941). Digital copy. Kodály Archives.

Costume design of *The Spinning Room* by Tivadar Márk (1942). Digital copy. National Széchényi Library, Theatre History Collection, KE 9623.

Cinka Panna, Costum design by Tivadar Márk (1948). National Széchényi Library, Theatre History Collection, KD 4169.

Cinka Panna, scenery by Gusztáv Oláh (1948). National Széchényi Library, Theatre History Collection, KE 69.

Háry János, scenery by Gusztáv Oláh (1952). Digital copy. National Széchényi Library, Theatre History Collection, OG71.

Háry János, scenery by Zoltán Fülöp (1965). Digital copy. National Széchényi Library, Theatre History Collection, KE 6588.

Háry János, scenery by Zoltán Fülöp (1965). Digital copy. National Széchényi Library, Theatre History Collection, KE 6584.

The Spinning Room, scenery by Zoltán Fülöp (1965). Digital copy. National Széchényi Library, Theatre History Collection, KF 764.

6. FIGHTING FOR THE NEW MUSIC

Musical sources

Piano Music, op. 3 (1909). Printed score. Budapest–Leipzig: Rózsavölgyi & Co., 1910. IM RCH HAS, Library, 242.851.

Sonata for Violoncello and Piano, op. 4 (1909–1910). Printed score. Wien: Universal Edition, 1922. IM RCH HAS, Library, 603.569.

Two Songs, op. 5 (1913–1916). Printed score. Wien: Universal Edition, 1924. IM RCH HAS, Library, 603.574.

Written documents

Programme of Kodály's first author's night, 17 March 1910. IM RCH HAS, Bartók Archives, BA-N: 2049/59.

N. N.: “Kotkotkotkotkodály Little Zoltán, Do Not Compose!”. *A Nap* 7/67 (19 March 1910): 6. IM RCH HAS, Bartók Archives, Imre Waldbauer Collection, B VII-220/17.

Albert Siklós: “Bartók and Kodály”. *Színjáték* 1/4 (24 March 1910): 77. Digital copy. National Széchényi Library, General Collection, H 247.

Béla Balázs: “On the Evolution of the Beauty in Music”. *Színjáték* 1/15 (9 June 1910): 288–291. Digital copy. National Széchényi Library, General Collection, H 247.

Sándor Kovács: “Zoltán Kodály: Piano Music”. *Renaissance II.* (10 September 1910 – 25 December 1910): 195–196. Digital copy. National Széchényi Library, General Collection, H 8.168.

Bartók Béla: „(Bartók Béla és Kodály Zoltán)”. *Magyarország* 28/9 (1921. január 13.): 6. Digitális másolat.

Bartók Béla: „Kodály Zoltán”. *Nyugat* 14/3 (1921. február 1.): 235–236. Digitális másolat. Kodály Archívum.

La Revue Musicale II/5 (1921. március 1.). MTA BTK ZTI, Bartók Archívum, BA-N 2721, A-1060/66.

A Musikblätter des Anbruch Bartók-különszáma. 1921. március. MTA BTK ZTI, Zenetudományi Szakkönyvtár, MA 4144.

Diósy Béla: „Moderne Musik”. *Neues Pester Journal* 54/119 (1925. május 28.): 6–7. Digitális másolat. Országos Széchényi Könyvtár, Törzsgyűjtemény, H 1.343/1140.

Kodály Zoltán: „Tizenhárom fiatal zeneszerző”. *Budapesti Hírlap* 45/131 (1925. június 14.): 7–8. Digitális másolat.

Benedikt [Bence] Szabolcsi: „Der Kampf um die neue Musik in Ungarn”. *Pester Lloyd* 81/152 (1934. július 8.): 14–15. Digitális másolat. Országos Széchényi Könyvtár, Törzsgyűjtemény, H 33.150.

Molnár Antal: *Kodály Zoltán*. Budapest: Somló Béla, 1936. MTA BTK ZTI, 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum, Breuer János-gyűjtemény, MZA-BJ-Script 3.114.

7. SZÁZ ÉVES TERV

Kottás dokumentumok

Villő (1925). Kézirat digitális másolata. Kodály Archívum, Ms. mus. 656, p. 3.

Tűrőt eszik a cigány (1925). Kézirat digitális másolata. Kodály Archívum, Ms. mus. 656, p. 9.

Gyermekkarok. Nyomtatott kotta. London: Oxford University Press, 1925. Bárdos Lajos Múzeum.

Hajnövesztő (1937). Kézirat. Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtár, Ms. mus. 5.118.

Bicinia Hungarica. Nyomtatott kotta. Budapest: Magyar Kórus, 1937. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum, Czövek Lajos-gyűjtemény, MZA-CL-Mus 8.059.

Énekeljünk tisztán! Nyomtatott kotta. Budapest: Magyar Kórus, 1941. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum, Czövek Lajos-gyűjtemény, MZA-CL-Mus 8.060.

15 kétszólamú olvasógyakorlat. Nyomtatott kotta. Budapest: Magyar Kórus, 1941. Bárdos Lajos Múzeum.

Kodály Zoltán–Ádám Jenő: *Szó-mi 1-6*. Nyomtatott kotta. Budapest: Magyar Kórus, 1943. MTA BTK ZTI Zenetudományi Szakkönyvtár, 200.366.

333 olvasógyakorlat, Ötfokú zene I. Nyomtatott kotta. Budapest: Magyar Kórus, 1943. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum, Czövek Lajos-gyűjtemény, MZA-CL-Mus 8.015.

Iskolai énekgyűjtemény I-II. Budapest: Országos Köznevelési Tanács, 1943 és 1944. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum, Vujicsics Tihamér-gyűjtemény, MZA-VT-Mus 8.107/1-2.

Géza Csáth: “New Scores”. *Nyugat* 3/23 (1 December 1910): 1748–1749. *Nyugat. 1910. Second volume* [reprint edition]. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1980. 1748–1749. IM RCH HAS, Library, 100.533/A.

Antal Molnár: “Zoltán Kodály: Piano Music”. *Zeneközöny* 10/1 (6 November 1911): 30–34. IM RCH HAS, Library, Ma 4186.

Antal Molnár: “The Music of Europe Before the War”. Off-print from the *Husadik Század*. Budapest: Világosság, March 1918. Library of the Liszt Academy of Music, K 42.567.

Il Pianoforte II/7 (July 1921). IM RCH HAS, Bartók Archives.

Andor Cserna: “(Berzsenyi–Ady–Kodály)”. *Magyarország* 28/8 (12 January 1921): 5. Digital copy.

Béla Bartók: “(Béla Bartók and Zoltán Kodály)”. *Magyarország* 28/9 (13 January 1921): 6. Digital copy.

Béla Bartók: “Zoltán Kodály”. *Nyugat* 14/3 (1 February 1921): 235–236. Digital copy. Kodály Archives.

La Revue Musicale II/5 (1 March 1921). IM RCH HAS, Bartók Archives, BA-N 2721, A-1060/66.

Special issue of *Musikblätter des Anbruch* devoted to Bartók. March 1921. IM RCH HAS, Library, MA 4144.

Béla Diósy: “Modern Music”. *Neues Pester Journal* 54/119 (28 May 1925): 6–7. Digital copy. National Széchényi Library, General Collection, H 1.343/1140.

Zoltán Kodály: “Thirteen Young Composer”. *Budapesti Hírlap* 45/131 (14 June 1925): 7–8. Digital copy.

Benedikt [Bence] Szabolcsi: “Fighting for the New Music in Hungary”. *Pester Lloyd* 81/152 (8 July 1934): 14–15. Digital copy. National Széchényi Library, General Collection, H 33.150.

Antal Molnár: *Zoltán Kodály*. Budapest: Somló Béla, 1936. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, János Breuer Collection, MZA-BJ-Script 3.114.

7. A HUNDRED-YEAR PLAN

Musical sources

The Straw Guy (1925). Digital copy of the autograph. Kodály Archives, Ms. mus. 656.

See the Gipsy (1925). Digital copy of the autograph. Kodály Archives, Ms. mus. 656.

Children's Choruses. Printed score. London: Oxford University Press, 1925. Lajos Bárdos Museum.

Grow, Tresses (1937). Autograph. National Széchényi Library, Music Collection, Ms. mus. 5.118.

Bicinia Hungarica. Printed score. Budapest: Magyar Kórus, 1937. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, Lajos Czövek Collection, MZA-CL-Mus 8.059.

Let us Sing Correctly! Printed score. Budapest: Magyar Kórus, 1941. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, Lajos Czövek Collection, MZA-CL-Mus 8.060.

Ádám Jenő: *Módszeres énektanítás a relatív szolmizáció alapján*. Budapest: Turul Kiadás, 1944. MTA BTK ZTI Zenetudományi Szakkönyvtár, 26.390.

33 *kétszólamú énekgyakorlat*. Nyomtatott kotta. Budapest: Zeneműkiadó, 1954. Bárdos Lajos Múzeum.

44 *kétszólamú énekgyakorlat*. Nyomtatott kotta. Budapest: Zeneműkiadó, 1954. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum, Czövek Lajos-gyűjtemény, MZA-CL-Mus 8.053/1-2.

55 *kétszólamú énekgyakorlat*. Nyomtatott kotta. Budapest: Zeneműkiadó, 1954. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum, Czövek Lajos-gyűjtemény, MZA-CL-Mus 8.052/1-2.

Kis emberek dalai. Nyomtatott kotta. Budapest: Zeneműkiadó, 1962. Bárdos Lajos Múzeum.

66 *kétszólamú énekgyakorlat*. Nyomtatott kotta. Budapest: Zeneműkiadó, 1963. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum, Czövek Lajos-gyűjtemény, MZA-CL-Mus 8.055.

Írásos dokumentumok

Kodály első, csupán gyermekkari kompozíciókból összeállított szerzői estjének műsora (1929). Digitális másolat. Kodály Archívum.

Kodály előszava az *Éneklő Ifjúság* első számához (1941. szeptember). MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum, Vujicsics Tihamér-gyűjtemény, MZA-VT-Script 3.093.

“Zene az ovodában.” Különlenyomat a *Magyar Zenei Szemle*ből. Budapest, 1941. MTA BTK ZTI Zenetudományi Szakkönyvtár, 60.038.

Az *Énekeljünk tisztán!* címlap-terve, kézirat (1941 körül). Kertész Gyula gyűjteménye.

Kodály Zoltán: „Száz éves terv.” *Énekszó* XV/79 (1947). MTA BTK ZTI Zenetudományi Szakkönyvtár, Ma 4046/6.

[Szerző nélkül]: „Kodály Zoltán, kétszeres Kossuth-díjas nyilatkozata a pécsi kórusok munkájáról.” *Dunántúli Napló* X/12 (1953. január 15.), digitális másolat.

A Magyar Kórus által kiadott Kodály-kórusművek listája Kodály kézírásos megjegyzéseivel (é.n.). Kertész Gyula gyűjteménye.

Fényképek

Kodály a Wesselényi utcai iskola fiúkórusával és vezetőjével, Boros Endrével, képeslap (1924 körül). Harsányi Gyula fotója. MTA BTK ZTI Bartók Archívum, BA-N: 668/a.

Az Éneklő Ifjúság 1937. június 6-i Margit-szigeti hangversenyén. Kodály Archívum.

Az Éneklő Ifjúság 1937. június 6-i Margit-szigeti hangversenyén. MTA BTK ZTI Bartók Archívum, I. (R) 2.032.

Az Éneklő Ifjúság mozgalom irányítóival: Kertész Gyulával, Vásárhelyi Zoltánnal és Bárdos Lajossal. Gách Marianne fotója (1942). Kodály Archívum.

Vásárhelyi Zoltánnal (1948). Kodály Archívum.

Mánya Éva szabadtéri szolfézsóráján, Békés-Tarhoson (1950). Kodály Archívum.

15 *Two-Part Exercises*. Printed score. Budapest: Magyar Kórus, 1941. Lajos Bárdos Museum.

Zoltán Kodály–Jenő Ádám: *Sol-Mi 1-6*. Printed score. Budapest: Magyar Kórus, 1943. IM RCH HAS, Library, 200.366.

333 *Elementary Exercises in Sight-Singing, Pentatonic Music I*. Printed score. Budapest: Magyar Kórus, 1943. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, Lajos Czövek Collection, MZA-CL-Mus 8.015.

Collected Songs for Schools I-II. Printed score. Budapest: Országos Közoktatási Tanács, 1943 and 1944. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, Tihamér Vujicsics Collection, MZA-VT-Mus 8.107/1-2.

Jenő Ádám: *Systematic Singing Education on the Basis of Relative Solmization*. Budapest: Turul Kiadás, 1944. IM RCH HAS, Library, 26.390.

33 *Two-Part Exercises*. Printed score. Budapest: Zeneműkiadó, 1954. Lajos Bárdos Museum.

44 *Two-Part Exercises*. Printed score. Budapest: Zeneműkiadó, 1954. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, Lajos Czövek Collection, MZA-CL-Mus 8.053/1-2.

55 *Two-Part Exercises*. Printed score. Budapest: Zeneműkiadó, 1954. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, Lajos Czövek Collection, MZA-CL-Mus 8.052/1-2.

50 *Nursery Rhymes*. Printed score. Budapest: Zeneműkiadó, 1962. Lajos Bárdos Museum.

66 *Two-Part Exercises*. Printed score. Budapest: Zeneműkiadó, 1963. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, Lajos Czövek Collection, MZA-CL-Mus 8.055.

Written documents

The programme of Kodály's first author's night with purely children's choir works (1929). Digital copy. Kodály Archives.

Kodály's foreword to the first number of the journal *Éneklő Ifjúság* (September 1941). IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, Tihamér Vujicsics Collection, MZA-VT-Script 3.093.

“Music in Preschool.” Off-print from *Magyar Zenei Szemle*. Budapest, 1941. IM RCH HAS, Library, 60.038.

The draft of the title-page of Kodály's pedagogical work, autograph (c. 1941). Gyula Kertész's Collection.

Zoltán Kodály: “A Hundred-Year Plan.” *Énekszó* XV/79 (1947). IM RCH HAS, Library, Ma 4046/6.

Kodály's statement about the work of the choirs of Pécs. *Dunántúli Napló* X/12 (15 January 1953), digital copy.

The list of Kodály's choral works published by the Magyar Kórus, with Kodály's handwritten remarks (no date). Gyula Kertész's Collection.

Photos

Kodály with the boys choir of the Wesselényi Street School, and the choirmaster, postcard (c. 1924). Photo by Gyula Harsányi. IM RCH HAS, Bartók Archives, BA-N: 668/a.

Kecskeméten, az ének zenei általános iskola első ballagási ünnepségén (1958). Kodály Archívum.

Andor Ilonával és kórusával (1961). Kertész Gyula fotója.
Kertész Gyula gyűjteménye.

A kecskeméti ének-zenei általános iskola és gimnázium új épületének felavatásán (1964). Kodály Archívum.

Hangfelvételek

Kodály Zoltán: *Lengyel László, Villó*. Budapesti Wesselényi utcai Polgári Iskola 120 tagú énekkara, vez. Borus Endre; Budapesti Szilágyi Erzsébet Leánylíceum 200 tagú énekkara, vez. B. Sztojanovics Adrienne (1928. december 10. és 12.). HMV HU 226. Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtár, Marton–Bajnai Gyűjtemény.

ColorVox a *Karácsonyi pásztortánc* Qualiton-felvételéből. Vendel utcai Tanítóképző Kodály Zoltán kórusa, vez. Andor Ilona. Budapest: Qualiton/Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, é.n. Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtár, Marton–Bajnai Gyűjtemény.

Kodály Zoltán: *Három gömöri népdal*; Bartók Béla: *Zöld erdőben*; Kodály: *Nyulacska*. Békés-tarhosi Zenei Gimnázium kórusa, Gulyás György vez. Budapest: Magyar Hangfellemezgyártó Vállalat, é.n. MHV KK 2552. Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtár, Marton–Bajnai Gyűjtemény.

8. A TUDÓS ZENESZERZŐ

Kottás dokumentumok

„Meghalok, meghalok...” Támlap, Kodály lejegyzése (1906). MTA BTK ZTI Népzene- és Néptáncutató Osztály és Archívum, KR 27.951.

„Szent Gergely doktornak, híres tanítónknak az ő napja...” Támlap, Kodály lejegyzése (1909). MTA BTK ZTI Népzene- és Néptáncutató Osztály és Archívum, KR 26.784.

„Elesett a lúd a jégén...” Támlap, Kodály lejegyzése (1909). MTA BTK ZTI Népzene- és Néptáncutató Osztály és Archívum, KR 22.663.

„Mér küldött az úrasszony?...” Támlap, Kodály lejegyzése (1913). MTA BTK ZTI Népzenei Archívum, KR 26.189.

Két zaborvidéki népdal (1908). Nyomatott kotta. Universal Edition, 1923. Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Könyvtára, Z 25.615.

Gergehjárás (1926). Kézirat digitális másolata. Kodály Archívum, Ms. mus. 0181b, 1v.

Lengyel László (1927). Nyomatott kotta. Budapest: Zeneműkiadó, 1961. Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Könyvtára, Z 74.060.

Karácsonyi pásztortánc (1935). Kézirat. Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtár, Ms. mus. 5.401.

Fölszállott a páva. Kórusmű Ady Endre versére (1937). Kézirat. Kertész Gyula gyűjteménye.

Kodály vázlatai a *Fölszállott a páva*-hoz (é.n.). Kézirat digitális másolata. Kodály Archívum, Ms. mus. 280.

Fölszállott a páva. Változatok egy népdalra (1937–1939). Vezényelőpartitúra Kulka János karmester hagyatékából. Nyomatott kotta (1941). Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Könyvtára, Z 19.906.

At the concert of the Singing Youth movement on Margaret Island, 6 June 1937. Kodály Archives.

At the concert of the Singing Youth movement on Margaret Island, 6 June 1937. IM RCH HAS, Bartók Archives, I. (R) 2.032.

With the leaders of the Singing Youth movement: Gyula Kertész, Zoltán Vásárhelyi and Lajos Bárdos. Photo by Marianne Gách (1942). Kodály Archives.

With Zoltán Vásárhelyi (1948). Kodály Archives.

Éva Mánya's outdoor solfège-lesson at Békés-Tarhos (1950). Kodály Archives.

At the first school leaving celebration of the Singing-Music Primary School of Kecskemét (1958). Kodály Archives.

With Ilona Andor and with her chorus (1961). Photo by Gyula Kertész. Gyula Kertész's Collection.

At the opening ceremony of new buildig of the Singing-Music Primary and Secondary School, Kecskemét (1964). Kodály Archives.

Sound recordings

Zoltán Kodály: *László Lengyel, The Straw Guy*. The boys' choir of the Wesselényi Street School, Endre Borus cond.; the Choir of the Erzsébet Szilágyi Girls Lyceum of Budapest, Adrienne B. Sztojanovics cond. (recorded on 10 and 12 December 1928). HMV HU 226. National Széchényi Library, Music Collection, Marton–Bajnai Collection.

ColorVox edition of the Qualiton-recording of the *Shepherds' Christmas Dance*. Kodály Zoltán Choir of The Vendel Street Teacher's Training School, Ilona Andor cond. Budapest: Qualiton/Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, no date. National Széchényi Library, Music Collection, Marton–Bajnai Collection.

Zoltán Kodály: *Three Folk songs from Gömör*; Béla Bartók: *In Green Forest*; Kodály: *The Leveret*. Choir of the Music Gymnasium of Békés-Tarhos, György Gulyás cond. Budapest: Magyar Hangfellemezgyártó Vállalat, no date. MHV KK 2552. National Széchényi Library, Music Collection, Marton–Bajnai Collection.

8. SCHOLAR AND COMPOSER

Musical sources

“I will die” Data sheet, Kodály's transcription (1906). IM RCH HAS, Archives and Department for Folk Music and Folk Dance Research, KR 27.951.

“Doctor St. Gregory, our famous lecturer, it's his day...” Data sheet, Kodály's transcription (1909). IM RCH HAS, Archives and Department for Folk Music and Folk Dance Research, KR 26.784.

“On the ice slipped the goose...” Data sheet, Kodály's transcription (1913). IM RCH HAS, Archives and Department for Folk Music and Folk Dance Research, KR 22.663.

“Why did the lady send you?...” Data sheet, Kodály's transcription (1913). IM RCH HAS, Archives and Department for Folk Music and Folk Dance Research, KR 26.189.

Írásos dokumentumok

„Mátyusföldi gyűjtés”, *Ethnographia* 16/5 (1905. október): 300–305. MTA BTK ZTI Zenetudományi Szakkönyvtár, Ma 4044/10.

„A magyar népdal strófa-szerkezete”. Különlönyomat a *Nyelvtudományi Közlemények* XXXVI. évfolyamából. Budapest: 1906. Bárdos Lajos Múzeum.

„Zoborvidéki népszokások”, *Ethnographia* 20/2 (1909. március): 116–121. MTA BTK ZTI Zenetudományi Szakkönyvtár, Ma 4044/14.

„Ötfokú hangsor a magyar népzében”. Különlönyomat a *Zenei Szemléből* (1917). MTA BTK ZTI Zenetudományi Szakkönyvtár, Ma 3232.

Árgirus nótája. Budapest: Rózsavölgyi, 1921. MTA BTK ZTI Zenetudományi Szakkönyvtár, Ma 3225.

Bárdos Lajos jegyzetfüzete Kodály népzeneóráiról (1922). Bárdos Lajos Múzeum.

Bartók Béla–Kodály Zoltán: *Erdélyi magyarság. Népdalok*. Budapest: Népies Irodalmi Társaság és Rózsavölgyi, 1923. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum, Czövek Lajos-gyűjtemény, MZA-CL-Script 3.214.

„Néprajz és zenetörténet”. Kodály Zoltán (szerk.): *Magyar Zenei Dolgozatok* 10. Budapest: Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1933. MTA BTK ZTI Zenetudományi Szakkönyvtár, Ma 3226.

A magyar népzene. Budapest: Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1937. MTA BTK ZTI Zenetudományi Szakkönyvtár, Ma 3235.

„Mi a magyar a zenében?” Különlönyomat a *Magyar útból* (1940). MTA BTK ZTI Zenetudományi Szakkönyvtár, 150.009.

Bartók Béla–Kodály Zoltán (szerk.): *A Magyar Népzene Tára. 1. kötet: Gyermekjátékok* (1951). MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum, Czövek Lajos-gyűjtemény, MZA-CL-Script 3.131.

Kodály levele az MTA I. osztálya vezetőségének 1959. december 7-én a Magyar Népzene Tára 4. kötetéről. Digitális másolat. Petőfi Irodalmi Múzeum, Kézirattár, 2011.2.7.; GYNSZ/4 2011/4/7.

Kodály beszámolója a Népzenei Kutatócsoport 1960-ban végzett éves munkájáról. Digitális másolat. Petőfi Irodalmi Múzeum, Kézirattár, 2011.2.7.; GYNSZ/4 2011/4/7.

„Sajátságos dallamszerkezet a cseremiszi népzében”. Kodály Zoltán (szerk.): *Magyar Zenei Dolgozatok* 11. Budapest: Rózsavölgyi, é. n. MTA BTK ZTI Zenetudományi Szakkönyvtár, Ma 3228.

„Mi közünk a csuvas zenéhez?” (é. n.). Kézirat. Kertész Gyula gyűjteménye.

Fényképek

Kodály a zenekari *Fölszállott a páva* kéziratával (1941. szeptember 5.). Gách Marianne felvétele. Kodály Archívum.

Kodály beszédet mond az MTA dísztermében. A háttérben tanítványa, Szabolesi Bence. MTA BTK ZTI Bartók Archívum.

Kodály egy idős adatközlővel (1950-es évek). Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtár.

Kiss Lajos, Kerényi György, Járdányi Pál és Kodály Zoltán a Magyar Népzene Tára szerkesztőségében (1954. április). MTA BTK ZTI Népzene- és Néptáncutató Osztály és Archívum, ZTI NZ 05762.

Two folksongs from Zobor (1908). Printed score. Universal Edition, 1923. Library of Franz Liszt Academy of Music, Z 25.615.

St. Gregory's Day (1926). Digital copy of the autograph. Kodály Archives, Ms. mus. 0181b, 1v.

Lengyel László (1927). Printed score. Budapest: Zeneműkiadó, 1961. Library of Franz Liszt Academy of Music, Z 74.060.

Shepherds' Christmas Dance (1935). Autograph. National Széchényi Library, Music Collection, Ms. mus. 5.401.

Fölszállott a páva. [*The Peacock*] *Chorus on the verse of Endre Ady* (1937). Autograph. Gyula Kertész's Collection.

Kodály's sketches to *The Peacock* (no date). Digital copy of the autograph. Kodály Archives, Ms. mus. 280.

Variations on a Hungarian Folk Song "Fölszállott a páva" ["The Peacock"], (1937–1939). Score from the heritage of conductor János Kulka. Printed score (1941). Library of Franz Liszt Academy of Music, Z 19.906.

Written documents

“Collection from Mátyusföld”, *Ethnographia* 16/5 (October 1905): 300–305. IM RCH HAS, Library, Ma 4044/10.

“The Stanzaic Structure of Hungarian Folk Song”. Off-print from *Linguistic Publications*, vol. XXXVI. (Budapest: 1906). Lajos Bárdos Museum.

“Customs from Zoborvidék”, *Ethnographia* 20/2 (March 1909): 116–121. IM RCH HAS, Library, Ma 4044/14.

“The Pentatonic Scale in Hungarian Folk Music”. Off-print from *Zenei Szemle* (1917). IM RCH HAS, Library, Ma 3232.

The Song of Árgirus. Budapest: Rózsavölgyi, 1921. IM RCH HAS, Library, Ma 3225.

Notes written by Lajos Bárdos on the folk music-classes of Kodály (1922). Lajos Bárdos Museum.

Béla Bartók–Zoltán Kodály: *The Hungarians of Transylvania. Folk Songs*. Budapest: Rózsavölgyi, 1923. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, Lajos Czövek Collection, MZA-CL-Script 3.214.

“Ethnology and Music History”, Zoltán Kodály (ed.): *Hungarian Musical Studies*, vol. 10. Budapest: Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1933. IM RCH HAS, Library, Ma 3226.

Hungarian Folk Music. Budapest: Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1937. IM RCH HAS, Library, Ma 3235.

“The Hungarian Character in Music.” Off-print from *Magyar út* (1940). IM RCH HAS, Library, 150.009.

Béla Bartók–Zoltán Kodály (ed.): *Corpus Musicae Popularis Hungaricae – 1st volume: Children's Games* (1951). IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, Lajos Czövek Collection, MZA-CL-Script 3.131.

Kodály's letter about the 4th volume of the *Corpus Musicae Popularis Hungaricae*. Sent to the leadership of the 1st department of the Hungarian Academy of Sciences on 7 December 1959. Digital copy. Petőfi Literary Museum, Manuscript Collection, 2011.2.7.; GYNSZ/4 2011/4/7.

Kiss Lajos és Kodály Zoltán a Magyar Népzene Tára szerkesztőségében (1954. április). MTA BTK ZTI Népzene- és Népránckutató Osztály és Archivum, ZTI NZ 05763.

Kodály lejegyzés közben (1957). Kertész Gyula felvétele. Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtár.

Kodály fonográffal (1957). Kertész Gyula felvétele. Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtár.

Kodály lejegyzés közben (é.n.). Kertész Gyula gyűjteménye.

Kodály adatközlőtől gyűjt (é.n.). Kertész Gyula gyűjteménye.

9. MAGYAR ZSOLTÁR

Kottás dokumentumok

A Psalmus Hungaricus rondótémája (1923). A vázlat digitális másolata. Kodály Archivum, Ms. mus. 4/d.

A Psalmus Hungaricus zenekari bevezetője (1923). A vázlat digitális másolata. Kodály Archivum, Ms. mus. 4/b.

Psalmus Hungaricus (1923). Kézirat. Budapest Történeti Múzeum, Kiscelli Múzeum, Ltsz. 14713.

A 150. genfi zsoltár (1936). Gyermek- és nőikarok kiadása. Budapest: Magyar Kórus, 1942. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archivum, Czövek Lajos-gyűjtemény, MZA-CL-Mus 8.019.

A 121. genfi zsoltár (1943). Nyomatott kotta. Budapest: Magyar Kórus, 1943. Liszt Ferenc Zeneművészet Egyetem Könyvtára, Z 50.670.

Az 50. genfi zsoltár (1948). A vegyeskarok szerzői kiadása (1951). MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archivum, Czövek Lajos-gyűjtemény, MZA-CL-Mus 8.021:1.

A 114. genfi zsoltár (1952). Sulyok Imre kéziratos másolata előadói bejegyzésekkel (1950-es évek). MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archivum, Sulyok Imre-gyűjtemény, MZA-SI-Mus 5.013.

Kass János grafikája a *Psalmus Hungaricus* szövegének ünnepi kiadásához (1977). Nyomatott kotta. Budapest: Zeneműkiadó, 1977. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archivum, Breuer János-gyűjtemény, MZA-BJ-Script 3.204.

A Psalmus Hungaricus fakszimile kiadása. Nyomatott kotta. Budapest: Helikon, 1987. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archivum, Breuer János-gyűjtemény, MZA-BJ-Mus 8.072.

Írásos dokumentumok

Az 55. zsoltár a Debreceni Református Énekeskönyvben (1736). Ráday-gyűjtemény, 0-3819.

A Psalmus Hungaricus zürichi bemutatójának programfüzete (1926. június 17.). Digitális másolat. Kodály Archivum, E-mappa 6.

Kritikák a *Psalmus Hungaricus* első külföldi előadásáról (1926. június 18.). Digitális másolatok. Kodály Archivum, E-mappa 6.

Kodály's report on the activity of the Folk Music Research Group in 1960. Digital copy. Petőfi Literary Museum, Manuscript Collection, 2011.2.7.; GYNSZ/4 2011/4/7.

"A Characteristic Melodic Structure of Cheremiss Folk Music", Zoltán Kodály (ed.): *Hungarian Musical Publications 11*. Budapest: Rózsavölgyi, no date. IM RCH HAS, Library, Ma 3228.

"What do we have common with the chuvash music?" (no date). Autograph. Gyula Kertész's Collection.

Photos

Kodály with the manuscript of *The Peacock* (5 September 1941). Photo by Marianne Gách. Kodály Archives.

Kodály gives a speech at the Hungarian Academy of Sciences. In the background his former student, Bence Szabolcsi. IM RCH HAS, Bartók Archives.

Kodály with a peasant singer (in the 1950s). National Széchényi Library, Music Collection.

Lajos Kiss, György Kerényi, Pál Járdányi and Zoltán Kodály editing the *Corpus Musicae Popularis Hungaricae* (April 1954). IM RCH HAS, Archives and Department for Folk Music and Folk Dance Research, ZTI NZ 05762.

Lajos Kiss and Zoltán Kodály editing the *Corpus Musicae Popularis Hungaricae* (April 1954). IM RCH HAS, Archives and Department for Folk Music and Folk Dance Research, ZTI NZ 05763.

Kodály recording folk music (1957). Photo by Gyula Kertész. National Széchényi Library, Music Collection.

Kodály with a phonograph (1957). Photo by Gyula Kertész. National Széchényi Library, Music Collection.

Kodály recording folk music. Gyula Kertész's Collection.

Kodály collecting folk music. Gyula Kertész's Collection.

9. HUNGARIAN PSALM

Musical sources

The rondo theme of the *Psalmus Hungaricus* (1923). Digital copy of the sketch. Kodály Archives, Ms. mus. 4/d.

The orchestral introduction of *Psalmus Hungaricus* (1923). Digital copy of the sketch. Kodály Archives, Ms. mus. 4/b.

Psalmus Hungaricus (1923). Autograph. Budapest Historical Museum, Museum in Kiscell, No. 14713.

Genevan Psalm 150 (1936). Edition of the Children's and Women's choruses. Budapest: Magyar Kórus, 1942. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, Lajos Czövek Collection, MZA-CL-Mus 8.019.

Genevan Psalm 121. Printed score. Budapest: Magyar Kórus, 1943. Library of the Liszt Academy of Music, Z 50.670.

Genevan Psalm 50 (1948). Author's edition (1951). IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, Lajos Czövek Collection, MZA-CL-Mus 8.021:1.

10. HOMO POLITICUS

Kottás dokumentumok

A magyarokhoz (1936). Molnár Antal kézírásos másolata. Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtár, Ms. Mus. 11.367.

Csatadal (1943). Kézirat digitális másolata. Kodály Archívum, Ms. mus. 282/13, pp. 36–37.

Rabbazának fia (1944). Kézirat. Petőfi Irodalmi Múzeum, Kézirattár, V. 4672/17.

Rabbazának fia (1944). Kézirat digitális másolata. Kodály Archívum, Ms. mus. 45, 1r.

Sírató ének (1947). Kézirat digitális másolata. Kodály Archívum, Ms. mus. 38, 1r.

Zrínyi szózata (1955). A bemutatóra készített kotta, Kodály autográf bejegyzésével. Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtár, Ms. Mus. 6.994.

Írásos dokumentumok

Kodály Zoltán (szerk.): *Az Országos Magyar Zeneművészeti Főiskola évkönyve (1918–1919)*. Budapest: Orsz. M. Kir. Zeneműv. Főiskola, 1919. MTA BTK ZTI Zenetudományi Szakkönyvtár, Ma2651.

„Írók, művészek, tudósok deklarációja a magyar társadalomhoz és a törvényhozás tagjaihoz”, *Pesti Napló* (1938. május 5.) Digitális másolat.

Kodály Zoltán: „Magyarság a zenében”. In: Szekfű Gyula (szerk.): *Mi a magyar?* Budapest: Magyar Szemle Társaság, 1939. Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Könyvtára, K 3.515.

Kodály Zoltán: „Előszó”. In: Reinitz Béla: *Dalok*. Budapest: Zeneműkiadó, 1956. MTA BTK ZTI Zenetudományi Szakkönyvtár, 210.819.

Tardos Béla: „Új Kodály-kórus”. *Új Zenei Szemle* 7/7-8 (1956. július–augusztus): 4–7. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum, Breuer János-gyűjtemény, MZA-BJ-Script 5.099.

Kádár János levele Kodálynak (1959. október 15.). In: Huszár Tibor (szerk.): *Kedves, jó Kádár elvtárs!* Budapest: Osiris, 2012. Digitális másolat.

Fényképek

Kodály vezényli *A magyarokhoz* című művét, Nagykőrös (1938. május 29.). Digitális másolatok. Kodály Archívum.

Kodály Zoltán átveszi Tildy Zoltán köztársasági elnöktől a Kossuth-díjat. Bojár Sándor felvétele (1948). Digitális másolat. Kodály Archívum.

Kodály Zoltán és Révai József népművelési miniszter, Széll Jenő, Vermes István és Csenki Imre társaságában (1952). Papp Jenő felvétele. Digitális másolat. Kodály Archívum.

A Zrínyi szózata bemutatója, vezényel: Vásárhelyi Zoltán (1955). Digitális másolat. Kodály Archívum.

Kodály kezét fog Biszku Bélával (1960 körül). Kertész Gyula gyűjteménye.

Genevan Psalm 114 (1952). Imre Sulyok's autograph copy with annotation for the performance (1950s). IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, Imre Sulyok Collection, MZA-SI-Mus 5.013.

János Kass' graphics for the festive edition of the *Psalmus Hungaricus* text (1977). Printed score. Budapest: Zeneműkiadó, 1977. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, János Breuer Collection, MZA-BJ-Script 3.204.

The facsimile edition of *Psalmus Hungaricus* (Budapest: Helikon, 1987). Printed score. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, János Breuer Collection, MZA-BJ-Mus 8.072.

Written documents

Psalm 55 in the Genevan Songbook from Debrecen (1736). Ráday Collection, 0-3819.

The program booklet and criticisms of the Zürich performance of *Psalmus Hungaricus* (17 June 1926). Digital copy. Kodály Archives, E-mappa 6.

Criticism about the first international performance of *Psalmus Hungaricus* (18 June 1926). Digital copies. Kodály Archives, E-mappa 6.

10. HOMO POLITICUS

Musical sources

To the Hungarians (1936). Autograph copy of Antal Molnár. National Széchényi Library, Music Collection, Ms. Mus. 11.367.

Battle Song (1943). Digital copy of the manuscript. Kodály Archives, Ms. mus. 282/13.

The Son of an Enslaved Country (1944). Autograph. Petőfi Literary Museum, Manuscript Collection, V. 4672/17.

The Son of an Enslaved Country (1944). Digital copy of the autograph. Kodály Archives, Ms. mus. 45, 1r.

Lament (1947). Digital copy of the autograph. Kodály Archives, Ms. mus. 38, 1r.

Zrínyi's Appeal (1955). Score for the premiere of the piece, with autograph notes of Kodály. National Széchényi Library, Music Collection, Ms. Mus. 6.994.

Written documents

Zoltán Kodály (ed.): *Yearbook of the Academy of Music (1918–1919)*. Budapest: Orsz. M. Kir. Zeneműv. Főiskola, 1919. IM RCH HAS, Library, Ma2651.

“Declaration of Writers, Artists and Scholars to the Hungarian Society and Members of the Legislature”, *Pesti Napló* (5 May 1938): 2. Digital copy.

Zoltán Kodály: “Hungarianness in Music”. In: Gyula Szekfű (ed.): *What is Hungarian?* Budapest: Magyar Szemle Társaság, 1939. Library of the Ferenc Liszt Academy of Music, K 3.515.

Zoltán Kodály: “Preface”. In: Béla Reinitz: *Songs*. Budapest: Zeneműkiadó, 1956. IM RCH HAS, Library, 210.819.

Hangfelvételek

Kodály: *Köszöntő*; Vass Lajos: *Úttörő dal az öt éves tervről*. Óvónőképző kórusa, Tóth Lajos. Tonalit MO 428b (1950). Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtár, Marton–Bajnai Gyűjtemény.

Toborzó. Paul Robeson. MHV SZK 3583a (1955). Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtár, Marton–Bajnai Gyűjtemény.

11. TEST, LÉLEK, ANYANYELV

Kottás dokumentumok

Szerenád, op. 12 (1919–1920). A 2. tétel eleje. Kézirat digitális másolata. Kodály Archivum, Ms. mus. 26.

Hegyi éjszakák 1. (1923). Kézirat. Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtár, Ms. mus. 2.701.

Fürdő után. Hat tréfás kánon népi szövegekre, [no.] 5, (1936). Kézirat. Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtár, Ms. mus. 6.131.

Írásos dokumentumok

Karácsony Sándor: *A magyar észjárás és közoktatásügyünk reformja*. Budapest: Exodus, 1939. Petőfi Irodalmi Múzeum, Könyvtár, C 6.776.

Lőrincze Lajos: *Nyelv és élet*. Budapest: Művelt Nép Könyvkiadó, 1953. MTA BTK ZTI Zenetudományi Szakkönyvtár, 85.238.

Kodály előszava Lőrincze Lajos *Nyelv és élet* című kötetéhez. Budapest: Művelt Nép Könyvkiadó, 1953. Digitális másolat. MTA BTK ZTI Zenetudományi Szakkönyvtár, 85.238.

Szóval: kultúr? Budapest: Akadémiai Kiadó, 1955. A rádió-előadás különnyomata. Országos Széchényi Könyvtár, Törzsgyűjtemény, MC 16.763.

Szóval: kultúr? Budapest: Akadémiai Kiadó, 1955. A rádió-előadás különnyomata. Petőfi Irodalmi Múzeum, Könyvtár, Any. 75.101.

Lőrincze Lajos gépiratos levele Kodálynak (1959. szeptember 10.). Digitális másolat. Kodály Archivum.

Fényképek

Kodály és a havas hegyek (1910-es évek). Kodály Zoltánné fotója. Kodály Archivum.

Kodály a Tündér-sziklán (1910-es évek). Kodály Zoltánné fotója. Kodály Archivum.

Síelés közben (1910-es évek). Kodály Zoltánné fotója. Kodály Archivum.

Emmával Waidbergben (1911). Kodály Archivum.

Teniszjáték Székely Zoltán hegedűművésszel (1927 körül). Székely Zoltánné fotója. Kodály Archivum.

Emmával a Balatonban (1950). Kertész Gyula fotója. Kodály Archivum.

Vitorlázson a Balatonnál (1950). Kertész Gyula fotója. Kertész Gyula gyűjteménye.

Emmával és id. Kertész Gyulával a Balatonban (1950). Kertész Gyula fotója. Kertész Gyula gyűjteménye.

Béla Tardos: “A New Choral Work from Kodály”. *Új Zenei Szemle* 7/7-8 (July–August, 1956): 4–7. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, János Breuer Collection, MZA-BJ-Script 5.099.

János Kádár’s letter to Kodály (15 October 1959). In: Tibor Huszár (ed.): *Kedves, jó Kádár elvtárs!* Budapest: Osiris, 2012. Digital copy.

Photos

Kodály conducts his piece *To the Hungarians*, Nagykorörs (29 May 1938). Digital copies. Kodály Archives.

Zoltán Kodály receives the Kossuth Prize from the president of Hungarian Republic Zoltán Tildy. Photo by Sándor Bojár (1948). Digital copy. Kodály Archives.

Zoltán Kodály and minister of people’s education József Révai, with Jenő Széll, István Vermes and Imre Csenki. Photo by Jenő Papp (1952). Digital copy. Kodály Archives.

Premiere of *Zrínyi’s Appeal*, conductor: Zoltán Vásárhelyi (1955). Kodály Archives.

Kodály shakes hands with Béla Biszku (c. 1960). Photo by Gyula Kertész. Gyula Kertész’s Collection.

Sound recordings

Kodály: *A Birthday Greeting*; Lajos Vass: *Pioneer Song About the Five-year Plan*. Choir of Training School for Kindergarten Teachers, Lajos Tóth. Tonalit MO 428b (1950). National Széchényi Library, Music Collection, Marton–Bajnai Collection.

Recruiting Song. Paul Robeson. MHV SZK 3583a (1955). National Széchényi Library, Music Collection, Marton–Bajnai Collection.

11. BODY, SOUL, MOTHER TONGUE

Musical sources

Serenade, op. 12 (1919–1920). The beginning of the second movement. Digital copy of the autograph. Kodály Archives, Ms. mus. 26.

Mountain Nights 1. (1923). Autograph. National Széchényi Library, Music Collection, Ms. mus. 2.701.

After bathing. Six Humorous Canons, no. 5. (1936). Autograph. National Széchényi Library, Music Collection, Ms. mus. 6.131.

Written documents

Sándor Karácsony: *The Hungarian Way of Thinking and the Reform of our Public Education System*. Budapest: Exodus, 1939. Petőfi Literary Museum, Library, C. 6.776.

Lajos Lőrincze: *Language and Life*. Budapest: Művelt Nép Könyvkiadó, 1953. IM RCH HAS, Library, 85.238.

Kodály’s foreword to Lajos Lőrincze’s book, *Language and Life*. Budapest: Művelt Nép Könyvkiadó, 1953. Digital copy. IM RCH HAS, Library, 85.238.

Off-print of Kodály’s radio-speech, *Szóval: kultúr?* Budapest: Akadémiai Kiadó, 1955. National Széchényi Library, General Collection, MC 16.763.

Galyatetőn (1950-es évek). Vikár László fotója. Kodály Archivum.
 Galyatetőn (1950-es évek). Vikár László fotója. Kodály Archivum.
 Járdányi Pállal Galyatetőn (1954). Kodály Archivum.
 Galyatetőn a havas tájban (1959). Szomjas-Schiffert György fotója. Kodály Archivum.
 Tilesch Éva virágcsokorral ajándékozza még a Mátrában kiránduló Kodályt és feleségét (1962). Szabó Ferenc János tulajdona.
 Havas tájban (1966). Kodály Zoltánné fotója. Kodály Archivum.
 Doráti Antal rajza a korcsolyázó Kodályról (é.n.). Kodály Archivum.

12. KODÁLY ESTÉJE

Kottás dokumentumok

„Folyik a víz...”. Nyomatott kotta. *Bicinia Hungarica* 4/148 (1942). Digitális másolat.
 A Yehudi Menuhin számára tervezett Hegedűverseny (1950-es évek). Vázlat digitális másolata. Kodály Archivum, Ms. mus. 886, 14v.
I will go look for Death (1959). Vázlat digitális másolata. Kodály Archivum, Ms. mus. 300, 1r.
Szimfónia, 2. tétel (1960). A kézirat digitális másolata. Kodály Archivum, Ms. mus. 231/c, 1r.
An Ode for Music, vázlat (1963). Digitális másolat. Kodály Archivum.
Laudes organi (1966). Péczely Sarolta kézírata, Kodály jegyzeteivel (1966). Digitális másolat. Kodály Archivum, Ms. mus. 385, p. 21.
Laudes organi (1966). Nyomatott kotta. Budapest: Editio Musica, 1966. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archivum, Czövek Lajos-gyűjtemény, MZA-CL-Mus 8.281.

Írásos dokumentumok

Kodály előszava Yehudi Menuhin hangversenyének meghívóján (1946. június 27.). MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archivum, Kadosa Pál-gyűjtemény.
 Emma verses köszöntője Kodály 71. születésnapjára (1953). Kertész Gyula gyűjteménye.
 „A zene mindenkié!” Kodály előszava saját írásainak Szöllősy András közreadta kötetében. Budapest: Zeneműkiadó, 1954. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archivum, Vujicsics Tihamér-gyűjtemény.
 Yehudi Menuhin távirata Kodálynak (1957. január 23.). Digitális másolat. Kodály Archivum.
 Emma gyászjelentése (1958. november). Petőfi Irodalmi Múzeum, Kisnyomtatványtár, Any. 8725.
 Kodály előszava J. MA. Corredor *Beszélgetések Pablo Casalszal* című könyvéhez. Budapest: Gondolat, 1960. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archivum, Czövek Lajos-gyűjtemény, MZA-CL-Script 3.121.
 Yehudi Menuhin levele Kodálynak (1963. február 7.). Digitális másolat. Kodály Archivum.

Off-print of Kodály's radio-speech, *Szóval: kultúr?* Budapest: Akadémiai Kiadó, 1955. Petőfi Literary Museum, Library, Any. 75.101.
 Lajos Lőrincze's typewritten letter to Kodály (10 September 1959). Digital copy. Kodály Archives.

Photos

Kodály and the snowy mountains (c. 1910s). Photo by Mrs. Zoltán Kodály. Kodály Archives.
 Kodály on the Fairy Rock (c. 1910s). Photo by Mrs. Zoltán Kodály. Kodály Archives.
 Skiing. Kodály Archives (c. 1910s). Photo by Mrs. Zoltán Kodály. Kodály Archives.
 With Emma in Weidberg (1911). Kodály Archives.
 Tennis with the violinist, Zoltán Székely (c. 1927). Photo by Mrs. Zoltán Székely. Kodály Archives.
 With Emma in the Balaton (1950). Photo by Gyula Kertész. Kodály Archives.
 On sailboat at Lake Balaton (1950). Photo by Gyula Kertész. Gyula Kertész's Collection.
 With Emma and Gyula Kertész senior in the Balaton (1950). Photo by Gyula Kertész. Gyula Kertész's Collection.
 At Galyatető (c. 1950s). Photo by László Vikár. Kodály Archives.
 At Galyatető (c. 1950s). Photo by László Vikár. Kodály Archives.
 With Pál Járdányi at Galyatető (1954). Kodály Archives.
 In snowy landscape at Galyatető (1959). Photo by György Szomjas-Schiffert. Kodály Archives.
 Éva Tilesch gives a bouquet to Kodály and his wife at the Mátra (1962). Ferenc János Szabó's property.
 In snowy landscape (1966). Photo by Mrs. Zoltán Kodály. Kodály Archives.
 Antal Doráti's drawing about the skater Kodály (no date.). Kodály Archives.

12. KODÁLY'S GOLDEN YEARS

Musical sources

“See How the Water Keeps...”. Printed score. *Bicinia Hungarica* 4/148 (1942). Digital copy.
 Violin Concerto planned to be written for Yehudi Menuhin (1950s). Digital copy of the sketch. Kodály Archives, Ms. mus. 886, 14v.
I will go look for Death (1959). Digital copy of the sketch. Kodály Archives, Ms. mus. 300, 1r.
Symphony, 2nd movement (1960). Digital copy of the autograph. Kodály Archives, Ms. mus. 231/c, 1r.
An Ode for Music, sketch (1963). Digital copy. Kodály Archives.
Laudes organi (1966). Sarolta Péczely's manuscript copy, with Kodály's notes (1966). Digital copy. Kodály Archives, Ms. mus. 385, p. 21.
Laudes organi (1966). Printed score. Budapest: Editio Musica, 1966. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, Lajos Czövek Collection, MZA-CL-Mus 8.281.

Kodály előszava Percy M. Young Kodály-monográfiájában. London: Ernst Benn Limited, 1964. MTA BTK ZTI Zenetudományi Szakkönyvtár, 21.463.

Fényképek

Kodály (1952). Gink Károly fotója. Kodály Archívum.

Kodály és felesége, Emma (1957). Kertész Gyula fotója. Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtár.

Kodály a Gellérthegyen (1958. április 13.). Vermes László fotója. Kodály Archívum.

Kodály (1950-es évek). Gink Károly fotója. MTA BTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum, Czövek Lajos-gyűjtemény.

Kodály és felesége, Emma (1950-es évek vége). Kertész Gyula fotója. Kertész Gyula gyűjteménye.

Kodály és felesége, Emma (1950-es évek vége). Kertész Gyula fotója. Kertész Gyula gyűjteménye.

Kodály és felesége, Emma (1950-es évek vége). Kertész Gyula fotója. Kertész Gyula gyűjteménye.

Emma az írógépnél (1950-es évek vége). Kertész Gyula fotója, Kertész Gyula gyűjteménye.

Az óvodás Kertész Márti virágot ad át Kodálynak (1964). Hamburger Klára gyűjteménye.

Kodály és felesége, Péczely Sarolta (1960-as évek). Kertész Gyula fotója. Kertész Gyula gyűjteménye.

Written documents

Kodály's preface on the invitation card of Yehudi Menuhin's concert (27 June 1946). IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, Pál Kadosa Collection.

Emma's greeting in a form of a poem for Kodály's 71th birthday (1953). Gyula Kertész's Collection.

"Music belongs to everyone!" Kodály's preface to András Szöllősy's edition of his writings. Budapest: Zeneműkiadó, 1954. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, Tihamér Vujcsics Collection.

Yehudi Menuhin's telegraph to Kodály (23 January 1957). Digital copy. Kodály Archives.

Emma's obituary (November 1958). Petőfi Literary Museum, Collection of printed documents, Any. 8725.

Kodály's preface to J. MA. Corredors book, *Conversations with Pablo Casals*. Budapest: Gondolat, 1960. IM RCH HAS, Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, Lajos Czövek Collection, MZA-CL-Script 3.121.

Yehudi Menuhin's letter to Kodály (7 February 1963). Digital copy. Kodály Archives.

Kodály's preface to Percy M. Young's Kodály monography. London: Ernst Benn Limited, 1964. IM RCH HAS, Library, 21.463.

Photos

Kodály (1952). Károly Gink's photo. Kodály Archives.

Kodály and his wife, Emma (1957). Photo by Gyula Kertész. National Széchényi Library, Music Collection.

Kodály at the Gellért Hill (13 April 1958). László Vermes's photo. Kodály Archives.

Kodály (1950s). Károly Gink's photo. IM RCH HAS Archives for 20th–21st Century Hungarian Music, Lajos Czövek Collection.

Kodály and his wife, Emma (end of the 1950s). Gyula Kertész's photo. Gyula Kertész's Collection.

Kodály and his wife, Emma (end of the 1950s). Gyula Kertész's photo. Gyula Kertész's Collection.

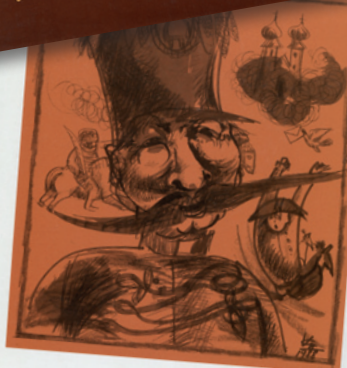
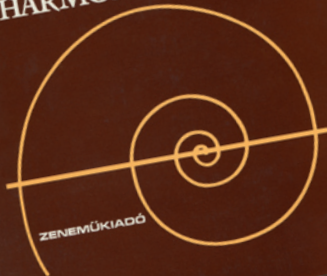
Kodály and his wife, Emma (end of the 1950s). Gyula Kertész's photo. Gyula Kertész's Collection.

Emma at the typewriter (end of the 1950s). Gyula Kertész's photo. Gyula Kertész's Collection.

Márti Kertész hands over a flower in the kindergarten (1964). Klára Hamburger's Collection.

Kodály and his wife, Sarolta Péczely (1960s). Gyula Kertész's photo. Gyula Kertész's Collection.

LENDVAI ERNŐ
**BARTÓK
ÉS
KODÁLY**
HARMÓNIAVILÁGA

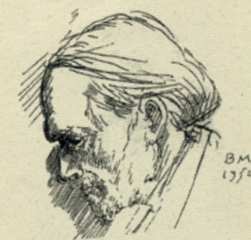

GARAY – KODÁLY
HÁRY JÁNOS
VARGA GYÓZÓ RAJZAI

Budapest 1014, Táncsics Mihály u. 7.
Nyitva: 10–16 • Hétfőn zárva
www.btk.mta.hu, www.zti.hu/museum
e-mail: zti.muzeum@btk.mta.hu,
zenetortenet.muzeum@btk.mta.hu

Budapest 1014, Táncsics Mihály u. 7.
Open: 10–16 • Closed on Monday
www.btk.mta.hu/en, www.zti.hu/museum
e-mail: zti.muzeum@btk.mta.hu,
zenetortenet.muzeum@btk.mta.hu

THE HERITAGE OF
ZOLTÁN KODÁLY
IN HUNGARY AND IN FINLAND

The Finnish Kodály Center
YEARBOOK 1997
Edited by Matti Vainio and Risto Kinnunen

Zoltán Kodály — Composer,
Musicologist and Educationist

A Festschrift for Professor Matti Vainio
July 5, 1996

The Finnish Kodály Center
YEARBOOK 1996
Edited by Anu Sormunen

KODÁLY
ÖTFOKÚ ZENE
IV.

140 CSUVAS DALLAM

KODÁLY
ZOLTÁN

44
kétshólamú
énekgyakorlat
Alsó szólam

44
Zweistimmig
Sing-Üb
Untere

JÁNOS BREUER
**A
GUIDE
TO
KODÁLY**

CORVINA